

CPT/Inf (2005) 8

**Ziņojums, ko Latvijas valdībai sniedza Eiropas Padomes
Komiteja spīdzināšanas un necilvēcīgas vai pazemojošas rīcības
vai soda novēršanai (*CPT*) par savu vizīti Latvijā**

laikā no 2002. gada 25. septembra līdz 4. oktobrim

Latvijas valdība ir pieprasījusi publicēt šo ziņojumu un savu atbildi uz to. Valdības atbilde ir
sniegta *CPT/Inf* (2005) 9. dokumentā.

Strasbūrā, 2005. gada 10. maijā

**Ziņojums, ko Latvijas valdībai sniedza Eiropas Padomes Komitejas
spīdināšanas un necilvēcīgas vai pazemojošas rīcības vai soda novēršanai
(CPT) par savu vizīti Latvijā
laikā no 2002. gada 25. septembra līdz 4. oktobrim**

SATURS

<i>CPT</i> ziņojuma pavadvēstules kopija.....	9
I. IEVADS	11
A. Vizītes datums un delegācijas sastāvs	11
B. Apmeklētās iestādes.....	11
C. Delegācijas rīkotās apspriedes	12
D. <i>CPT</i> un Latvijas varas iestāžu sadarbība	12
E. Saskaņā ar Konvencijas 8. panta 5. punktu izteiktās tūlītējās piezīmes.....	13
II. VIZĪTES GAITĀ KONSTATĒTIE FAKTI UN IEROSINĀTĀS DARBĪBAS.....	14
A. Policijas iestādes.....	14
1. Ievadpiezīmes	14
2. Spīdzināšana un citas sliktas izturēšanās formas	14
3. Ieslodzījuma apstākļi	18
4. Pamatgarantijas, kas paredzētas, lai nepieļautu sliktu izturēšanos	19
a) paziņojums par aizturēšanu	19
b) advokāta pakalpojumu nodrošināšana.....	20
c) ārsta palīdzības nodrošināšana	21
d) informēšana par tiesībām	22
e) nopratināšana.....	22
f) aizturēšanas pieraksti	22
5. Rīgas Galvenās policijas pārvaldes Pirmstiesas izmeklēšanas nodaļa un Īslaicīgās aizturēšanas izolators (ĪAI).....	23
B. Olaines nelegālo imigrantu uzturēšanās nometne.....	25
1. Ievadpiezīmes	25
2. Slikta izturēšanās	25
3. Ieslodzījuma apstākļi	26
4. Veselības aprūpe	26
5. Informācija ārvalstniekiem	27
6. Saskare ar ārpasauli.....	28
7. Disciplīna/drošība	28
8. Sūdzību iesniegšanas un pārbaudes kārtība	29
C. Cietumi.....	29
1. Ievadpiezīmes	29
2. Slikta izturēšanās	30
3. Vispārēja rakstura ieslodzīto ieslodzījuma apstākļi.....	32

a) vispārējie apstākļi).....	32
b) režīms	33
4. Uz mūžu notiesātie.....	34
a) ievads.....	34
b) vispārējie apstākļi.....	35
c) režīms un drošība.....	35
d) saskare ar ārpasauli.....	36
5. Nepilngadīgie ieslodzītie, kas atrodas Daugavpils un Liepājas cietumos	37
a) ievads.....	37
b) vispārējie apstākļi un režīms	37
c) personāls	38
6. Veselības aprūpe	38
a) ievadpiezīmes	38
b) cietuma slimnīca.....	39
i) ievads	39
ii) slimnieku dzīves apstākļi.....	39
iii) personāls un ārstēšana	40
c) veselības aprūpes pakalpojumi apmeklētajos cietumos	41
i) personāls un materiāli tehniskā bāze	41
ii) medicīniskās pārbaudes un ārstēšana.....	42
iii) konfidencialitāte	44
iv) pārbaudes un sūdzību izskatīšanas procedūras	44
7. Citi jautājumi	45
a) cietuma personāls	45
b) Drošības daļas	45
c) disciplīna	46
d) saskare ar ārpasauli.....	47
e) uzgaidāmās telpas.....	48
f) sūdzību izskatīšanas un pārbaudes procedūras	49
D. Psihiatriskās/sociālās aprūpes iestādes	49
1. Ievadpiezīmes	49
2. Dzīves apstākļi.....	50
3. Personāls	51
4. Savaldīšanas un nošķiršanas līdzekļi	52
5. Drošības pasākumi	53
a) pirmreizējās ievietošanas un izrakstīšanas kārtība	54

---

b) pasākumi, kas jānodrošina uzturēšanās laikā	55
III. NORĀDES UN SECINĀJUMI.....	57
I PAPILDINĀJUMS	63
<i>CPT</i> FORMULĒTO IETEIKUMU, PIEZĪMJU UN INFORMĀCIJAS PIEPRASĪJUMU SARAKSTS.....	63
II PAPILDINĀJUMS	77
VALSTS IESTĀŽU SARAKSTS, AR KURĀM <i>CPT</i> DELEGĀCIJA RĪKOJA APSPRIEDES	77

CPT ziņojuma pavadvēstules kopija

Strasbūrā, 2003. gada 10. aprīlī

Godātais vēstnieka kungs,

Ievērojot Eiropas Konvencijas par spīdzināšanas un necilvēcīgas vai pazemojošas rīcības vai soda novēršanu 10. panta 1. punktu, es ar šo pievienoju ziņojumu, kuru pēc vizītes Latvijā sagatavoja Eiropas Padomes Komiteja spīdzināšanas un necilvēcīgas vai pazemojošas rīcības vai soda novēršanai (*CPT*), kas notika laikā no 2002. gada 24. septembra līdz 4. oktobrim. Ziņojums tika pieņemts *CPT* 50. sanāksmē, kas notika no 2003. gada 4. marta līdz 7. martam.

Vēlētos vērst Jūsu uzmanību uz ziņojuma 190. punktu, kurā *CPT* pieprasa Latvijas varas iestādēm **sešu mēnešu laikā** sniegt atbildi par pasākumiem, kas tika veikti, reaģējot uz vizītes ziņojumu.

CPT gribētu lūgt, lai tad, ja ziņojums tiek sūtīts latviešu valodā, tam tiktu pievienots tulkojums angļu vai franču valodā. Būtu arī ļoti noderīgi, ja Latvijas varas iestādes varētu iesniegt ziņojuma kopiju datorlasāmā formā.

Ja Jums rodas kādi jautājumi par *CPT* ziņojumu vai turpmāko procedūru, vienmēr esmu Jūsu rīcībā.

Ar patiesu cieņu,

Silvija KAZALE
Eiropas Padomes Komitejas spīdzināšanas
un necilvēcīgas vai pazemojošas rīcības vai soda
novēršanai prezidente

Georgs ANDREJEVS
Ārkārtējais un pilnvarotais vēstnieks
Latvijas pastāvīgais pārstāvis Eiropas Padomē
67, *allée de la Robertsau*
67000 STRASBOURG

I. IEVADS

A. Vizītes datums un delegācijas sastāvs

1. Ievērojot Eiropas Konvencijas par spīdzināšanas un necilvēcīgas vai pazemojošas rīcības vai soda novēršanu (turpmāk tekstā "Konvencija") 7. pantu, laikā no 2002. gada 25. septembra līdz 4. oktobrim *CPT* delegācija devās vizītē uz Latviju. Šī vizīte bija daļa no 2002. gada *CPT* periodisko vizīšu programmas, un šis bija Komitejas¹ otrais periodiskais Latvijas apmeklējums.

2. Vizītē piedalījās šādi *CPT* locekļi:

- Renāte KIKERE (delegācijas vadītāja)
- Alešs BUTALA
- Lislo ČETNEKI
- Pēters HEUKSONS
- Jagoda POLONCOVI.

Viņiem palīdzēja:

- Alans MIČELS, Skotijas cietumu dienesta Veselības aprūpes vadītājs un medicīnas padomnieks, Edinburga, Apvienotā Karaliste (eksperts)
- Sonja SNAKENA, Briseles Brīvās universitātes tiesību zinātņu kriminoloģijas un socioloģijas profesore, Beļģija (eksperte)
- Juris BALDUNČIKS (tulks)
- Ingūna BEĶERE (tulks)
- Vallija BROKA (tulks)
- Ināra VIŠOCKA (tulks)
- Ieva VIZULE (tulks)

un delegāciju pavadīja šādi *CPT* sekretariāta locekļi:

- Edo KORLJANS
- Mihaēls NEIRAUTERS.

B. Apmeklētās iestādes

3. Delegācija apmeklēja šādas apcietinājuma vietas:

Iekšlietu ministrijas pārraudzībā esošās iestādes

- Daugavpils policijas pārvalde
- Liepājas policijas pārvalde
- Ogres īslaicīgās aizturēšanas izolators
- Ventspils policijas pārvalde
- Olaines nelegālo imigrantu uzturēšanās nometne
- apcietinājuma telpas Rīgas starptautiskajā lidostā

---

¹ Pirmais periodiskais Latvijas apmeklējums notika no 1999. gada 24. janvāra līdz 3. februārim. Vizītes ziņojums un Latvijas varas iestāžu atbilde tika publicēti 2001. gada 22. novembrī (*CPT/Inf* (2001) 27. un (2001) 28. dokuments).

-
- Kaplavas robežsardzes nodaļa
  - Rīgas [Galvenās policijas pārvaldes] pirmstiesas izmeklēšanas nodaļa un īslaicīgās aizturēšanas izolators²

Tieslietu ministrijas pārraudzībā esošās iestādes

- Daugavpils cietums
- Jelgavas cietums (uz mūžu notiesāto ieslodzījuma nodaļa)
- Liepājas cietums (nepilngadīgo ieslodzījuma nodaļa)
- Rīgas Centrālcietums (tostarp cietuma slimnīca)²

Labklājības ministrijas pārraudzībā esošās iestādes

- Bērnu psihoneiroloģiskā slimnīca "Vīķi" (pievienota Rīgas psihoneiroloģiskajai slimnīcai)
- Sociālās aprūpes centrs "Ezerkrasti", Rīga.

Delegācija devās arī uz patvēruma meklētāju izmitināšanas centru "Mucenieki", lai iztaujātu no Olaines nelegālo imigrantu uzturēšanās nometnes pārvestos ārvalstniekus. Delegācija devās īsā vizītē arī uz Rīgas bāreņu [sociālās rehabilitācijas un atbalsta] centru, lai izskatītu uzņemšanas kārtību tajā.

C. Delegācijas rīkotās apspriedes

4. Delegācija rīkoja apspriedes ar valsts varas iestādēm, kā arī ar apmeklēto iestāžu vietējām atbildīgajām amatpersonām.

Valsts varas iestāžu saraksts, ar kurām delegācija rīkoja apspriedes, ir sniegts šā ziņojuma II papildinājumā.

D. CPT un Latvijas varas iestāžu sadarbība

5. Sadarbība, ko vizītes laikā nodrošināja Latvijas varas iestādes, bija ļoti laba. Vizītes laikā CPT delegācija sekmīgi apspriedās ar tieslietu ministri Ingrīdu LABUCKU, Iekšlietu ministrijas Valsts sekretāra vietnieku Raimonu BLUĶI, Valsts policijas priekšnieku Juri REKŠŅU un Ieslodzījuma vietu pārvaldes ģenerāldirektoru Vitoldu ZAHARU, kā arī ar Labklājības ministrijas augstākajām amatpersonām. Visās apmeklētajās vietās, tostarp arī tajās, kas par vizīti netika iepriekš brīdinātas, uzņemšana bija teicama.

CPT vēlas izteikt pateicību par sniegto palīdzību pirms vizītes un tās laikā CPT sadarbības koordinatoriem no Tieslietu ministrijas Vitoldam ZAHARAM un Dailim LŪKAM.

Tomēr CPT izsaka nožēlu par to, ka pirms vizītes iesniegtais brīvības atņemšanas vietu saraksts ir bijis nepilnīgs. Piemēram, sarakstā nebija ietverta neviena Valsts robežsardzes nodaļu apcietinājuma telpa. **CPT pieprasa iesniegt visu to vietu sarakstu, kurās Latvijas valsts varas iestādes personai var atņemt brīvību (sal. arī ar Konvencijas 8. panta 2. punkta b) apakšpunktu).**

---

² Pārbaudes vizīte.

---

6. Konvencijā noteiktais sadarbības princips nozīmē arī to, ka pusēm ir jāveic efektīvi pasākumi, lai uzlabotu situāciju, ņemot vērā *CPT* ieteikumus.

Komiteja ir ļoti nobažījies, ka Latvijā nav vērojams pietiekams progress vairākās jomās. Kā nepārprotami atklājās 2002. gada vizītē, gandrīz neviens pēc 1999. gada vizītes sagatavotais Komitejas ieteikums attiecībā uz policiju nav ieviests; turklāt Komiteja bija spiesta vēlreiz atkārtot daudzus no jau iepriekš sniegtajiem ieteikumiem par jautājumiem, kas attiecas uz ieslodzījuma vietām.

CPT ir jāuzsver, ka, ja netiks pieliktas patiesas pūles, lai uzlabotu situāciju, tā būs spiesta apsvērt iespēju pielietot Konvencijas 10. panta 2. punktu.³

E. Saskaņā ar Konvencijas 8. panta 5. punktu izteiktās tūlītējās piezīmes

7. Vizītei beidzoties, 2002. gada 4. oktobrī *CPT* delegācija organizēja nobeiguma sarunas ar Latvijas varas iestādēm, lai iepazīstinātu tās ar galvenajiem faktiem, kas tika konstatēti vizītes laikā. Šajā saistībā atbilstoši Konvencijas 8. panta 5. punktam delegācija izteica tūlītējas piezīmes, pieprasot Latvijas varas iestādēm veikt steidzamus pasākumus Daugavpils, Liepājas un Ventspils policijas pārvaldē, lai panāktu, ka:

- visām aizturētajām personām būtu pastāvīgi pieejamas sanitārās labierīcības un personām, kas ir aizturētas uz nakti, tiktu nodrošināts tīrs matracis un tīra gultas sega, kā arī personīgās higiēnas priekšmeti;

- visām personām, kas ir aizturētas uz ilgāku laiku, tiktu atvēlēta vismaz viena stunda dienā pastaigām svaigā gaisā,

- visās kamerās būtu ierīkots pietiekams mākslīgais apgaismojums.

Turklāt tika norādīts, ka nekavējoties ir jāpārtrauc Ventspils policijas pārvaldes 1. kameras un “atskurbtuves” izmantošana.

Latvijas varas iestādes 2003. gada 29. janvāra vēstulē informēja *CPT* par pasākumiem, kas ir veikti, reaģējot uz iepriekš minētajām piezīmēm. Šo pasākumu novērtējums ir sniegts ziņojuma turpmākajās sadaļās. Tomēr šobrīd *CPT* vēlas izteikt atzinību par konstruktīvo gaisotni, kādā Latvijas varas iestādes ir reaģējušas uz delegācijas tūlītējām piezīmēm.

---

³ 10. panta 2. punkts skan šādi: “Ja puse nesadarbojas vai atsakās uzlabot situāciju atbilstoši Komitejas izstrādātajiem ieteikumiem, Komiteja pēc tam, kad pusei ir bijusi iespēja darīt zināmu savu viedokli, ar divu trešdaļu locekļu balsu vairākumu var pieņemt lēmumu sagatavot publisku paziņojumu par šo jautājumu.”

II. VIZĪTES GAITĀ KONSTATĒTIE FAKTI UN IEROSINĀTĀS DARBĪBAS

A. Policijas iestādes

1. Ievadpiezīmes

8. Vispārīgais tiesiskais regulējums, saskaņā ar kuru notiek personu apcietināšana par noziedzīgu nodarījumu vai administratīvu pārkāpumu, pēc 1999. gada vizītes ir palicis nemainīgs. Personu, kas aizturēta uz aizdomu pamata par noziedzīga nodarījumu, policija sākotnēji var aizturēt uz laiku līdz 24 stundām un pēc prokurora pieprasījuma šo periodu var pagarināt līdz 72 stundām. Beidzoties šim periodam, tiesa izņēmuma gadījumos var pagarināt apcietinājuma periodu vēl par septiņām dienām. Tādējādi policija nevar aizturēt personu ilgāk par 10 dienām. Maksimālais apcietinājuma ilgums par administratīvajiem pārkāpumiem joprojām ir 15 dienas (sal. ar 1999. gada vizītes ziņojuma 13. punktu).

Tāpat kā 1999. gadā, ieslodzītos, kas atrodas pirmstiesas apcietinājumā, var ilgstoši turēt Iekšlietu ministrijas pakļautībā esošajos aizturēšanas izolatoros. Turklāt personas, kas atrodas pirmstiesas apcietinājumā, var nosūtīt atpakaļ uz policijas iestādi, ja to uzskata par vajadzīgu pirmstiesas izmeklēšanai. Šādos gadījumos Latvijas tiesību akti neparedz nekādus konkrētus laika ierobežojumus (sal. ar 42. punktu).

Piezīmes par apcietināšanas kārtību policijas iestādēs saskaņā ar ārvalstniekiem piemērojamajiem tiesību aktiem ir sniegtas šā ziņojuma 43. punktā.

2000. gada Likums par policiju cita starpā sniedz noteiktu tiesisko pamatu to personu turēšanai apcietinājumā, kuras var nodarīt kaitējumu sev vai citiem.⁴ Līdzīgi noteikumi ir ietverti arī Bērnu tiesību aizsardzības likumā.⁵

9. *CPT* delegācija tika informēta, ka Kriminālprocesa likuma jaunā redakcija ir iesniegta izskatīšanai Saeimā. ***CPT* vēlētos saņemt sīkāku informāciju par šo jautājumu, tostarp šā tiesību akta kopiju, tiklīdz tas tiks pieņemts.**

2. Spīdzināšana un citas sliktas izturēšanās formas

10. Vizītes laikā *CPT* delegācija saņēma daudzas ticamas liecības par to, ka policija visā Latvijā pielieto fiziskas ietekmēšanas metodes. Šķiet, ka nepilngadīgie ir jo īpaši pakļauti šim riskam. Izteiktajos apgalvojumos par sliktu izturēšanos galvenokārt tika minēts, ka attiecīgās personas ir sistas ar dūri un spārdītas, kā arī sistas ar steku un citiem priekšmetiem. Atsevišķos gadījumos sliktas izturēšanās formas, par kurām bija saņemtas liecības – smacēšana ar plastmasas maisiņu, žņaugšana, ļoti smaga sišana, elektrošoka pielietošana, aizdomās turētā galvas mērķšana ūdenī – ir tik smagas, ka ir uzskatāmas par spīdzināšanu.

---

⁴ Sk. 12. panta 8.– 12. punktu.

⁵ Sk. 59. un 60. pantu.

Vairums apgalvojumu par sliktu izturēšanos bija attiecināmi uz aizturēšanas brīdi vai laiku pēc tā; tomēr samērā liela daļa bija attiecināma uz sliktu izturēšanos policijas nopratināšanas laikā un jo īpaši nopratināšanā, ko veica kriminālpolicijas darbinieki.

11. Dažos gadījumos, veicot aizturēto personu apskati, delegācijas sastāvā esošie mediķi konstatēja fiziskas ietekmēšanas pēdas vai stāvokli, kas apstiprina apgalvojumus par sliktu izturēšanos. Piemēram:

- i) kāds aizturētais apgalvoja, ka apmēram trīs nedēļas pirms šīs vizītes vairāki policijas darbinieki Ventspils policijas pārvaldē viņu esot atkārtoti situši. Delegācijas sastāvā esošajiem mediķiem, kas veica apskati, viņš parādīja dzeltenīgi bālas hematomas dažādās ķermeņa daļās, lielu dzeltenīgas nokrāsas laukumu ap kreiso aci, kas sedza gandrīz visu vaigu, tumši zilas nokrāsas laukumu pie deguna, dzeltenīgas nokrāsas laukumu kreisā pleca priekšpusē (apmēram 5 x 6 cm lielu), blāvi dzeltenas nokrāsas laukumu zem krūškurvja kreisajā pusē (apmēram 8 x 12 cm lielu), plēstu brūci un mazu laukumiņu asins sarkanā krāsā ar skaidrām kontūrām pie labās acs.
- ii) kāds nepilngadīgais Liepājas cietuma ieslodzītais apgalvoja, ka apmēram pirms diviem mēnešiem pirms šīs vizītes policijas darbinieki Ventspils policijas pārvaldē esot pielietojuši pret viņu ar akumulatoru darbināmu elektrošoka ierīci. Viņš sūdzējās, ka policijas darbinieki esot mēģinājuši ar spēku ieņemt šo ierīci mutē, taču tā kā viņš pretojās, viņam šo darbību rezultātā tika nolauzts augšējais zobs kreisajā pusē. Viņš apgalvoja arī to, ka viņš esot pārāk stingri slēgts roku dzelžos. Delegācijas sastāvā esošie mediķi veica apskati un atklāja nolauztu zobu augšžokļa kreisajā pusē un skrambas uz abām plaukstu locītavām.

12. *CPT* ir nopietni nobažījiesies par Latvijas policijas aizturēto personu sūdzību lielo skaitu un smagumu par sliktas izturēšanās gadījumiem; pēc 1999. gada vizītes situācija nav manāmi uzlabojusies. Lai izskaustu sliktu izturēšanos, kuru esamību neapstrīd Iekšlietu ministrijas vecākās amatpersonas, ir jāveic izšķirīgi pasākumi. Kā jau bija norādīts 1999. gada vizītes ziņojumā (*CPT/Inf (2001) 27.* dokuments, 9. lpp.), sliktas izturēšanās kaitīgi ietekmē ne tikai cietušo, bet tā degradē arī to darbinieku, kas šādi rīkojas vai kas to pieļauj, un absolūti kaitē valsts varas iestāžu prestižam kopumā.

***CPT* iesaka Iekšlietu ministrijai izdot oficiālu paziņojumu, kurš tiktu izplatīts visiem tiesībsargāšanas iestāžu darbiniekiem (tostarp kriminālpolicijas darbiniekiem) un kurā tiktu atgādināts, ka viņiem ir jārespektē savā pārraudzībā esošo personu tiesības un ka sliktas izturēšanās gadījumā pret vainīgajām amatpersonām tiks vērstas visstingrākās sankcijas. Tāpat ir jāatgādina, ka pret personu tās aizturēšanas brīdī nedrīkst pielietot lielāku spēku, kā tas ir nepieciešams.**

13. Lai novērstu spīdzināšanu un citas sliktas izturēšanās formas, *CPT* savā 1999. gada vizītes ziņojumā ieteica Latvijas varas iestādēm piešķirt sevišķi augstu prioritāti visu rangū un kategoriju policijas darbinieku profesionālajai apmācībai un panākt, lai saskarsmes spējas ar citām personām kļūtu par būtisku darbinieku atlases faktoru.

Atbildot uz šiem ieteikumiem, Latvijas varas iestādes informēja Komiteju, ka vairāki policijas darbinieki nesenā pagātnē tika nosūtīti uz dažādiem apmācību kursiem Latvijā un ārzemēs. Lai arī šie kursi, bez šaubām, ir ļoti noderīgi profesionālajā policijas darbā (instruktāžas par narkotiku apkarošanu, policijas taktiku un drošību darbā, liecinieku

---

aizsardzību, ekonomiskajiem noziegumiem utt.), *CPT* izsaka nožēlu, ka nav sniegta informācija par apmācībām, kas vērstas uz praktisko iemaņu uzlabošanu, darbojoties augsta riska situācijās, piemēram, veicot aizdomās turēto personu aizturēšanu vai nopratināšanu. Turklāt *CPT* norādīja, ka saskaņā ar Latvijas varas iestāžu teikto “Latvijas Policijas akadēmija nav spējusi nodrošināt kvalifikācijas celšanas kursus nepietiekamu piešķirto līdzekļu dēļ” (*CPT/Inf* (2001) 28. dokuments, 5. lpp.).

Nemot vērā 1999. gada vizītes ziņojuma 17. un 18. punktā sniegtās piezīmes, *CPT* atkārtoti iesaka piešķirt augstāku prioritāti policijas darbinieku apmācībai.

14. Protams, lai izskaustu policijas darbinieku sliktu izturēšanos, ir jāveic arī citi efektīvi pasākumi, nodrošinot, lai kompetentās iestādes rūpīgi izskatītu visas saņemtās sūdzības par šādiem sliktas izturēšanās gadījumiem un attiecīgos gadījumos noteiktu piemērotu sodu. Tādējādi tiks panākta ļoti spēcīga preventīva iedarbība. Pretējā gadījumā, ja šīs iestādes efektīvi nereaģēs uz saņemtajām sūdzībām, tiesībsardzības iestāžu darbinieki, kas noskaņoti slikti izturēties pret personām, kuras ir aizturējusi policija, ātri vien sapratīs, ka šādas darbības var turpināt nesodīti veikt.

15. Šajā saistībā *CPT* pieprasa Latvijas varas iestādēm iesniegt šādu informāciju par 2001. un 2002. gadu:

- pret policijas darbiniekiem par sliktu izturēšanos iesniegto sūdzību skaits, un šajā saistībā ierosināto krimināllietu/disciplinārlietu skaits;
- sīks pārskats par to, kādi konkrēti kriminālsodi/disciplinārie sodi tika piemēroti, izvērtējot katru saņemto sūdzību par sliktu izturēšanos.

CPT gribētu saņemt arī sīkāku informāciju par policijas sūdzību izskatīšanas un disciplinārajām procedūrām, tostarp, kādi drošības pasākumi ir izstrādāti, lai nodrošinātu to objektivitāti.

16. *CPT* jau iepriekš ir noteikusi pasākumus, kas kriminālvajāšanas un/vai tiesu iestādēm ir jāīsteno, lai nepieļautu policijas darbinieku sliktu izturēšanos (sal. ar 1999. gada vizītes ziņojuma 21. punktu). Lai arī *CPT* prezidente savā 2000. gada 26. oktobra vēstulē bija skaidri izteikusi šo prasību, Latvijas varas iestādes nebija ietvērušas šo jautājumu savā paveikto darbu ziņojumā. Tas rada vislielākās bažas, it īpaši ņemot vērā to, ka vairākas personas, ar kurām delegācija bija tikusies, norādīja, ka viņi baidās iesniegt sūdzības par policijas sliktu izturēšanos pret viņiem (“tas tikai vairo problēmas”). Daži no viņiem sūdzējās, ka viņu advokāti ieteica neiesniegt sūdzību par policijas īstenotu sliktu izturēšanos pat pēc nosūtīšanas uz brīvības atņemšanas iestādi.

CPT atkārtoti iesaka, ka gadījumā, ja aizturētā persona, kas stājas prokurora vai tiesas priekšā, apgalvo, ka policija pret viņu ir slikti izturējusies, prokuroram/tiesnesim ir nekavējoties jāpieprasa attiecīgās personas tiesu medicīniskā ekspertīze un jāveic nepieciešamie pasākumi, lai šie apgalvojumi tiktu rūpīgi izmeklēti.

Pat tad, ja apgalvojumi par sliktu izturēšanos netiek izteikti, prokuroram/tiesnesim ir jāpieprasa tiesu medicīniskā ekspertīze un jāinformē attiecīgās iestādes, ja ir cits pamatojums uzskatīt, ka aizturētā persona, kas stājas viņa priekšā, varētu būt cietusi no sliktas izturēšanās (piem., redzami miesas bojājumi; par to liecina personas ārējais izskats vai uzvedība). Šāda pieeja ir jāīsteno neatkarīgi no tā, vai attiecīgajai personai ir redzami miesas bojājumi vai nav. Saistībā ar pēdējo minēto jānorāda, ka daudzos sliktas izturēšanās gadījumos, par kuriem ir izteikti apgalvojumi, ne vienmēr ir

---

redzamas fiziskas ietekmēšanas pēdas. Pat sitieni var atstāt tikai vieglas pēdas uz ķermeņa, ko ir grūti pamanīt un kuras var ātri pazust.

Turklāt ir jāveic atbilstoši pasākumi, lai nodrošinātu, ka personas, kas varētu būt cietušas no tiesībsardzības iestāžu darbinieku sliktas izturēšanās, netiktu atrunātas no oficiālas sūdzības iesniegšanas.

17. Kā jau tika minēts 1999. gada vizītes ziņojuma 43. punktā, *CPT* uzskata, ka svarīgs ieguldījums cīņā pret policijas darbinieku sliktas izturēšanās izpaušmēm pret aizturētajām personām varētu būt policijas apcietinājuma telpu pārbaudes, ko īstenotu neatkarīgas iestādes, un tas palīdzētu nodrošināt apmierinošus ieslodzījuma apstākļus arī kopumā. Lai pārbaudes būtu pilnīgi efektīvas, šādas vizītes būtu jāorganizē pietiekami bieži un bez iepriekšēja brīdinājuma, un attiecīgajai iestādei ir jābūt pilnvarotai uzklaut aizturētās personas vienatnē. Turklāt tai būtu jāizvērtē visi jautājumi, kas attiecas uz izturēšanos pret aizturētajām personām: apcietināšanas pieraksti; informācija, kas sniegta aizturētajām personām par viņu tiesībām, un faktiskā šo tiesību īstenošana (jo īpaši 24. punktā minētās trīs tiesības); atbilstība noteikumiem, kas regulē aizdomās par noziedzīgu nodarījumu turēto nopratināšanu; un ieslodzījuma vispārējie apstākļi.

Latvijā policijas apcietinājuma telpu pārbaudi ir tiesīgas veikt visas kriminālvajāšanas/tiesu iestādes un Policijas inspekcija [Iekšlietu ministrijas Galvenā inspekcija], kā arī Valsts cilvēktiesību birojs. ***CPT* gribētu saņemt visaptverošu informāciju par to, cik bieži iepriekš minētās iestādes ir apmeklējušas šādas apcietinājuma telpas 2002. gadā, kā arī kādi pasākumi tikuši īstenoti pēc šādām vizītēm.**

18. Vēl aizvien ir gadījumi, kad ieslodzītie, kas atrodas pirmstiesas apcietinājumā, tiek bieži pārvesti uz policijas iestādēm papildu nopratināšanai (sk. 1999. gada ziņojuma 22. punktu). 2002. gada vizītes laikā apkopotā informācija liecina, ka šādas pārvešanas vēl aizvien varēja veikt, pamatojoties tikai uz policijas izmeklētāju lēmumu. ***CPT* tādējādi ir jāatkārto, ka šāda veida darbībām ir nepieciešama prokurora vai tiesneša atļauja.**

Turklāt *CPT* vēlas vēlreiz uzsvērt, ka no sliktas izturēšanās novēršanas viedokļa daudz vēlamāk būtu, lai policijas darbinieki personu, kurām piemērots pirmstiesas apcietinājums, papildu nopratināšanu veiktu ieslodzījuma vietā nevis policijas telpās. **Ieslodzīto atpakaļnosūtīšana uz policijas iestādi jebkādu iemeslu dēļ ir pieļaujama un veicama tikai galējas nepieciešamības gadījumā.**

19. *CPT* ir nobažījies arī par to, ka dažos gadījumos fakts par personas, kas atrodas pirmstiesas apcietinājumā, atpakaļnosūtīšanu uz policijas iestādi vai pēc tam tās pārvešanu no vienas policijas iestādes uz citu netika attiecīgajās policijas iestādēs reģistrēts, jo īpaši Liepājas rajonā (sal. arī ar 35. punktu).

***CPT* iesaka šādas pārvešanas precīzi reģistrēt gan attiecīgajās policijas iestādēs, gan ieslodzījuma vietās. Protams, ja persona, kas atrodas pirmstiesas apcietinājumā, tiek nosūtīta atpakaļ uz policijas iestādi, tai ir jānodrošina visas 24. punktā minētās pamattiesības.**

20. Visbeidzot, jau šajā ziņojuma daļā ir jāmin, ka ieslodzījuma apstākļi Daugavpils, Liepājas un Ventspils policijas pārvaldē bija tik šausminoši, ka tos var viegli uzskatīt par *necilvēcīgiem un pazemojošiem*.

---

3. Ieslodzījuma apstākļi

21. *CPT* 1999. gada vizītes ziņojuma 23. punktā sniedza virkni konkrētu ieteikumu, kuru mērķis bija uzlabot ieslodzījuma ārkārtīgi sliktos *vispārējos apstākļus* Latvijas policijas iestādēs. Tomēr ar lielu nožēlu Komitejai nācās atzīt, ka 2002. gada vizītes laikā atklātie fakti skaidri norāda, ka situācija nav uzlabojusies.

Jo īpaši slikti ieslodzījuma apstākļi bija Daugavpils, Liepājas un Ventspils policijas pārvaldē, kur personas 24 stundas diennaktī tika turētas pārpildītās un ļoti mitrās, netīrās un slikti vēdinātās kamerās. Gandrīz nevienā kamerā neiespīdēja dabīgā gaisma, un mākslīgais apgaismojums bija ļoti vājš. Visās trijās apmeklētajās iestādēs aizturētajiem bija jāguļ uz koka platformas bez matrača un segas. Netika nodrošināta iespēja nomazgāties, uz tualeti drīkstēja iet tikai vienu vai divas reizes dienā, bet pārējā laikā savu dabisko vajadzību apmierināšanai nācās izmantot kamerā noliktu spaini. Netika izsniegti personīgās higiēnas priekšmeti (piem., tualetes papīrs).

Ventspils policijas pārvaldes kamera Nr. 1 bija tik nolaista, mitra un netīra, ka ir uzskatāma par pilnīgi nepiemērotu cilvēku izvietošanai. Arī šīs iestādes “atskurbtuves” kamera, kas bija pilnīgi tukša un bez dabīgā vai mākslīgā apgaismojuma, bija nožēlojamā stāvoklī; apmeklējuma laikā kameras grīda bija noklāta ar smiltīm, cilvēka izkārnījumiem un vēmekļiem, kas radīja telpā neizturamu smaku.

22. *CPT* delegācija tūlīt izteica piezīmes attiecībā uz ieslodzījuma apstākļiem (sal. ar 7. punktu) šajās iestādēs. Savā 2003. gada 29. janvāra vēstulē Latvijas varas iestādes informēja Komiteju, ka “ir uzsākti Liepājas policijas pārvaldes ēkas būvdarbi un tiek plānoti Ventspils un Daugavpils policijas pārvaldes ēku būvniecības projekti. Patlaban tiek risināts jautājums par to, lai apcietinājuma vietas tiktu nodrošinātas ar matračiem un segām. Ventspils policijas pārvaldes īslaicīgās “atskurbtuves” kamera un viena no kamerām 2003. gada 10. janvārī tika slēgta, jo tās nebija piemērotas personu turēšanai apcietinājumā.”

CPT atzinīgi vērtē šos uzlabojumus un **gribētu saņemt informāciju par iepriekš minēto būvniecības plānu īstenošanas gaitu.**

Turklāt **Komiteja gribētu saņemt no Latvijas varas iestādēm apstiprinājumu tam, ka visām Daugavpils, Liepājas un Ventspils policijas pārvaldē (kā arī citās policijas iestādēs) aizturētajām personām patlaban uz nakti tiek izsniegts tīrs matracis/segas, kā arī personīgās higiēnas priekšmeti, un tiek dota iespēja nomazgāties un brīvi apmeklēt tualeti.**

23. Ogres īslaicīgās aizturēšanas izolatorā delegācija ievēroja speciālu *savaldīšanas krēslu*, kas bija novietots dušas/tualetes telpā. Saskaņā ar klātesošā personāla teikto, šis krēsls tika izmantots galvenokārt uzbudinātu un/vai piedzērušos personu sasiešanai ar ādas siksnām (fiksācija piecos punktos) uz laiku līdz trim stundām, lai “viņus nomierinātu”. Retos gadījumos tas tika izmantots uzbudinātu narkotiku lietotāju un pat tādu personu, kas neatrodas uzbudinājuma stāvoklī, savaldīšanai. Šāda fiziskas savaldīšanas līdzekļa pielietošanas laikā netika nodrošināta medicīniska (vai kāda cita) uzraudzība, kā arī nebija izstrādātas nekādas vadlīnijas, kas reglamentētu šā līdzekļa lietošanu, ne arī reģistri, kurā būtu veikti ieraksti par tā lietošanu. *CPT* uzskata, ka šādai ierīcei nav jāatrodas policijas dienestā.

***CPT* iesaka nekavējoties pārtraukt jebkādu šāda veida savaldīšanas krēslu izmantošanu. Turklāt ir jāveic pasākumi, lai tad, ja aizturētā persona ir kļuvusi viegli**

---

uzbudināta, policija nekavējoties varētu izsaukt ārstu un rīkoties saskaņā ar viņa norādījumiem.

4. Pamatgarantijas, kas paredzētas, lai nepieļautu sliktu izturēšanos

24. Kā jau tika minēts 1999. gada vizītes ziņojuma 31. punktā, personai uzreiz pēc aizturēšanas ir jānodrošina trīs pamattiesības (attiecīgās personas tiesības paziņot tuvam radniekam vai kādai citai trešajai personai par savu stāvokli, tiesības saņemt advokāta pakalpojumus un tiesības saņemt ārsta palīdzību). Turklāt personai, kuru ir aizturējusi policija, ir nekavējoties skaidri un viņai saprotamā valodā jāpaziņo visas tiesības, kas tai pienākas, tostarp iepriekš minētās tiesības.

Šīs garantijas ir jānodrošina ne tikai tām personām, kuras policija ir aizturējusi saistībā ar noziedzīgu nodarījumu vai administratīvu pārkāpumu, bet arī tām personām, kas aizturētas, pamatojoties uz ārvalstniekiem piemērojamajiem tiesību aktiem, un personām, kurām jāpaliek policijas iestādē citu iemeslu dēļ (piem., lieciniekiem identifikācijas veikšanai).

a) paziņojums par aizturēšanu

25. Savā 1999. gada ziņojumā *CPT* ieteica Latvijas varas iestādēm veikt nepieciešamos pasākumus, lai nodrošinātu Kriminālprocesa kodeksa 78. panta, kas nosaka, ka personai, kura tiek aizturēta, ir jāsniedz paziņojums par tās aizturēšanu, īstenošanu praksē pilnā apjomā. Starpposma atbildē (*CPT/Inf* (2001) 28. dokuments, 9. lpp.) Latvijas varas iestādes norādīja, ka “policijai ir jāļauj visām aizturētajām un arestētajām personām (...) nekavējoties informēt savus ģimenes locekļus (...) par savu atrašanās vietu, ja ir izteikta šāda vēlēšanās”.

26. Tomēr 2002. gada vizītes laikā delegācija satika vairākus aizturētos, kas sūdzējās, ka šīs tiesības netika viņiem piešķirtas uzreiz pēc aizturēšanas; iespējams, šīs tiesības praksē tika īstenotas tikai tad, kad aizturētā persona tika nogādāta pie izmeklētāja pirmās oficiālās nopratināšanas veikšanai. *CPT* jo īpaši ir norūpējusies, ka ne vienmēr tiek ievēroti nepilngadīgajiem piemērojamie šo tiesību īpašie noteikumi (proti, policijas pienākums informēt vecākus/likumīgo pārstāvi); dažreiz paziņojums par aizturēšanu tika saņemts tikai pēc trim vai četrām dienām.

Latvijas varas iestādes 2003. gada 29. janvāra vēstulē informēja *CPT*, ka 2002. gada 11. oktobrī reģionālajām policijas pārvaldēm tika nosūtīta vēstule, kurā tika uzsvērtas “vajadzība nekavējoties nodrošināt, lai tiktu ievērotas aizturēto personu pamattiesības, tas ir: 1) informēt aizturēto par viņa tiesībām *tūlīt pēc apcietināšanas*⁶, 2) informēt tuvu radnieku vai citu aizturētā norādīto personu par apcietināšanu (...)”.

CPT atzinīgi novērtē šo uzlabojumu. Tomēr tā atkārtoti iesaka, ka ir jāveic pasākumi, lai visām personām, kuras policija jebkādu iemeslu dēļ ir aizturējusi, tiktu nodrošinātas tiesības paziņot tuvam radniekam vai kādai citai trešai personai par savu stāvokli uzreiz pēc aizturēšanas.

---

⁶ Izcēlums pievienots.

---

b) advokāta pakalpojumu nodrošināšana

27. 1999. gada vizītes laikā advokāta pakalpojumi, tostarp tiesības nopratināšanu veikt advokāta klātbūtnē, formāli tika garantēti, tomēr ne vienmēr praksē ievēroti. *CPT* tāpēc iesaka panākt, lai šīs tiesības tiktu pilnībā īstenotas.

Tomēr 2002. gada vizītes laikā šķita, ka daudzos gadījumos tiesības saņemt advokāta pakalpojumus netika piešķirtas uzreiz pēc aizturēšanas. *CPT* ir jo īpaši nobažījies, ka ne vienmēr tika ievēroti nepilngadīgajiem piemērojamie tiesību uz advokātu īpašie noteikumi, līdzīgi kā attiecībā uz tiesībām saņemt paziņojumu par aizturēšanu (sal. ar iepriekš 26. punktu). Delegācija satika dažus nepilngadīgos, kas apgalvoja, ka viņiem ir bijusi liegta iespēja saņemt advokāta pakalpojumus pat tad, kad tas bija īpaši lūgts.

28. *CPT* vēlas vēlreiz uzsvērt, ka saskaņā ar pieredzi visbiežāk iebiedēšanas un sliktas izturēšanās gadījumi notiek uzreiz pēc aizturēšanas. Tādējādi advokāta pakalpojumu pieejamība jau no pirmā aizturēšanas brīža ir pamatgarantija, kas pasargā aizturēto personu no policijas darbinieku sliktas izturēšanās izpausmēm. Šādas iespējas esamībai ir preventīva nozīme, jo ļauj vērsties pret tiem, kas slikti izturas pret apcietinātajām personām; turklāt advokāts ir ļoti noderīgs, lai uzsāktu attiecīgas darbības, ja sliktā izturēšanās patiesi ir notikusi. Nav šaubu, ka advokāta piedalīšanās sākotnējā policijas nopratināšanas posmā ne vienmēr patiks attiecīgajiem policijas darbiniekiem. Tomēr atbilstoši apmācīti policijas darbinieki spēs pareizi ievērot šīs pamatgarantijas.

Tiesības saņemt advokāta pakalpojumus ietver arī tiesības runāt ar viņu vienatnē. Principā attiecīgajai personai ir tiesības pieprasīt, lai policija veiktu nopratināšanu advokāta klātbūtnē. Tomēr, ja advokāta klātbūtnē nav nodrošināta (tas nevar uzreiz ierasties), tas nedrīkst aizkavēt aizturētā nopratināšanu steidzamos jautājumos, ne arī apgrūtināt tāda advokāta nomaiņu, kas kavē atbilstīgi novadīt nopratināšanu (sal. ar 1999. gada vizītes ziņojuma 34. punktu).

Iepriekš minētajā vēstulē, kuru Latvijas varas iestādes bija nosūtījušas reģionālajām policijas pārvaldēm (sal. ar 26. punktu), turklāt bija teikts, ka aizturētajam ir jāļauj "pēc viņa pieprasījuma tikt ar aizstāvi *tūlīt pēc apcietināšanas*⁷".

Arī šis uzlabojums tiek atzinīgi novērtēts. Tomēr *CPT* ir jāatkārto ieteikums veikt pasākumus, lai nodrošinātu, ka visām personām, kurām jāpaliek policijas iestādē, tiesības uz advokātu, kā minēts iepriekš, tiktu piešķirtas uzreiz pēc aizturēšanas. Tiesības uz advokātu ir jānodrošina ne tikai aizdomās turētajam par noziedzīgu nodarījumu, bet arī visiem citiem, kuriem ir juridisks pienākums ierasties un palikt policijas iestādē.

29. Lai tiesības uz advokātu tiktu pilnībā īstenotas praksē, tām personām, kuras nevar atļauties apmaksāt advokāta pakalpojumus, ir jānodrošina šā pakalpojuma pieejamība. Šāda sistēma Latvijā pastāv, taču tās īstenošana ir tālu no vēlāmā. Daudzos gadījumos advokāts, kas tiek iecelts *ex officio*, nav ticis ar apcietināto līdz pat pirmajai lietas izskatīšanai tiesā. Iemesls tam varētu būt ļoti zemā samaksa par šiem pakalpojumiem, kas neveicina sadarbību. ***CPT* iesaka pārskatīt juridiskās palīdzības sniegšanas sistēmu apcietinātajām personām, lai nodrošinātu tās efektivitāti visos procesa posmos, arī uzreiz pēc aizturēšanas.**

---

⁷ Izcēlums pievienots.

---

c) ārsta palīdzības nodrošināšana

30. *CPT* uzskata, ka personām, kuras ir aizturējusi policija, ir jānodrošina tiesības saņemt ārsta palīdzību, tostarp, ja persona to vēlas, pieprasīt, lai papildu medicīniskai apskatei, kuru ir nozīmējusi policijas iestāde, visa veida medicīnisko apskati varētu veikt arī paša izvēlēts ārsts.

31. Diemžēl 2002. gada vizītes laikā tika gūts skaidrs apliecinājums, ka personas, kuras ir aizturējusi policija, var saņemt ārsta palīdzību tikai retos izņēmuma gadījumos. Šajā saistībā ir jāpiezīmē, ka delegācija satika vairākas personas, kurām acīmredzami bija nepieciešama neatliekama medicīniskā palīdzība, taču tā netika sniegta.

Piemēram, delegācijas sastāvā esošais mediķis Ventspils policijas pārvaldē izmeklēja kādu aizturēto un konstatēja, ka viņam uz kreisās rokas apakšdelma ir liela, dziļa un inficēta brūce, ir plašas blusu kodumu zonas un sākusies ataksija [nespēja kontrolēt muskuļu darbību, kas ir raksturīgi dažu nervu slimību gadījumos]. Arī viņa psiholoģiskais stāvoklis bija slikts; šķita, ka viņš cieta sāpes, un acīmredzami laikā, kamēr viņš atradās policijas uzraudzībā, viņam ir bijušas epilepsijas lēkmes. Tikai pēc *CPT* delegācijas iejaukšanās no tuvākās slimnīcas tika izsaukta ātrās palīdzības mašīna; slimnīcas ārsts nolēma nekavējoties pārvietot šo personu uz ķirurģisko nodaļu.

Turklāt vairāki apcietinātie sūdzējās, ka laikā, kad viņus bija aizturējusi policija, viņiem bijusi liegta ārsta palīdzība, lai arī tā acīmredzami bija nepieciešama, un viņi bija atkārtoti to lūguši. *CPT* uzskata, ka ārsts būtu nekavējoties jāizsauc tiklīdz persona, kuru ir aizturējusi policija, pieprasa medicīnisko apskati. Policijas darbiniekiem nav jāšķiro apcietināto personu pieprasījumi satikt ārstu.

CPT ir nobažījies arī par to, ka tajos retajos gadījumos, kad policijā aizturēto personu ir apskatījis un izmeklējis ārsts, šīs apskates sistemātiski tika veiktas policijas darbinieka klātbūtnē. Turklāt visās apmeklētajās policijas iestādēs medicīniskās apskates rezultāti tika ierakstīti žurnālos, kas ir viegli pieejami jebkuram policijas darbiniekam.

32. Ņemot vērā iepriekš minēto, *CPT* mudina Latvijas varas iestādes veikt tūlītējus pasākumus, lai nodrošinātu, ka tiesības saņemt ārsta palīdzību personām, kuras ir aizturējusi policija, tiktu oficiāli garantētas ar likumu un pilnībā īstenotas praksē.

Turklāt *CPT* iesaka veikt pasākumus, lai nodrošinātu, ka:

- **visas aizturēto personu medicīniskās apskates tiktu veiktas bez policijas darbinieka klātbūtnes un ārpus dzirdamības robežām, ja vien attiecīgais ārsts konkrētajā gadījumā nepieprasa citādi; ir jāveic pasākumi arī, lai nodrošinātu medicīnisko datu konfidencialitātes pilnīgu ievērošanu visās policijas iestādēs Latvijā;**
- **medicīniskajā izziņā, ko sagatavo pēc policijas iestādē aizturētās personas medicīniskās apskates, ir jāietver i) apcietinātās personas apgalvojumi, kas ir būtiski medicīniskajai apskatei (tostarp veselības stāvokļa apraksts pēc personas pašas vārdiem un visi apgalvojumi par sliktas izturēšanās gadījumiem), ii) pamatojoties uz vispārējo apskati sagatavotie objektīvie medicīniskie slēdzieni un iii) ārsta secinājumi, ņemot vērā i) un ii) apakšpunktu; turklāt šie pieraksti un ārsta secinājumi ir jādara zināmi apcietinātajam un viņa advokātam;**

-
- personām, kuras ir aizturējusi policija, ir tiesības pieprasīt, lai papildu medicīniskai apskatei, ko nozīmē policijas iestāde, viņu varētu izmeklēt arī paša izvēlēts ārsts, ja persona to vēlas.

d) informēšana par tiesībām

33. Neraugoties uz Latvijas varas iestāžu stingro apņemšanos, kas tika izteikta, atbildot uz 1999. gada ziņojumu (*CPT/Inf* (2002), 28. dokuments, 8. un 9. lpp.), apmeklētajās policijas iestādēs nebija izstrādātas veidlapas, kurās būtu izklāstītas apcietināto personu tiesības. Tāpat kā 1999. gadā daudzi delegācijas satiktie apcietinātie apgalvoja, ka nav saņēmuši nekādu informāciju – pat ne mutisku – par savām tiesībām.

***CPT* atkārtoti iesaka nodrošināt, lai visām personām, kuras ir aizturējusi policija, uzreiz pēc aizturēšanas vienmēr tiktu izsniegta veidlapa, kurā viegli saprotamā veidā ir izklāstītas viņu tiesības. Šai informācijai ir jābūt pieejamai visās attiecīgi lietotajās valodās. Turklāt attiecīgajai personai uz šīs veidlapas ir jāparakstās, tādējādi apliecinot, ka ir iepazinusies ar savām tiesībām.**

e) nopratināšana

34. Kā jau tika norādīts (sal. ar 10. punktu), no saņemtajām sūdzībām liela daļa bija attiecināma uz sliktu izturēšanos nopratināšanas laikā, un jo īpaši uz nopratināšanu, ko veica kriminālpolicijas darbinieki.

Šajā saistībā *CPT* ir jāuzsver, ka par noziedzīgu nodarījumu aizdomās turēto nopratināšana ir speciālista uzdevums, un, lai to veiktu pietiekami profesionālā līmenī, ir nepieciešama īpaša apmācība (sal. arī ar 13. punktu). Pirmkārt un galvenokārt, ir jānoskaidro, kāds ir nopratināšanas galvenais mērķis; tas ir – iegūt precīzu un ticamu informāciju, lai atklātu patiesību par izmeklēšanā esošo lietu, nevis iegūt atzīšanos no kādas personas, kas pēc nopratināšanu veikušo amatpersonu domām, tiek uzskatīta par vainīgu. Papildu pasākumiem, kas vērsti uz atbilstošu apmācību, nodrošinot tiesībsardzības iestāžu darbinieku atbilstību iepriekš minētajam, šā mērķa sasniegšanu var ievērojami atvieglot, ja tiek izstrādāts par noziedzīgu nodarījumu aizdomās turēto nopratināšanas rīcības kodekss, kā to *CPT* bija ieteikusi 1999. gada vizītes ziņojuma 41. punktā.

Savā starpposma atbildē uz 1999. gada vizītes ziņojumu Latvijas varas iestādes norādīja, ka “policijai nav izstrādāts īpašs rīcības kodekss, jo policijas darbinieku ētikas jautājumi ir iekļauti Likuma par policiju 5. un 6. pantā (...) un citos tiesību aktos” (*CPT/Inf* (2001) 28. dokuments, 8. lpp.). Pēc *CPT* domām, šāda atbilde nav pārliecinoša, jo Komitejas prasības šajā jomā ir daudz precīzākas un praktiskākas nekā Latvijas Likuma par policiju 5. un 6. pantā ietvertie principi.

2002. gada vizītes laikā saņemto liecību skaits par policijas darbinieku sliktas izturēšanās gadījumiem nopratināšanas laikā un šo gadījumu smagums skaidri parāda, ka iestādēm ir jāveic visaptverošas darbības šajā jomā. Nav šaubu, ka rīcības kodeksa izstrādāšana būtu nozīmīgs faktors šādu gadījumu novēršanai. ***CPT* tāpēc iesaka nekavējoties izstrādāt policijas nopratināšanas rīcības kodeksu.**

f) aizturēšanas pieraksti

35. Visās apmeklētajās iestādēs pieraksti tika veikti daudzos dažādos (atsevišķos

---

gadījumos līdz pat desmit) žurnālos. Kopumā tie bija slikti aizpildīti, bieži tajos nebija ievadīta tā informācija, kurai tur bija jābūt, un atsevišķos gadījumos šī informācija bija pretrunīga. Neraugoties uz *CPT* 1999. gada vizītes ziņojuma 42. punktā sniegto ieteikumu, personas aizturēšana ne vienmēr tika precīzi dokumentēta un dažreiz netika reģistrēta vispār (piemēram, netika veikti pieraksti par personu ievietošanu Kaplavas robežsardzes nodaļas apcietinājuma telpās). Turklāt Liepājas policijas pārvaldes žurnālos nebija nekādu pierakstu par personām, kas bija pārvestas no ieslodzījuma vietas un atradās šajā iestādē delegācijas vizītes laikā (sal. arī ar 19. punktu).

***CPT* iesaka nekavējoties rīkoties, lai nodrošinātu visu policijas iestādē apcietināto personu pienācīgu reģistrēšanu. Turklāt tā aicina Latvijas varas iestādes izveidot vienotu un visaptverošu aizturēto personu reģistrēšanas kārtību visās policijas apcietinājuma iestādēs.**

5. Rīgas Galvenās policijas pārvaldes Pirmstiesas izmeklēšanas nodaļa un Īslaicīgās aizturēšanas izolators (ĪAI)

36. *CPT* delegācija veica pārbaudes vizīti Rīgas ĪAI, lai novērtētu, kādus pasākumus varas iestādes ir īstenojušas, lai nodrošinātu pēc 1999. gada vizītes izstrādāto ieteikumu izpildi šajā iestādē. Šajā iestādē 2002. gada vizītes laikā atradās 23 ieslodzītie (vairums no tiem bija pirmstiesas apcietinājumā).

37. Ieslodzījuma vispārējie apstākļi nebija būtiski uzlaboti; *CPT* 1999. gada vizītes ziņojumā ietvertais apraksts ir palicis gandrīz pilnībā nemainīgs. Kopumā kamerās bija slikta ventilācija un vājš dabīgais apgaismojums vai tā nebija vispār. Taču gultas piederumi bija labākas kvalitātes un tīrāki nekā 1999. gadā.

Ieslodzītajiem netika piešķirti pamata personīgās higiēnas priekšmeti, un vēl joprojām viņiem bija ilgi jāgaida, lai tiktu uz tualeti. Delegācija bija nobažījusies arī par to, ka tualetes zonā tika uzkrāti atkritumi. Tāpat kā 1999. gadā iespēja lietot dušu tika dota tikai reizi desmit dienās.

***CPT* iesaka Latvijas varas iestādēm veikt šādus pasākumus:**

- uzlabot apgaismojumu un ventilāciju Rīgas ĪAI kamerās;
- nodrošināt, lai visas personas, kas ir apcietinātas Rīgas ĪAI, būtu apgādātas ar nepieciešamajiem pamata personīgās higiēnas priekšmetiem, un tām tiktu dota iespēja nomazgāties katru dienu un izmantot dušu vismaz reizi nedēļā;
- ĪAI uzraugošajam personālam dot skaidrus norādījumus, ka apcietināto personu dienā izteiktais lūgums iziet no kameras, lai apmeklētu tualeti, ir jāizpilda bez kavēšanās, izņemot gadījumus, kad to nevar izpildīt būtiskāku drošības apsvērumu dēļ;
- nodrošināt, lai *ISO* tualetes/dušas telpas vienmēr būtu tīras.

38. Saskare ar ārpusauli arī aizvien vēl nebija pietiekama. Principā apcietinātajiem bija atļauts viens apmeklējums mēnesī, un katru reizi tam bija jālūdz prokurora atļauja; tomēr praksē šādas atļaujas tika dotas reti. Tāda pati pieeja bija arī attiecībā uz saraksti. Pēc *CPT* domām, apmeklējumu un sarakstes atļauja būtu uzskatāma par normu, bet to aizliegums – par izņēmumu. Ja apmeklējumu atļauja jau ir saņemta, nevajadzētu pieprasīt, lai ģimene šādu

---

atļauju lūgtu katru mēnesi; attiecīgās iestādes varētu informēt ģimeni, ja ir noteikti kādi jauni ierobežojumi.

CPT iesaka Latvijas varas iestādēm attiecīgi rīkoties, lai nodrošinātu mazāk ierobežojošu pieeju attiecībā uz Rīgas ISO apcietinājumā esošu personu saskari ar ārpusauli.

39. Disciplinārsodu piemērošanu reglamentē [Valsts policijas] 1999. gada 8. decembra pavēle Nr. 872 "Par īslaicīgās aizturēšanas izolatoru nolikumu" un 2000. gada 29. maija instrukcija Nr. 434. Iespējamās sankcijas ir ievietošana soda vai disciplinārajā izolatorā uz laiku līdz 15 dienām (sievietēm un nepilngadīgajiem ieslodzītajiem līdz 10 dienām). Šo periodu var pagarināt divas reizes, nepārsniedzot 45 (30) dienas. Apcietinātajiem, kas ievietoti soda vai disciplinārajā izolatorā, nav atļautas pastaigas svaigā gaisā.

CPT mudina Latvijas varas iestādes attiecīgi rīkoties, lai visiem apcietinātajiem, kas izcieš disciplinārsodu, būtu nodrošinātas pastaigas svaigā gaisā vismaz vienu stundu dienā. Turklāt Komiteja aicina Latvijas varas iestādes izdarīt grozījumus attiecīgajos tiesību aktos, lai būtiski samazinātu maksimālo ieslodzījuma laiku soda vai disciplinārajā izolatorā.

Lai arī CPT ieteica pārtraukt 10. kameras izmantošanu, tā aizvien vēl tika izmantota disciplinārsodu izciešanai. Šī kamera (nav logu, tās lielums ir tikai 3m²) nav piemērota apcietināto izvietošanai pat disciplinārsoda izciešanai. **CPT pieprasa, lai Latvijas varas iestādes nekavējoties pārtrauktu 10. kameras izmantošanu.**

40. Nopratināšanas telpa, kuras izmantošanu CPT arī ieteica pārtraukt, vēl aizvien tiek lietota. Tā joprojām ir neapmierinošā stāvoklī, un to pašu var teikt par otru delegācijas apskatīto nopratināšanas telpu.

Nopratināšanas telpas, kas rada tik ļoti iebiedējošu vidi, policijas iestādēs nedrīkst būt. CPT uzskata, ka nopratināšanas telpām ir jābūt ne tikai pietiekami apgaismotām, apsildītām un vēdinātām, bet papildus tam visām nopratināšanas procesā iesaistītajām personām ir jānodrošina iespēja sēdēt uz vienāda veida un ērtības krēsliem. Darbinieks, kas veic nopratināšanu, nedrīkstētu atrasties dominējošā stāvoklī (piem., uz paaugstinājuma) vai attālināti attiecībā pret aizdomās turēto. Turklāt telpas krāsojumam ir jābūt neitrālam, un ir kategoriski aizliegts uz nopratināmo personu pavērst prožektoru gaismu.

CPT pieprasa, lai Latvijas varas iestādes nekavējoties pārtrauktu iepriekš minēto nopratināšanas telpu izmantošanu Rīgas ĪAI. Turklāt ir jāpārskata visu policijas iestāžu nopratināšanas telpu apstākļi, lai pārliecinātos par to atbilstību iepriekš minētajiem kritērijiem.

41. Kā pozitīvs piemērs ir jāmin, ka, salīdzinot ar 1999. gadu, ir uzlabojusies situācija veselības aprūpes jomā attiecībā uz medikamentu piegādi un speciālistu pakalpojumu pieejamību. Turklāt vajadzības gadījumā ieslodzītie tika nogādāti uz Rīgas Centrālcietuma slimnīcu vai Brasas cietumu (zobārstniecības pakalpojumu saņemšanai).

Tomēr Rīgas ĪAI delegācija satika kādu HIV pozitīvu apcietināto, kuram tika piedāvāta tikpat vienveidīga ēdienkarte, kā visiem citiem ieslodzītajiem (galvenokārt auzu miltu un griķu biežputra, rupjmaize un tēja). Šāda ēdienkarte noteikti nav piemērota personām ar traucētu imūnsistēmu. **CPT iesaka nodrošināt, lai visām personām, kuras ir aizturējusi**

---

polīcija, tiktu piedāvāts viņu veselības stāvoklim atbilstošs ēdiens.

42. Deleģācija satika divus apcietinātos, kas šajā iestādē tika turēti attiecīgi jau 4 ½ un 6 gadus. *CPT* vēlas atkārtoti uzsvērt, ka jāpanāk, lai **Rīgas ĪAI (un citu līdzīga veida policijas iestādes) netiktu izmantotas personu ilgstošai turēšanai apcietinājumā; tās ir pilnīgi nepiemērotas šim nolūkam.**

Tikmēr *CPT* iesaka pielikt patiesas pūles, lai personām, kas ilgstoši atrodas apcietinājumā Rīgas ĪAI, tiktu nodrošināta atbilstoša nodarbes programma.

B. Olaines nelegālo imigrantu uzturēšanās nometne

1. Ievadpiezīmes

43. Nelegāli ieceļojušos ārvalstniekus policijas vai robežsardzes spēki var aizturēt uz laika posmu līdz 72 stundām. Pirms lēmuma par izbraukšanas rīkojuma izdošanu ar prokurora paziņojumu šo periodu var pagarināt ne vairāk kā līdz 10 dienām. Tomēr ārvalstnieki, kuriem ir piemērojams izbraukšanas rīkojums, var ilgstoši⁸ atrasties nebrīvvē, jo nav nekāda laika ierobežojuma viņu turēšanai apcietinājumā līdz izraidīšanai no Latvijas. Apcietinājuma laiks, gaidot izraidīšanu, netiek pārskatīts un nav pārsūdzams.

CPT tika informēta, ka Saeimā tika apspriests Imigrācijas likuma projekts, kurā acīmredzot tiks paredzēts ierobežot apcietinājuma laiku, kas jāpavada, gaidot izraidīšanu, līdz 22 mēnešiem. ***CPT* gribētu saņemt sīkāku informāciju par šo jautājumu.**

44. 1999. gada vizītes laikā ārvalstnieki, kas bija apcietināti, pamatojoties uz ārvalstniekiem piemērojamajiem tiesību aktiem, tika turēti Nelegālo imigrantu un citu neidentificēto personu uzturēšanās centrā Rīgā. Toreiz vizītes ziņojumā *CPT* izteica stingru kritiku par viņu ieslodzījuma apstākļiem. Komiteja atzinīgi vērtē Latvijas varas iestāžu lēmumu slēgt šo iestādi un pārvest ārvalstniekus uz Olaines nelegālo imigrantu uzturēšanās nometni.

45. Šī nometne, kas atrodas Valsts robežsardzes pakļautībā, ir izvietota taisnstūrveida divstāvu ēkā Olaines cietauma teritorijā kādus 20 km uz dienvidiem no Rīgas. Tajā tiek turēti gan nelegālie imigranti, gan tie patvēruma meklētāji, kuru pieteikumi ir noraidīti. Vairums ieslodzīto bija bijušās Padomju Savienības republiku pilsoņi vai nepilsoņi, kas ieguvuši šādu statusu Padomju Savienības izjukšanas rezultātā. Oficiāli nometnē ir 66 gultas vietas, un 2002. gada vizītes laikā tur bija izmitināti 40 apcietinātie (nepilngadīgo bez pavadības nebija).

2. Slikta izturēšanās

46. Deleģācija nav saņēmusi liecības par Olaines robežsardzes personāla īstenotu apzinātu ārvalstnieku fizisku ietekmēšanu. Vairums ieslodzīto raksturoja izturēšanos pret sevi kā diezgan labu vai ļoti labu, un deleģācija novēroja, ka personāla un ieslodzīto savstarpējās

---

⁸ Kā piemēru var minēt Latvijas izcelsmes Izraēlas valstspiederīgo, kas tika turēts nometnē 5 ½ gadus, un čečenu ģimeni ar trim bērniem, kura tur atradās ilgāk par gadu.

---

attiecības bija mierīgas. Nebija arī saziņas problēmu, jo visi darbinieki runāja krievu valodā, un katrā maiņā bija vismaz viens robežsardzes darbinieks, kurš varēja runāt angļu valodā.

3. Ieslodzījuma apstākļi

47. Ieslodzījuma vispārējie apstākļi nometnē, kas bija nesen daļēji renovēta, kopumā bija apmierinoši. Ieslodzītie tika turēti plašās telpās (piem., trīs ieslodzītie atradās 32 m² telpā, četri ieslodzītie – 64 m² telpā), tās bija labi apgaismotas un vēdinātas, pienācīgi mēbelētas un pietiekoši tīras.

Tomēr apstākļi, kas valdīja dažās citās nometnes telpās (piem., virtuve, sanitārās labierīcības) atstāja sliktāku iespaidu. *CPT* atzinīgi vērtē informāciju, ka pēc vizītes sanitārās labierīcības tika izremontētas (sal. ar Latvijas varas iestāžu 2003. gada 29. janvāra vēstuli).

48. *CPT* ir nobažījusies par ieslodzījuma apstākļiem divās tā saucamajās “karantīnas kamerās”, kas atrodas apakšstāvā. Abas šīs kameras tika izmantotas jaunuzņemto ieslodzīto turēšanai (kuri tur tiek turēti pirmās divas nedēļas pēc uzņemšanas), kā arī drošības un disciplināros nolūkos.

Kameru platība ir 12,5 m², un tās bija pietiekami mēbelētas. Tomēr tās bija ļoti aukstas, un dabiskais apgaismojums bija visai ierobežots (logi bija nosegti ar metāla plāksnēm). Turklāt mākslīgais apgaismojums bija samērā viduvējs. ***CPT* iesaka veikt pasākumus, lai “karantīnas kamerās” uzlabotu apsildi un apgaismojumu.**

Delegācija tika informēta, ka šajās kamerās var izvietot ne vairāk kā piecus ieslodzītos. šāds izmitināšanas blīvums ir pārāk liels. ***CPT* iesaka vienlaicīgi katrā “karantīnas kamerā” turēt ne vairāk kā trīs ieslodzītos.**

49. Kameru durvis parastajā izmitināšanas telpu zonā lielāko dienas (un nakts) daļu netika slēgtas, un apcietinātajiem bija ļauts vienu stundu dienā iziet svaigā gaisā. Tomēr *CPT* ir norūpējusies, ka apcietinātajiem, kas šeit uzturas ilgstoši, netika piedāvāta atbilstoša nodarbes programma. Lielāko laika daļu tie pavadīja lasot (pārsvarā vecus) žurnālus, skatoties televizoru, spēlējot kārtis vai izmantojot sporta zāli. Turklāt maziem bērniem netika piedāvātas savam vecumam atbilstošas nodarbes.

***CPT* iesaka veikt pasākumus, lai Olaines uzturēšanās nometnē esošajiem ārvalstniekiem sniegtu plašākas nodarbošanās iespējas. Jo ilgāku laiku persona atrodas apcietinājumā, jo plašākam ir jābūt piedāvāto nodarbību klāstam. Turklāt ir jāveic īpaši pasākumi, lai bērniem/nepilngadīgajiem varētu piedāvāt viņu vecumam atbilstošas nodarbes.**

Nemot vērā īpaši apmācītu sociālo darbinieku trūkumu, ***CPT* iesaka Latvijas varas iestādēm organizēt regulārus sociālā darbinieka apmeklējumus.**

4. Veselības aprūpe

50. Šīs iestādes veselības aprūpes personāla sastāvā bija divi plaša profila ārsti un trīs feldšeri, kas nodrošināja palīdzības sniegšanu 24 stundas diennaktī.

Ieslodzītajiem veselības aprūpes personāls bija brīvi pieejams, un delegācijai izveidojās pozitīvs priekšstats par medicīnas personāla pūlēm nodrošināt atbilstošu aprūpi. Visiem ieslodzītajiem tika veikta veselības pārbaude 24 stundu laikā pēc uzņemšanas.

51. Medicīnas pakalpojumu telpas un aprīkojums šajā iestādē bija nodrošināts tikai pamata līmenī; piemēram, medicīnas personāla rīcībā nebija pat piemērotu stetoskopu vai lineālu. **CPT iesaka Latvijas varas iestādēm veikt pasākumus, lai šai iestādei tiktu nodrošināts atbilstošs medicīniskais aprīkojums.**

52. Attiecībā uz ārstēšanu, tā kā ieslodzītajiem nav veselības apdrošināšanas, viņiem tika nodrošināti bez maksas tikai neatliekamās medicīniskās palīdzības pakalpojumi. Delegācija atzīmēja, ka šāds stāvoklis var izraisīt negatīvas sekas. Piemēram, vairākiem ieslodzītajiem bija grūtības saņemt pienācīgus ārstniecības pakalpojumus (tostarp zobārstniecības pakalpojumus) vai saņemt medicīniskos pakalpojumus ārpus iestādes⁹. Delegācijai bija arī nopietnas bažas par to, ka medikamentu apgāde nometnē nav pietiekama.

CPT iesaka Latvijas varas iestādēm nodrošināt, lai visiem ieslodzītajiem būtu garantēta medicīniskā palīdzība (tostarp zobārstniecība) un medikamenti atbilstoši katra veselības stāvoklim. Nometnei ir jāpiešķir pietiekams finansējums, lai nodrošinātu bezmaksas ārstēšanu un medikamentus tiem ārvalstniekiem, kuriem pašiem nav pietiekamu finanšu līdzekļu šo pakalpojumu apmaksai.

53. Vairāki Olaines ieslodzītie cieta no nemiera, depresijas, miega traucējumiem utt., taču viņiem netika sniegta psihologa/psihiatra palīdzība. **CPT aicina Latvijas varas iestādes organizēt regulārus psihologa un psihiatra apmeklējumus nometnē.**

54. Jāpiezīmē, ka medicīnisko datu konfidencialitāte iestādē netika garantēta, jo medicīniskie pieraksti bija pieejami arī personālam, kas nav medicīnas darbinieki. **CPT iesaka šo nepilnību novērst.**

5. Informācija ārvalstniekiem

55. Personām, kas aizturētas par imigrācijas noteikumu pārkāpumiem (neatkarīgi no tā, vai tās ir vai nav patvēruma meklētāji), tādā pašā veidā kā citām personām, kurām atņemta brīvība, jau no pirmā aizturēšanas brīža ir jābūt tiesīgām par savu situāciju informēt jebkuru personu pēc savas izvēles, kā arī tiesīgām saņemt advokāta un ārsta pakalpojumus. Turklāt šīm personām bez kavēšanās un viņām saprotamā valodā ir skaidri jāsniedz informācija par viņu tiesībām un par kārtību, kas viņām tiek piemērota.

56. Ierodoties Olaines [nelegālo imigrantu] uzturēšanās nometnē, ieslodzītajiem tika iedota iekšējo noteikumu kopija, un robežsardzes personāls viņiem tos izskaidroja arī mutiski. Turklāt noteikumi bija izvietoti koridorā uz ziņojuma dēļiem gan latviešu, gan krievu valodā. Tomēr, neraugoties uz šiem pozitīvajiem pasākumiem, delegācijai nācās dzirdēt no ieslodzītajiem vairākas sūdzības par to, ka no imigrācijas iestādēm netiek saņemta informācija par viņu juridisko stāvokli un tiesībām (tostarp viņu tiesībām uz advokātu, pašreizējo procedūras posmu attiecībā uz viņiem, iespējamo apcietinājuma ilgumu utt.). Ieslodzītie bieži vien konstatēja, ka tiesvedība, kurai viņi tika pakļauti, bija ārkārtīgi grūti saprotama.

---

⁹ Viens no iestādes mediķiem norādīja, ka kāda ieslodzītā sieviete, kurai bija sācies spontānais aborts, gandrīz nomira, jo slimnīcas neatliekamās palīdzības dienests sākotnēji atteicās sniegt viņai medicīnisko palīdzību.

Šajā saistībā *CPT* atzinīgi novērtē informāciju, ka pēc vizītes Valsts robežsardze un imigrācijas iestādes ir noslēgušas vienošanos, lai novērstu šādu stāvokli (sal. ar Latvijas varas iestāžu 2003. gada 29. janvāra vēstuli).

6. Saskare ar ārpasauli

57. Olaines nometnē esošajiem ieslodzītajiem bija tiesības uz 2 ½ stundas gariem apmeklējumiem dienā, un varas iestādes šiem mērķiem piešķīra atbilstoši noformētu sarunu telpu un laulāto tikšanās istabu. Tāpēc daži apcietinātie, kuriem ir ģimene Rīgas rajonā, varēja baudīt ilgākus apmeklējumus. Tomēr vairumam ieslodzīto nebija apmeklējumu vispār, jo viņu ģimenes dzīvo tālākos Latvijas rajonos vai ārvalstīs.

CPT atzinīgi vērtē faktu, ka vēstuļu nosūtīšana/saņemšana netika ierobežota; turklāt šajā iestādē aploksnes un markas ieslodzītajiem tika izsniegtas bez maksas. Viņiem tika atļautas arī telefonsarunas, ja attiecīgajai personai bija finanšu līdzekļi, lai par tām samaksātu. ***CPT* aicina Latvijas varas iestādes apsvērt iespēju piedāvāt vienu telefona zvanu mēnesī bez maksas tiem ieslodzītajiem, kuriem nav naudas līdzekļu, lai to apmaksātu.**

7. Disciplīna/drošība

58. Lai arī disciplinārie noteikumi Olaines uzturēšanās nometnē vizītes laikā vēl joprojām bija izstrādes stadijā, praksē tika pielietotas dažādas sankcijas (piemēram, brīdinājumi, aizliegums uz trim mēnešiem satikties un īslaicīgi pamest nometni un ievietošana “karantīnas kamerā” uz laiku līdz pat 15 dienām).

Pēc *CPT* domām, gan ieslodzīto, gan personāla interesēs ir panākt, lai tiktu oficiāli izveidotas un praksē izmantotas skaidras disciplinārās procedūras; jebkāda nenoteiktība rada neformālas (un nekontrolējamas) sistēmas izveidošanās risku. Disciplinārajās procedūrās būtu jāietver ieslodzītā tiesības tikt uzklautam par pārkāpumu, kuru tas, iespējams, izdarījis, un tiesības pārsūdzēt augstākai instancei viņam noteiktās sankcijas.

CPT atzinīgi vērtē Latvijas varas iestāžu lēmumu sagatavot oficiālu Olaines [nelegālo imigrantu] uzturēšanās nometnes disciplināro noteikumu projektu **un cer, ka iepriekš izteiktās piezīmes šajā saistībā tiks ņemtas vērā.**

59. Delegācija satika kādu ieslodzīto, kurš “karantīnas kamerā” bija turēts jau 37 dienas. Šo līdzekli imigrācijas iestādes bija “ieteikušas” rakstiski, jo saskatīja bēgšanas mēģinājuma risku. Šķiet, šis līdzeklis netika nedz pārskatīts, nedz pārsūdzēts, un *de facto* tas tika piemērots uz nenoteiktu laiku.

Līdztekus formālajām disciplinārajām procedūrām bieži pastāv procedūras, saskaņā ar kurām ieslodzīto var piespiestu kārtā nošķirt no citiem ieslodzītajiem drošības nolūkā. Tomēr reizē ar šīm procedūrām ir jānodrošina arī efektīvi drošības pasākumi. Ieslodzītais ir jāinformē par iemesliem, kuru dēļ šis līdzeklis viņam ir piemērots, viņam ir jānodod iespēja izteikt savu viedokli šajā jautājumā un apstrīdēt viņam piemēroto līdzekli attiecīgajā instancē. **Nemot vērā iepriekš minēto, *CPT* iesaka pieņemt īpašus noteikumus attiecībā uz ieslodzītajiem, kuriem piemēro nošķiršanu no citiem ieslodzītajiem drošības apsvērumu dēļ.**

---

8. Sūdzību iesniegšanas un pārbaudes kārtība

60. *CPT* delegācija tika informēta, ka ieslodzītie, kas atrodas Olaines [nelegālo imigrantu] uzturēšanās nometnē, savas sūdzības var iesniegt iestādes vadītājam, kā arī ārējām institūcijām, tādām kā tiesa, prokuratūra un Valsts cilvēktiesību birojs.

61. Iestādi regulāri inspicēja uzraugošais prokurors un Valsts robežsardzes Galvenās pārvaldes inspekcija.

***CPT* gribētu saņemt sīkāku informāciju (piem., apmeklējumu biežums, secinājumi utt.) par vizītēm, kuras Valsts robežsardzes Galvenās pārvaldes inspekcija ir veikusi 2002. gadā, un par to, kādus pasākumus atbilstošās iestādes īstenoja, reaģējot uz šīm vizītēm.**

C. Cietumi

1. Ievadpiezīmes

62. *CPT* delegācija veica pilnu Daugavpils cietuma pārbaudi un devās mērķa vizītēs uz Jelgavas un Liepājas cietumu. Jelgavas cietuma vizītes galvenais mērķis bija uz mūžu notiesāto ieslodzījuma apstākļu novērtēšana; Liepājas cietumā delegācijas uzmanības centrā bija apstākļu novērtēšana, kādos tiek turēti pirmstiesas apcietinājumā esošie nepilngadīgie. Turklāt delegācija devās pārbaudes vizītē uz Rīgas Centrālcietumu un blakus esošo cietuma slimnīcu, lai novērtētu, kādus pasākumus Latvijas varas iestādes ir īstenojušas pēc 1999. gada vizītes.

63. Iesākumā *CPT* vēlētos izteikt atzinību par to, ka 2000. gadā Tieslietu ministrija ir pārņēmusi atbildību par apcietinājuma vietu sistēmu no Iekšlietu ministrijas (tomēr sal. ar 7. iedaļas b) apakšpunktu).

64. Savā 1999. gada vizītes ziņojumā (sal. ar *CPT/Inf* (2001), 27. dokumenta 92. punktu) *CPT* uzsvēra, ka, lai atrisinātu pārapdzīvotības problēmu Latvijas cietumu sistēmā, lielāka uzmanība būtu jāpievērš spēkā esošo tiesību aktu un prakses pārskatīšanai attiecībā uz pirmstiesas apcietinājuma un notiesāšanas politiku, nevis veicināt cietumu saimniecības attīstīšanu. *CPT* atzinīgi novērtē pirmos pasākumus, kurus Latvijas varas iestādes jau ir veikušas šajā saistībā (piem., ar brīvības atņemšanu nesaistītu sodu ieviešana nepilngadīgajiem, pirmstiesas apcietinājumam piemērojamie juridiskie ierobežojumi utt.). Tomēr, kā atzina Latvijas varas iestādes pašas, vēl joprojām ir jāveic daudz uzlabojumu, jo īpaši attiecībā uz pirmstiesas apcietinājuma ilgumu (tiesas procesa un pārsūdzības posmā). Delegācija bija satikusi vairākus ieslodzītos, kuri pirmstiesas apcietinājumā cietumā ir pavadījuši pat sešus gadus. **Nemot vērā iepriekš minēto, *CPT* iesaka Latvijas varas iestādēm turpināt pielikt pūles, lai beidzot pilnībā atrisinātu pārapdzīvotības problēmu.**

65. *CPT* atzīmēja, ka juridiskās normas dzīvojamās platības nodrošināšanai ieslodzītajiem Latvijā nesen tika nedaudz paaugstinātas un tagad ir 2,5 m² uz vienu ieslodzīto pilngadīgajiem vīriešiem un 3,5 m² uz vienu ieslodzīto sievietēm un nepilngadīgajiem. Izsakot atzinību par šo uzlabojumu, Komitejai ir jāuzsver, ka šīs jaunās normas vēl joprojām nenodrošina apmierinošu dzīvojamo platības lielumu (sal. arī ar 1999. gada ziņojuma

---

93. punktu). *CPT* tāpēc iesaka iespējami drīzāk paaugstināt šīs juridiskās normas, garantējot vismaz 4 m² uz vienu ieslodzīto tajās kamerās, kurās atrodas vairāki apcietinātie, un attiecīgi pārskatīt oficiālo kameru ietilpību un vietu skaitu Latvijas cietumos.

66. 1861. gadā pilsētas centrā uzceltais **Daugavpils cietums** ir slēgta tipa vīriešu cietums (notiesātajiem un pirmstiesas apcietinājumā esošajiem). Oficiālais vietu skaits tajā neseno tika palielināts no 543 uz 800 ieslodzīto vietām. Vizītes laikā iestādē atradās 762 ieslodzītie, no kuriem 310 bija notiesātie un 433 atradās pirmstiesas apcietinājumā (to skaitā 24 nepilngadīgie). Turklāt deviņiem notiesātajiem ieslodzītajiem, kuriem tika piemērots daļēji slēgts režīms, šajā iestādē bija atļauja strādāt.

1873. gadā uzceltais **Jelgavas cietums** ir slēgta tipa cietums, kurā tiek turēti galvenokārt tie ieslodzītie, kuriem piespriests ilgtermiņa sods. Šī ir vienīgā ieslodzījuma iestāde valstī, kurā sodu izcieš uz mūžu notiesātie vīrieši. Oficiāli tajā ir 700 vietas, vizītes brīdī cietumā atradās 702 ieslodzītie. Trīspadsmit uz mūžu notiesātie tika turēti atsevišķā ēkas spārnā, un desmit pirmstiesas apcietinājumā esošie ieslodzītie, kuriem piespriests mūža ieslodzījums, bet kuri gaida apelācijas spriedumu, bija izvietoti īpašā nodaļā, kas tika atvērta divus mēnešus pirms vizītes.

Liepājas cietums ir uzcelts 1922. gadā bijušās slimnīcas vietā. Būtiski rekonstrukcijas darbi tika pabeigti 1999. gadā. Ieslodzījuma iestāde ir paredzēta pirmstiesas apcietinājumā esošu pilngadīgo vīriešu un nepilngadīgo izvietojumam. Oficiāli cietumā ir 477 vietas, un vizītes brīdī tajā atradās 404 ieslodzītie (no tiem 29 nepilngadīgie).

Rīgas Centrālcietuma apraksts jau tika sniegts *CPT* 1999. gada vizītes ziņojuma 89. punktā. Oficiālais vietu skaits ieslodzījuma iestādē neseno tika palielināts no 1650 vietām uz 2000 vietām, savukārt slimnīcas gultu skaits tika samazināts no 314 uz 200 vietām. Tomēr, tā kā turpinās renovācijas darbi, cietums strādā ar nepilnu slodzi. Vizītes laikā cietumā bija 1504 ieslodzītie, kas atrodas pirmstiesas apcietinājumā, 68 notiesātie ieslodzītie un 34 ieslodzītie, kurus pārved (kopā 1721 ieslodzītais). Turklāt blakus esošajā cietuma slimnīcā bija ievietoti 115 stacionārie slimnieki.

2. Slikta izturēšanās

67. *CPT* delegācija nav dzirdējusi sūdzības no ieslodzītajiem par *spīdzināšanu*, ko būtu veicis personāls, un nav guvusi arī pierādījumus par šādu izturēšanos ne apmeklētajos cietumos, ne arī citās brīvības atņemšanas iestādēs Latvijā. Tomēr viens apgalvojums par apzinātu *fizisku ietekmēšanu* tika izteikts **Jelgavas cietumā**. Ieslodzītais¹⁰ cietuma personāla klātbūtnē izteica sūdzību, ka kāds cietuma darbinieks viņam esot uzbrucis, lai arī viņa rokas aiz muguras bija saslēgtas roku dzelžos. Citās apmeklētajās brīvības atņemšanas iestādēs šādi apgalvojumi par fizisku ietekmēšanu izteikti netika.

CPT atzīst par pamatotu, ka cietuma personālam izņēmuma gadījumos ir jāpielieto spēks, lai savaldītu vardarbīgus un/vai nepaklausīgus ieslodzītos. Tomēr pielietotais spēks nedrīkst būt lielāks kā tas ir precīzi nepieciešams, un tiklīdz ieslodzītais ir savaldīts, spēka pielietojums nav attaisnojams.

---

¹⁰ Šis ieslodzītais, kas nebija uz mūžu notiesātais, vizītes brīdī tika turēts medicīnas daļas izolatora zonā.

CPT gribētu saņemt sīkākas un precīzākas ziņas par Latvijas varas iestāžu darbībām, kas tika īstenotas, reaģējot uz iepriekš izteikto apgalvojumu.

68. Lai iegūtu skatījumu par situāciju cietumos valsts kopējā mērogā, **CPT gribētu saņemt šādu informāciju par laika posmu no 1999. gada līdz 2002. gadam:**

- **iesniegto sūdzību skaits par cietuma darbinieku sliktas izturēšanās gadījumiem un, pamatojoties uz šīm sūdzībām ierosināto disciplinārlietu un/vai krimināllietu skaits;**
- **pamatojoties uz šīm sūdzībām piemēroto disciplinārsodu un/vai kriminālsodu uzskaitījums.**

69. *CPT* ir nopietni nobažījusies par biežajiem *ieslodzīto savstarpējās vardarbības gadījumiem* (kautiņi, draudi, izspiešana utt.) Daugavpils cietumā un Rīgas Centrālcietumā. Nesen Rīgas Centrālcietumā kameras biedru savstarpējās vardarbības incidents beidzās ar kāda ieslodzītā nāvi. Apmeklējot Daugavpils cietumu, delegācija bija pārsteigta par cietuma personāla samērā vienaldzīgo attieksmi pret šo parādību. Piemēram, delegācija satika ieslodzīto, kuram kamerā, kā viņš apgalvoja, bija uzbrucis kameras biedrs un, iespējams, salauzis žokli; lai arī viņu bija apskatījis medicīniskā personāla darbinieks, netika veiktas nekādas darbības, lai pārvietotu viņu (vai otru konfliktā iesaistīto ieslodzīto) uz citu kameru.

70. Delegācija saņēma vairākas Daugavpils cietuma ieslodzīto sūdzības par to, ka drošības daļas darbinieki esot draudējuši ievietot viņus kamerā, kurā atrodas ieslodzītie ar noslieci uz vardarbību, ja viņi atteiksies sadarboties ar drošības daļu (sal. ar 7. iedaļas b) apakšpunktu).

71. *CPT* vēlas vēlreiz uzsvērt, ka cietuma administrācijas pienākumos ietilpst rūpēties par to, lai pārraudzībā esošie ieslodzītie būtu pasargāti no tiem ieslodzītajiem, kas varētu gribēt nodarīt kaitējumu citiem. Cietuma administrācijai ir jārikojas visaptveroši, lai nepieļautu ieslodzīto savstarpējo vardarbību (sal. arī ar 1999. gada vizītes ziņojuma 98. punktu).

Lai sakārtotu ieslodzīto savstarpējās vardarbības un iebiedēšanas problēmu, cietuma personālam ir jābūt modram attiecībā uz šīs problēmas pazīmēm, kā arī tam jābūt izlēmīgam un attiecīgi apmācītam, lai vajadzības gadījumā varētu iejaukties. Šajā saistībā izšķirīgs faktors ir pozitīvas, uz drošu uzraudzību un aprūpi balstītas personāla un ieslodzīto savstarpējās attiecības; to lielā mērā nosaka personāla savstarpējās saskarsmes veidošanas spējas. Acīmredzami ir arī tas, ka, lai risinātu ieslodzīto savstarpējās iebaidīšanas/vardarbības problēmu, ir jāmeklē efektīva stratēģija, lai nodrošinātu, ka katrs cietuma darbinieks, atrodoties savā postenī, varētu īstenot savas pilnvaras atbilstošā veidā. Tādējādi ir jānodrošina pietiekams personāla sastāvs (tostarp arī darbam naktšmaiņā), lai cietuma darbinieki varētu atbilstoši uzraudzīt ieslodzīto darbības un efektīvi viens otru atbalstīt, veicot savus darba pienākumus. Gan sākotnējās, gan pastāvīgajās visu līmeņu personāla apmācību programmās ir jāietver jautājums par ieslodzīto savstarpējās vardarbības apkarošanu (sal. arī ar 7. iedaļas a) apakšpunktu).

Nemot vērā iepriekš minēto, CPT iesaka izstrādāt stratēģijas, kas palīdzētu atrisināt ieslodzīto savstarpējās vardarbības jautājumu Daugavpils cietumā un Rīgas Centrālcietumā (un vajadzības gadījumā citās ieslodzījuma iestādēs).

72. Visbeidzot *CPT* jau šobrīd ir jāuzsver, ka daudzi ieslodzītie, kas atrodas pirmstiesas apcietinājumā Daugavpils cietumā un Rīgas Centrālcietumā, ir pakļauti tādiem *ieslodzījuma apstākļiem* – pārapdzīvotībai, ļoti sliktiem materiālajiem un higiēnas apstākļiem,

---

nodarbes programmu neesamībai – ka tie būtu viegli uzskatāmi par necilvēcīgiem un pazemojošiem.¹¹ To pašu var attiecināt uz vairumu slimnieku, kas ievietoti Rīgas Centrālcietuma slimnīcā un veselības aprūpes nodaļā (sal. ar 101. un 113. punktu).

3. Vispārēja rakstura ieslodzīto ieslodzījuma apstākļi

a) vispārējie apstākļi)

73. Daugavpils cietumā trīs ēkas, kurās ir izvietoti ieslodzītie, kopumā bija ļoti sliktā stāvoklī. Turklāt ventilācija bija ļoti slikta vairumā kameru, un dažās no tām nebija dabīgā apgaismojuma (logi ir nosegti ar metāla plāksnēm). Turklāt kameras ļoti bieži bija pārpildītas, jo īpaši tās, kurās ir ieslodzītie, kas atrodas pirmstiesas apcietinājumā (piem., 40 m² telpā 21 ieslodzītais; 12,5 m² telpā seši ieslodzītie).

Jo īpaši slikti vispārējie apstākļi bija “karantīnas” nodaļā, kur kādus 10 m² lielā kamerā tika turēti pat seši nesen uzņemti, slimi un/vai novārguši ieslodzītie. Kameras bija ļoti mitras un aukstas, un tajās neiespīdēja dabīgā gaisma. Turklāt ieslodzītajiem nebija matraču vai tie bija ļoti plāni, un tualetes nebija nodalītas ar šķērssienu. Delegācija tomēr pamanīja, ka bija veikti daži pasākumi, lai uzlabotu “karantīnas” nodaļas izskatu; par prioritāru jautājumu būtu jāuzskata šī kosmētiskā remonta pabeigšana.

74. Rīgas Centrālcietumā ieslodzījuma vispārējie apstākļi dažādās cietuma daļās bija ievērojami atšķirīgi. *CPT* atzinīgi novērtē 2. blokā un 4. bloka ziemeļu spārnā veikto renovācijas darbu kvalitāti. Pilnīgi pretēji apstākļi bija vērojami 1. blokā, kurā remonts tika veikts senāk. Piemēram, vairums kameru bija klātas ar pelējumu, un gan dabīgā gaisma, gan mākslīgais apgaismojums bija ļoti vājš. Turklāt daudzas kameras bija pārpildītas.

Zināmus uzlabojumus ir devusi arī 4. bloka austrumu spārna renovācija (piem., attiecībā uz sanitārajām labierīcībām). Lai arī kameras bija mazāk pārpildītas kā 1999. gadā, tomēr ieslodzītie vēl aizvien tika turēti saspiestos apstākļos (piem., 20 ieslodzītie apmēram 60 m² lielā kamerā). Turklāt, neraugoties uz *CPT* ieteikumiem, kas tika izteikti pēc 1999. gada vizītes, vairumam izremontēto kameru nebija dabīgā apgaismojuma (logi vēl aizvien bija nosegti ar metāla plāksnēm) un bija slikta ventilācija. Tā kā cietumā nav glabātuves, ieslodzītie bija spiesti savas personīgās lietas un somas turēt zem savas gultas. Tajā 4. bloka daļā, kurā remonts vēl nav veikts, ieslodzījuma apstākļi bija ārkārtīgi slikti. Protī, apstākļi 405. un 406. kamerā bija tik šausminoši, ka tās pašreizējā stāvoklī ir uzskatāmas par cilvēka izmitināšanai nepiemērotām. Abu kameru izmantošana ir jāpārtrauc, līdz tās tiek pilnībā izremontētas. Turklāt kamera Nr. 400A, kurai nav loga, sava plānojuma dēļ uzskatāma par nepiemērotu ieslodzīto turēšanai.

Ļoti slikti apstākļi kopumā tika novēroti 5. blokā, jo īpaši tā saucamajās “karantīnas” kamerās Nr. 501 un 502, kā arī “tranzīta” kamerā Nr. 503. Nehigiēnisko apstākļu dēļ, kas ir šajās kamerās, ieslodzītajiem (un personālam) var rasties nopietni veselības traucējumi. Turklāt daudzas kameras bija ļoti pārpildītas (piem., seši ieslodzītie tika turēti 13 m² lielās kamerās, un divpadsmit ieslodzītie turēti kamerās, kas mazākas par 24 m²).

75. Abās apmeklētajās ieslodzījuma iestādēs jau tā sliktos higiēnas apstākļus vēl vairāk pastiprināja fakts, ka ieslodzītajiem netika piešķirti nekādi personīgās higiēnas priekšmeti

---

¹¹ Ievērojams ieslodzīto skaits šādos apstākļos tika turēts ļoti ilgstoši (sal. ar 64. punktu).

(piem., ziepes, zobu birste, tualetes papīrs utt.), un trūcīgajiem ieslodzītajiem ne vienmēr tika nodrošināts atbilstošs apģērbs.

76. Ņemot vērā iepriekš minēto, kā arī ieteikumus, kas sniegti 65. punktā, *CPT* iesaka būtiski uzlabot vispārējos apstākļus Daugavpils cietumā un Rīgas Centrālcietumā.

Ir jāveic neatliekami pasākumi, lai:

- visās ieslodzīto izmitināšanas telpās nodrošinātu pietiekamu dabīgo apgaismojumu un ventilāciju;
- visiem ieslodzītajiem būtu nodrošināts tīrs matracis un tīra gultasveļa;
- visiem ieslodzītajiem būtu pietiekams nepieciešamo personīgās higiēnas priekšmetu daudzums, kā arī tīrīšanas līdzekļi savas kameras tīrīšanai, un visiem būtu nodrošināta iespēja izmantot karstu dušu vismaz reizi nedēļā;
- trūcīgajiem ieslodzītajiem būtu nodrošināts laika apstākļiem atbilstošs apģērbs;
- tiktu pārtraukta Rīgas Centrālcietuma kameras Nr. 400A izmantošana;
- tiktu pārtraukta kameru Nr. 405 un 406. lietošana, līdz tās pilnībā tiek izremontētas.

77. Visbeidzot, abās apmeklētajās ieslodzījuma iestādēs daudzi ieslodzītie sūdzējās, ka vēl īsi pirms *CPT* vizītes kamerās esot bijis būtiski lielāks ieslodzīto skaits, un atsevišķos gadījumos to skaits esot pārsniedzis pieejamo gultu skaitu. Neapšaubāmi, ka šāds stāvoklis nav pieņemams; **nekad nedrīkst pārkāpt principu – viena gulta uz vienu ieslodzīto.**

b) režīms

78. Daugavpils cietumā *notiesātajiem ieslodzītajiem* netika piedāvātas gandrīz nekādas nodarbes ārpus kameras. Vizītes laikā bija izveidota viengadīga profesionālās izglītības programma mūrniekiem un krāsotājiem ar iespēju saņemt vispārēji atzītus diplomus, taču šajā programmā varēja piedalīties tikai 22 no 310 ieslodzītajiem. Diemžēl 2002. gadā tika pārtraukti četrgadīgie latviešu valodas kursi un divgadīgā izglītības programma. *CPT* jo īpaši ir nobažījies, ka ieslodzītie, kuriem piespriests ilgstošas brīvības atņemšanas sods, tika izslēgti no iepriekš minētajām nodarbēm.¹²

Ieslodzītajiem, kas atrodas pirmstiesas apcietinājumā, izņemot ikdienas pastaigas svaigā gaisā, nekādas citas nodarbes ārpus kameras vispār netika piedāvātas. Ieslodzītie varēja lasīt tikai vecas avīzes un grāmatas, kas ņemtas no cietuma bibliotēkas, un klausīties radio vai skatīties televizoru (ja viņiem bija iespēja to iegādāties).

79. *CPT* ir arī ļoti nobažījies, ka Rīgas Centrālcietumā situācija attiecībā uz *pirmstiesas apcietinājumā esošo ieslodzīto* nodarbes režīmu kopš 1999. gada faktiski bija palikusi nemainīga. Izņemot pastaigas svaigā gaisā, jebkādas citas nodarbes ārpus kameras tika piedāvātas ne vairāk kā 6% no viņiem. Tādējādi ieslodzītie 23 stundas dienā parasti pavadīja savā kamerā piespiedu bezdarbībā (sal. ar 1999. gada vizītes ziņojuma 108. punktu). Turklāt no informācijas, ko bija apkopojusi delegācija, varēja secināt, ka ne visiem

---

¹² Delegācija satika ieslodzītos, kas šajā ieslodzījuma iestādē bija pavadījuši vairāk nekā desmit gadus, un vienīgās nodarbes ārpus kameras, kas viņiem tika piedāvātas, bija pastaigas svaigā gaisā.

---

pirmstiesas apcietinājumā esošajiem ieslodzītajiem (tostarp tiem, kas strādāja sakopšanas darbos) bija iespēja iziet pastaigā svaigā gaisā vismaz uz vienu stundu dienā.

80. Abās iestādēs ieslodzītie bija spiesti savas pastaigas svaigā gaisā veikt mazos, ar metāla sietu noseptos betonētos laukumos, tādos apstākļos, ka viņiem nebija iespējas veikt fiziskus vingrinājumus (piem., 15 m² laukums līdz pat 10 ieslodzītajiem; mazāk par 10 m² – līdz pat sešiem ieslodzītajiem).

81. Ņemot vērā iepriekš teikto, **CPT iesaka Daugavpils cietumā un Rīgas Centrālcietumā nekavējoties veikt pasākumus, lai izstrādātu un īstenotu vispusīgu režīmu, nodrošinot atbilstošas nodarbes programmas visiem ieslodzītajiem, tostarp arī pirmstiesas apcietinājumā esošajiem. Ar šiem pasākumiem ir jāpanāk, lai visi ieslodzītie varētu ievērojamu dienas daļu pavadīt ārpus kameras sienām un būtu nodarbināti, veicot dažādas mērķtiecīgas darbības (aktīva atpūta/biedrošanās; darbs, vēlams ar profesionālu ievirzi; izglītība; sports).**

Turklāt **CPT aicina Latvijas varas iestādes nekavējoties veikt pasākumus, lai nodrošinātu, ka visiem Rīgas Centrālcietuma ieslodzītajiem tiek sniegta iespēja iziet pastaigā svaigā gaisā vismaz uz vienu stundu dienā. CPT iesaka arī paplašināt pastaigu laukumus abās apmeklētajās ieslodzījuma iestādēs, lai ieslodzītajiem būtu iespēja veikt fiziskus vingrinājumus.**

4. Uz mūžu notiesātie

a) ievads

82. Kā jau tika minēts (sal. ar 66. punktu), Jelgavas cietums ir vienīgais cietums Latvijā, kurā tiek turēti uz mūžu notiesātie vīrieši.¹³ Viņi visi tiek izvietoti 2. bloka īpašajā spārnā, kurā ir 18 divvietīgās kameras (tādējādi ieslodzījuma iestādē var ievietot 36 uz mūžu notiesātos).

83. Likumīgo pamatu attiecībā uz mūžu notiesātajiem reglamentē Likuma par soda izpildi 50.⁴ panta 5. punkts. Uz mūžu notiesātajiem tiek piemērotas trīs režīma pakāpes; zemākā, vidējā un augstākā. Ieslodzītie *vismaz piecus gadus* pavada zemākajā līmenī (kurā ir vislielākie režīma ierobežojumi), pēc tam viņus var pārcelt uz vidējo līmeni. Ne agrāk kā vēl pēc *desmit gadiem* ieslodzītos var pārcelt uz augstāko līmeni (kurā režīma ierobežojumi ir vismazākie).

Jelgavas cietuma vadība norādīja, ka tai trūkst sīkāk izstrādātu instrukciju par vairākiem jautājumiem, kas attiecas uz mūžu notiesātajiem (piem., precīzi kāds režīms ir piemērojams katrā no šīm režīma pakāpēm, vai ir iespējama nosacīta pirmstermiņa atbrīvošana no soda utt.). **CPT gribētu saņemt Latvijas varas iestāžu komentārus šajā jautājumā.**

84. Jau pašā sākumā ir skaidri jāpasaka, ka uz mūžu notiesāto situācija Latvijā kopš CPT 1999. gada vizītes nav uzlabojusies, lai arī vizītes ziņojuma 124. punktā tika sniegti konkrēti ieteikumi. Komiteja aizvien vēl ir ļoti nobažījies par to, ka Latvijas varas iestādes

---

¹³ Šajā ieslodzījuma iestādē tika turēti arī trīs uz mūžu notiesātie, kuriem sākotnēji bija piespriests nāves sods, kas tika aizstāts ar mūža ieslodzījumu.

īsteno ierobežojošu pieeju pret ieslodzītajiem, kas notiesāti uz mūžu, jo īpaši tas attiecas uz režīmu, saskari ar ārpusauli un fiziskās savaldīšanas līdzekļu pielietošanu.

b) vispārējie apstākļi

85. Ieslodzījuma vispārējie apstākļi nodaļā, kurā atrodas uz mūžu notiesātie, bija samērā apmierinoši; katrā kamerā bija divas gultas, divi krēsli, galds, trauku skapis, radio un trauksmes sistēma, un kamerās bija ierīkota ar šķērssienu nodalīta tualete un izlietne ar aukstu/karstu tekošu ūdeni. Turklāt tās bija tīras (svaigi nokrāsotas), kamerās bija labs dabīgs apgaismojums un ventilācija, kā arī bija ierīkots mākslīgais apgaismojums un apsilde. Tomēr ieslodzītajiem, kas ir spiesti kopā pavadīt daudzus gadus, parastajā kamerā (7 m²) ir ļoti saspiesti dzīvošanas apstākļi.

Delegācija tika informēta par plāniem uzbūvēt vēl vienu ēku uz mūžu notiesāto izvietojumam. *CPT* uzskata, ka plānotā būvniecība sniedz lielisku iespēju radīt labākus vispārējos apstākļus, jo īpaši, lai nodrošinātu ieslodzītajiem lielāku dzīvojamo platību un telpas nodarbēm (sal. ar 87. un 88. punktu). ***CPT gribētu saņemt informāciju, kāds ir progress šajā jautājumā.***

c) režīms un drošība

86. Visiem uz mūžu notiesātajiem ieslodzītajiem, izņemot vienu, bija piemērots "zemākais" režīms. Vienīgās nodarbes, ko šie ieslodzītie drīkstēja veikt ārpus kameras katru dienu, bija pastaigas svaigā gaisā ēkas augšējā stāvā esošajos 13 mazajos laukumīšos. Atlikušās 23 stundas dienā parasti viņi pavadīja ieslēgti kamerā. Ieslodzītajiem netika piedāvātas nekādas darba, izglītojošās/profesionālās izglītības vai sporta nodarbības, un laiks tika pavadīts, klausoties cietuma administrācijas izraudzītu radio programmu, lasot vai spēlējot galda spēles. Retos gadījumos rindas kārtībā viņi varēja skatīties televizoru. Jāpiezīmē, ka uz mūžu notiesātie ieslodzītie nedrīkstēja sazināties ar citu kategoriju ieslodzītajiem, jo to stingri aizliedz spēkā esošie tiesību akti (faktiski viņi drīkstēja sazināties tikai ar savu kameras biedru).

Ieslodzītos, kuriem ir piešķirts "vidējais" līmenis, var biežāk apmeklēt, viņi var saņemt vairāk sūtījumu un viņiem ir vieglāk tikt uz cietuma veikalu. Turklāt viņiem ir iespēja brīvi staigāt pa koridoru, kas ir viņu kameras priekšā. Tomēr kopumā viņu stāvoklis ir pielīdzināms citu uz mūžu notiesāto stāvoklim.

87. Kā jau tika uzsvērts 1999. gada vizītes ziņojuma 113. punktā, ilgtermiņa ieslodzījums uz ieslodzītajiem var atstāt sociāli degradējošu iespaidu. Papildu tam, ka viņi tiek turēti ieslodzījumā, ilgtermiņa ieslodzītajiem var rasties virkne psiholoģisku problēmu (tostarp pašcieņas zudums un sociālo iemaņu pasliktināšanās), viņos ir vērojama tendence aizvien vairāk atsvešināties no sabiedrības, kurā gandrīz visiem viņiem būs jāatgriežas. *CPT* uzskata, ka režīmam, ko piemēro ieslodzītajiem, kuriem ir piespriests ilgstošas brīvības atņemšanas sods, ir jābūt tādām, lai kompensētu šīs sekas pozitīvā un visaptverošā veidā.

Šiem ieslodzītajiem ir jānodrošina iespēja daudzpusīgi un mērķtiecīgi sevi nodarbināt (darbs, vēlams ar profesionālu ievirzi; izglītošanās; sports; aktīva atpūta/biedrošanās). Turklāt ir jānodrošina, lai viņiem būtu izvēles iespējas sava laika pavadīšanai, tādējādi sekmējot pastāvības un personīgās atbildības apziņu. Ir jāveic arī citi pasākumi, lai ieslodzījumā pavadītajam laikam ieslodzītie saskatītu jēgu; proti, svarīgi palīdzības elementi ir individuālā ieslodzījuma plāna izstrādāšana un atbilstošs psiholoģiski sociālais atbalsts tiem

---

ieslodzītajiem, kuriem tuvojas ieslodzījuma termiņa beigas, lai brīdī, kad pienāk šis laiks, viņi būtu sagatavoti atbrīvošanai. Turklāt, ja šādu režīmu piemēro uz mūžu notiesātajiem, tas palīdz veidot konstruktīvas personāla/ieslodzīto savstarpējās attiecības un tādējādi pastiprina ieslodzījuma vietas drošību.

88. Ir skaidrs, ka uz mūžu notiesātajiem, kuri atrodas Jelgavas cietumā, piemērotais režīms ne tuvu neatbilst šiem kritērijiem. Pilnīga nodarbes programmas neesamība (piemēram, darbs vai izglītība) var izraisīt šo ieslodzīto personības deģenerēšanos, tas ir fakts, ko daži darbinieki ir atzinuši par pamatotu. Turklāt noteikums, kas aizliedz uz mūžu notiesātajiem satikties ar citiem notiesātajiem ieslodzītajiem, ir pilnīgi nepamatots. Šajā saistībā *CPT* vēlas uzsvērt, ka uz mūžu notiesātie ne vienmēr ir bīstamāki par citiem ieslodzītajiem (viedoklis, ko atzina vairākas satiktās Jelgavas cietuma amatpersonas/darbinieki). Daudzi šie ieslodzītie ir ieinteresēti saglabāt ilgstošu stabilu vidi, kurā neveidojas konfliktsituācijas. Tāpēc pieeja uz mūžu notiesāto (kā arī visu citu ieslodzīto) pārraudzībai ir jābalsta, pamatojoties uz individuālo risku/vajadzību novērtējumu, lai lēmumi, kas attiecas uz drošību, tostarp pakāpi, kādā ir pieļaujami kontakti ar citiem, tiktu pieņemti katrā gadījumā atsevišķi.

Nemot vērā iepriekš teikto, *CPT* aicina Latvijas varas iestādes būtiski pārskatīt režīmu, kas tiek piemērots uz mūžu notiesātajiem.

89. Bargie drošības pasākumi tika piemēroti, tiklīdz uz mūžu notiesātie tika izlaisti no savas kameras (piem., lai aizvestu uz dušas telpām vai izvestu pastaigā svaigā gaisā). Rokas viņiem regulāri tika ieslēgtas roku dzelžos aiz muguras, un viņus konvojēja trīs cietuma apsargi un suns ar uzpurni. *CPT* uzskata, ka izvedot uz mūžu notiesāto ārpus kameras, nav nekāda pamatojuma ikreiz viņu ieslēgt roku dzelžos, vēl jo vairāk tādēļ, ka šis drošības līdzeklis tiek piemērots jau tā drošā vidē. Turklāt vairums satikto ieslodzīto suņa klātbūtni izjuta kā ļoti iebiedējošu. Vairāki cietuma darbinieki sarunā atzina, ka vismaz daži uz mūžu notiesātie nerada īpašu risku drošībai un ka iepriekš minētie drošības līdzekļi tādējādi nav vajadzīgi. Pēc *CPT* domām, šie pasākumi ir vērtējami kā nesamērīgi un represīvi. Citu Eiropas valstu pieredze rāda, ka tad, ja ir izstrādāts tāds atbilstošs režīms, kāds minēts 87. punktā, šādi drošības pasākumi nav vajadzīgi. ***CPT* iesaka nekavējoties pārskatīt iepriekš minēto drošības pasākumu pielietojumu.**

90. *CPT* ir nopietnas bažas arī par to, kādos apstākļos tika veiktas uz mūžu notiesāto medicīniskās apskates. Šie ieslodzītie – joprojām ieslēgti roku dzelžos – tika ievietoti būrī ar metāla restēm, savukārt ārsts, veicdams apskati, atradās ārpusē¹⁴. Pēc *CPT* domām, šāda regulāra prakse ir ieslodzīto pašcieņu aizskaroša un noteikti neveicina atbilstošu ārsta un pacienta savstarpējo attiecību veidošanos (un, iespējams, liedz sagatavot objektīvu medicīnisko slēdzienu). Medicīniskās apskates ir jāveic atbilstošās medicīniskās telpās (bez cietuma darbinieku klātbūtnes, sal. ar 124. punktu). ***CPT* iesaka nekavējoties izbeigt iepriekš aprakstīto praksi.**

d) saskare ar ārpasauli

91. Negatīvās sekas, ko rada to ieslodzīto izolēšana, kuriem piespriests ilgstošas brīvības atņemšanas sods, būtu mazāk izteiktas un viņi būtu labāk sagatavoti atbrīvošanai, ja viņiem tiktu dota faktiskā iespēja uzturēt kontaktus ar ārpasauli. Arī uz mūžu notiesātajiem

---

¹⁴ Cietuma personāls sākotnēji uzstāja, lai laikā, kad delegācijas locekļi veic ieslodzīto iztaujāšanu, uz mūžu notiesātie tiktu ieslēgti roku dzelžos un ievietoti šajos būros, taču delegācija atteicās no šiem drošības līdzekļiem.

---

saskares iespējas ar ārpusauli bija tādas pašas – ļoti ierobežotas – kā citiem notiesātajiem ieslodzītajiem, kuriem ir piemērots “zemākais” režīms. **137. punktā sniegtais ieteikums tāpat ir attiecināms arī uz mūžu notiesātajiem.**

5. Nepilngadīgie ieslodzītie, kas atrodas Daugavpils un Liepājas cietumos

a) ievads

92. Saskaņā ar nesen veiktajām izmaiņām tiesību aktos Latvijā nepilngadīgos var turēt pirmstiesas apcietinājumā ne ilgāk kā divus mēnešus, un šo periodu izņēmuma gadījumos var pagarināt līdz sešiem mēnešiem. Pirmās instances tiesas prāvas laikā nepilngadīgos var paturēt pirmstiesas apcietinājumā vēl uz sešiem mēnešiem. Tomēr nav nekādu laika ierobežojumu nepilngadīgo turēšanai apcietinājumā apelācijas tiesvedības laikā. *CPT* delegācija satika vairākus nepilngadīgos, kuri atradās ieslodzījuma vietā jau pusotru gadu. Vairums nepilngadīgo, kurus satika delegācija, tika apsūdzēti par zādzībām un citiem līdzīga smaguma nodarījumiem.

Šajā saistībā *CPT* vēlas atgādināt principu, ka nepilngadīgajiem brīvības atņemšanas sods būtu piemērojams tikai kā galējais līdzeklis un uz iespējami īsāku laika posmu (sal. ar Konvencijas par bērna tiesībām 37. panta b) punktu un Pekinas noteikumu [*Beijing Rules*] 13. un 19. punktu). ***CPT* gribētu saņemt Latvijas varas iestāžu komentārus šajā jautājumā.**

b) vispārējie apstākļi un režīms

93. Kā jau tika norādīts (sal. ar 73. punktu), Daugavpils cietumā ieslodzījuma vispārējie apstākļi kopumā bija slikti. To var attiecināt arī uz divām kamerām, kurās tiek izvietoti nepilngadīgie; proti, tās bija nehygiēniskas un pārpildītas (piem., vienā no kamerām, kas bija kādus 40 m² liela, atradās 14 nepilngadīgie). **Ieteikumi, kas tika sniegti attiecībā uz ieslodzījuma vispārējiem apstākļiem Daugavpils cietumā (sal. ar 76. punktu), tāpat ir attiecināmi arī uz nepilngadīgajiem.**

Apstākļi, kādos uzturējās 29 nepilngadīgie Liepājas cietumā, bija ievērojami labāki. Viņi bija izvietoti 8 kamerās (1. blokā), un tās bija tīras, atbilstoši mēbelētas, labi apgaismotas un vēdinātas. Tomēr atkal jāsecina, **ka dzīvojamā platība uz vienu nepilngadīgo (apmēram 3 m²) bija nepietiekama.**

94. Attiecībā uz *režīmu* delegācija pamanīja, ka nepilngadīgajiem ieslodzītajiem Daugavpils cietumā bija ļoti maz iespēju nodarboties ar fiziskām un izglītojošām nodarbībām. Viņi varēja divas stundas dienā pavadīt svaigā gaisā, vienu stundu dienā viņiem bija klases nodarbības un vienu stundu mēnesī fiziskās nodarbības sporta zālē. Delegācija tika informēta, ka 2002. gada oktobra vidū ir plānots uzsākt projektu (datorklases, kuru izveidi sponsorē Pasaules banka un Ziemeļu [Ministru] padome). ***CPT* gribētu saņemt apstiprinājumu, ka šis projekts patiešām ir īstenots.**

Delegācija apmeklēja jaunu un labi iekārtotu klases telpu; diemžēl tā tika reti izmantota. Atbildīgais darbinieks pāraudzinašanas jautājumos norādīja, ka finansējuma trūkuma un nepilngadīgo ļoti atšķirīgo izglītības līmeņu dēļ nebija iespējams izveidot vienotu izglītības programmu. Šajā saistībā delegācija tika informēta par plānu, kas tika iesniegts Latvijas Ieslodzījuma vietu pārvaldei un Izglītības ministrijai, šajā iestādē ieviest vidusskolas

---

izglītības programmu. **CPT cer, ka šim plānam tiks piešķirta īpaša prioritāte.**

95. Arī Liepājas cietumā situācija jautājumā par ieslodzīto nodarbi bija nelabvēlīga. Nepilngadīgo ieslodzījuma nodaļas vadītājam bija jānodrošina sociālās rehabilitācijas pasākumi visā cietumā, kā arī jāizstrādā nodarbes režīms nepilngadīgajiem. Izsakot atzinību par viņa centieniem, delegācija vienlaikus ievēroja, ka nepilngadīgie tika turēti ieslēgti savās kamerās vairāk kā 22 stundas dienā (viņi pavadīja laiku, skatoties televizoru, spēlējot kārtis vai novusu, kas Latvijā ir ļoti populāra spēle. Vienīgais izņēmums bija nepilngadīgie, kas nodarbojās ar kuģu modelēšanu un tie, kas palīdzēja citiem pieaugušajiem ieslodzītajiem labot televizorus un radio aparātus. Nepilngadīgajiem netika piedāvātas sporta/atpūtas nodarbības; lai uzturētu sevi fiziskā formā, daži no viņiem savā kamerā cilāja gultas.

Delegācija tika informēta, ka klase, kuras izveidošanu ir finansējis Sorosa fonds, tiks pabeigta uzreiz pēc vizītes; **CPT gribētu saņemt informāciju, kādas nodarbības tiks piedāvātas šajā klasē.**

96. Gan Daugavpils, gan Liepājas cietumā no cietuma bibliotēkas varēja paņemt grāmatas; tomēr vairums grāmatu bija novecojušas un nepilngadīgos maz vai gandrīz nemaz neinteresēja. **CPT aicina Latvijas varas iestādes nodrošināt plašāku lasāmvielas klāstu abās šajās iestādēs.**

97. Lai arī mērķtiecīgu nodarbību trūkums ir kaitīgs visiem ieslodzītajiem, tas jo īpaši bīstams ir nepilngadīgajiem, kuriem ir ļoti nepieciešamas fiziskas nodarbības un intelektuāla attīstība. Nepilngadīgajiem, kuriem piemērots brīvības atņemšanas sods, ir jānodrošina pilna izglītības, sporta, profesionālās apmācības programma, kā arī atpūta un citas mērķtiecīgas nodarbības. Šajā programmā nozīmīga loma ir jāpiešķir sporta izglītībai. **CPT iesaka abās šajās ieslodzījuma iestādēs izstrādāt pilnīgu nepilngadīgo nodarbes programmu.**

c) personāls

98. Uzraudzība un rūpes par nepilngadīgajiem, kuriem ir atņemta brīvība, ir jo īpaši sarežģīts uzdevums. Ir jāveic rūpīga to darbinieku atlase, kuriem tiek uzticēta šā uzdevuma īstenošana, novērtējot katra individuālo briedumu un spēju tikt galā ar grūtībām, ar kurām nākas sastapties, strādājot ar šo vecuma grupu, un spēju garantēt šo jauniešu labklājību. Proti, viņiem ir jābūt ieinteresētiem strādāt ar jauniešiem, un viņiem ir jāspēj virzīt un motivēt savā atbildībā esošos nepilngadīgos. Visiem šiem darbiniekiem, tostarp arī tiem, kas veic tikai uzrauga pienākumus, ir jābūt atbilstoši apmācītiem, viņiem ir jāsaņem pienācīgs ārējais atbalsts un jābūt nodrošinātai viņu darba pienākumu izpildes pārraudzībai.

Vizītes laikā apkopotā informācija liecināja, ka iepriekš minētie kritēriji Daugavpils un Liepājas cietumā netika izpildīti (sal. arī ar 7. iedaļas a) apakšpunktu). **CPT iesaka nodrošināt specializētu apmācību tiem darbiniekiem, kas veic nepilngadīgo nodaļu uzraudzību. Turklāt ir jāveic atbilstoši pasākumi, lai nodrošinātu pastāvīgu sociālā darbinieka un psihologa klātbūtni gan Daugavpils, gan Liepājas cietuma nepilngadīgo nodaļā, kā arī iespēju ar viņiem satikties individuāli.**

6. Veselības aprūpe

a) ievadpiezīmes

---

99. Pašlaik veselības aprūpes nodrošināšana Latvijas brīvības atņemšanas iestādēs ir Tieslietu ministrijas pārraudzībā. Kā jau tika minēts 1999. gada vizītes ziņojuma 125. punktā, *CPT* ir pārliecināta, ka lielāka Labklājības ministrijas līdzdalība šajā jomā palīdzētu nodrošināt optimālu ieslodzīto veselības aprūpi, kā arī palīdzētu īstenot vispārējo vienlīdzības principu veselības aprūpei brīvības atņemšanas iestādē un ārpus tās.

CPT delegācija novēroja, ka Labklājības ministrija tikai daļēji iesaistās ieslodzīto veselības aprūpes pakalpojumu nodrošināšanā, galvenokārt veicot tikai pārbaudes un izskatot ieslodzīto sūdzības par veselības aprūpes jautājumiem (sal. ar 125. un 126. punktu). ***CPT* aicina Latvijas varas iestādes apsvērt iespēju palielināt Labklājības ministrijas lomu veselības aprūpes jomā brīvības atņemšanas iestādēs.**

b) cietuma slimnīca

i) ievads

100. *CPT* 1999. gada vizītes ziņojumā tika uzsvērtas vairākas nopietnas nepilnības attiecībā uz cietuma slimnīcu, kas atrodas Rīgas Centrālcietuma teritorijā (sal. ar 1999. gada vizītes ziņojuma 153. punktu *et seq.*) *CPT* ir ļoti sarūgtināta, ka gandrīz neviens no Komitejas sagatavotajiem ieteikumiem šajā saistībā nav īstenots (sal. arī ar šā ziņojuma 6. punktā izteiktajām piezīmēm).

ii) slimnieku dzīves apstākļi

101. Pēc 1999. gada vizītes vispārējie apstākļi, kādos atrodas slimnieki, ir vēl pasliktinājušies. Tie bija pilnīgi nepieņemami, jo īpaši ar smagām slimībām sirgstošu slimnieku aprūpei. Daudzas palātas bija pārpildītas (piem., 30 m² lielā telpā izvietotas 12 gultas), un bija izteiktas daudzas sūdzības, ka īsi pirms vizītes slimnieku palātas esot bijušas vēl vairāk pārpildītas. Daudzās palātās (jo īpaši tajās, kurās atradās TB [tuberkulozes] slimnieki) nebija dabīgā apgaismojuma (logi bija nosegti ar metāla plāksnēm), un mākslīgais apgaismojums un ventilācijas sistēma vairumā palātu bija ļoti vājš. Turklāt daudzas palātas bija ļoti nolaistas, un sanitārās labierīcības bija atbaidošā stāvoklī. Šajā saistībā ir jo īpaši jāatzīmē pēcooperāciju palātas Nr. 315 nožēlojamais stāvoklis.

Visi slimnieki vismaz reizi nedēļā varēja izmantot dušu ar karstu ūdeni; tomēr tika saņemtas vairākas sūdzības, ka izmantot dušu biežāk bija aizliegts pat tad, ja medicīniskais personāls to bija ieteicis.

102. Cietuma slimnīcas renovācija jau atkārtoti ir atlikta. 2002. gada vizītes laikā delegācija tika informēta, ka pašreizējie plāni paredz 2003. gada jūnijā uzsākt vērienīgu visas slimnīcas renovāciju. ***CPT* pieprasa, lai Latvijas varas iestādes nekavējoties uzsāktu minētās renovācijas programmas īstenošanu; īpaša uzmanība ir jāpievērš tam, lai tiktu veikts slimnieku izmitināšanas telpu remonts. Komiteja vēlas saņemt informāciju par to, kāds ir šā projekta realizācijas laika grafiks.**

Jāveic tūlītēji pasākumi, lai:

- **tiktu samazināts slimnieku skaits palātās;**
- **tiktu novērstas nepilnības attiecībā uz dabīgās gaismas/mākslīgā apgaismojuma un ventilācijas nodrošināšanu;**
- **gultas, gultas veļa un pārējais aprīkojums būtu labā stāvoklī un tīrs;**

-
- sanitārās labierīcības, tostarp tualetes un dušas telpas, tiktu turētas atbilstoši tehniskajām un higiēnas prasībām;
  - atbilstoši medicīniskā personāla ieteikumiem slimniekiem tiktu nodrošināta iespēja biežāk izmantot dušu.

103. Tāpat kā 1999. gadā vienīgā slimniekiem pieejamā nodarbošanās iekštelpās bija lasīšana un radio/televizors (tiem, kas varēja atļauties šos aparātus iegādāties); īpaši jānorāda, ka iespēju nodarboties ar savam vecumam un vajadzībām atbilstošām nodarbībām nebija nepilngadīgajiem slimniekiem. **CPT atkārtoti iesaka piedāvāt plašākas nodarbošanās iespējas tiem slimniekiem, kas ilgstoši uzturas cietuma slimnīcā, īpašu uzmanību pievēršot nepilngadīgajiem; proti, visiem skolas vecuma slimniekiem, kas ilgstoši uzturas slimnīcā, ir jānodrošina izglītojošas nodarbības.**

iii) personāls un ārstēšana

104. Pēc 1999. gada vizītes medicīniskā personāla skaits (17,5 uz pilnu slodzi nodarbināti ārsti) nav mainījies. Medmāsu personāls tika palielināts no 38 uz 42,5 pilnas slodzes vietām. Tomēr ir arī jāatgādina, ka oficiālais vietu skaits slimnīcā kopš 1999. gada vizītes ir samazināts par vienu trešdaļu (sal. ar 66. punktu). Ārstu un medmāsu skaits kopumā būtu uzskatāms par pietiekamu iestādes pašreizējo vajadzību apmierināšanai.

Delegācija atzīmēja arī to, ka visām psihiatriskās nodaļas māsiņām tika nodrošinātas specializētas apmācības, kā *CPT* to bija ieteikusi savā 1999. gada vizītes ziņojumā. Tomēr psihiatriskajā nodaļā strādāja tikai viens psihiatrs. **CPT aicina Latvijas varas iestādes palielināt psihiatru skaitu cietuma slimnīcā.**

105. Delegācija ievēroja, ka uzraugu uzmanība bija vērsta galvenokārt uz drošības jautājumiem, savukārt kontakti ar slimniekiem tika samazināti līdz minimumam. Šajā saistībā skatīt 129. punktā sniegtos ieteikumus.

106. Attiecībā uz slimnieku ārstēšanu delegācijai radās priekšstats, ka veselības aprūpes personāls turpina nodrošināt vislabāko aprūpi, kāda vien ir iespējama esošajos nelabvēlīgajos apstākļos.

Slimnīcas *aptieka* kopumā bija labi apgādāta. Tomēr, šķiet, budžeta ierobežojumu dēļ nebija pieejami atsevišķi jaunākie medikamenti; **CPT aicina Latvijas varas iestādes novērst šo nepilnību.**

107. *CPT* ar lielu atzinību novērtē faktu, ka kopš 1999. gada ir uzlabojusies tuberkulozes slimnieku pārbaude un ārstēšana un ka tuberkulozes slimnieku skaits Latvijas cietumos pēdējos gados ir būtiski samazinājies. Visi vajadzīgie medikamenti bija pastāvīgi pieejami. Delegācija tika informēta arī par to, ka 2003. gadā Olainē ir plānota jaunas tuberkulozes slimnīcas atvēršana ieslodzīto ārstēšanai. **CPT gribētu saņemt informāciju, kāda ir šā projekta virzība.**

Tuberkulozes slimniekiem bija atļauts divas stundas dienā pavadīt svaigā gaisā. Tomēr daudzi šie slimnieki sūdzējās, ka faktiski pastaigas svaigā gaisā tika ļautas tikai vienu stundu dienā. **CPT gribētu saņemt Latvijas varas iestāžu komentārus šajā jautājumā.**

108. *Psihiatriskās nodaļas* funkcijas kopš 1999. gada ir mainījušās, un tagad tajā uzturas mazāks tiesu medicīniskajai ekspertīzei nosūtīto pacientu skaits, un arī to uzturēšanās

---

laiks ir samazinājies. Tādējādi nodaļas galvenais uzdevums ir diagnostika/novērtēšana un īslaicīga ārstēšana. Tomēr CPT arvien ir nobažījies par to, ka netiek veikti nekādi psihosociālās terapijas pasākumi, lai arī šādi ieteikumi tika sniegti 1999. gada vizītes ziņojumā. Turklāt slimnīcā nav pieejami psihologa pakalpojumi.

Komiteja atkārtoti iesaka pārskatīt piedāvāto aprūpes līmeni ieslodzītajiem, kuriem ir noteikta stacionārā psihiatriskā ārstēšana cietuma slimnīcā; jo īpašas pūles jāpieliek, lai uzlabotu psihosociālās terapijas pasākumus un pielāgotu tos katra pacienta individuālajām vajadzībām.

Turklāt ir jāveic pasākumi, lai nodrošinātu pastāvīgu psihologa klātbūtni.

109. Delegācija tika informēta, ka *neārstējami slimie ieslodzītie* slimības beigu stadijā tagad tiek ievietoti vienvietīgajās kamerās, un attiecīgās tiesu iestādes (pēc konsultēšanās ar īpašu komisiju) viņiem piešķir atbrīvošanu humānu apsvērumu dēļ biežāk nekā 1999. gadā. **CPT mudina Latvijas varas iestādes iespēju robežās paredzēt neārstējami slimo ieslodzīto atbrīvošanu no turpmāka soda izciešanas humānu apsvērumu dēļ slimības beigu stadijā.**

c) veselības aprūpes pakalpojumi apmeklētajos cietumos

i) *personāls un materiāli tehniskā bāze*

110. Rīgas Centrālcietumā CPT konstatēja, ka *veselības aprūpes personāla sastāvs* kopš 1999. gada vizītes nebija mainījies¹⁵. CPT ir nobažījies par faktu, ka pretēji CPT sagatavotajiem konkrētajiem ieteikumiem (sal. ar 1999. gada vizītes 129. punktu) nav papildināts ne kvalificētu medmāsu personāls, nedz arī palielināts psihiatra/psihologa pakalpojumu klāsts. Šāds stāvoklis ir vēl jo satraucošāks, ja ņem vērā to, ka ir palielināts cietuma oficiālo vietu skaits (sal. ar 66. punktu).

111. Daugavpils cietumā veselības aprūpes personālu veidoja trīs ārsti (plaša profila ārsts, narkologs un psihiatrs/narkologs), kas strādā pilnu slodzi, un trīs ārsti (plaša profila ārsts, zobārsts un ķirurgs), kas strādā pusslodzi, kā arī divi feldšeri, kas strādā pilnu slodzi, un trīs medmāsas, no kurām viena strādā pusslodzi. Tomēr šajā iestādē nebija neviena psihologa.

Veselības aprūpes personāls bija pieejams darba dienās no plkst. 8.00 līdz 21.00 un brīvdienās no plkst. 9.00 līdz 17.00. Katrā maiņā bija viens ārsts, viena medmāsa un viens feldšeris. Pārējā laikā ieslodzītais, kas veselības aprūpes nodaļā pildīja palīga pienākumus, veica ieslodzīto sākotnējo medicīnisko novērtējumu un vajadzības gadījumā izsauca neatliekamās palīdzības dienestu. Dažreiz galvenais ārsts tika izsaukts arī ārpus darba laika.

CPT ir nopietni nobažījies par to, ka iestādē, kurā atrodas gandrīz 800 ieslodzītie un kurā turklāt ir lazarete ar stacionārajiem slimniekiem, nakts laikā nav nodrošināts kvalificēts veselības aprūpes personāls. Turklāt ir pilnīgi nepieļaujami ieslodzītajam uzticēt citu ieslodzīto medicīnisko apskati.

112. Ņemot vērā iepriekš minēto, **CPT iesaka veikt prioritārus pasākumus, lai :**

- **būtiski palielinātu kvalificētu medmāsu personālu Daugavpils cietumā un Rīgas Centrālcietumā;**

---

¹⁵ Uz pilnu slodzi strādāja astoņi ārsti, astoņi feldšeri, četras medmāsas un četri palīgi.

-
- **Daugavpils cietumā vienmēr būtu pieejama kvalificēta medmāsa, tostarp arī nakts laikā un brīvdienās;**
  - **tiktu uzlabota psihiatra un psihologa pakalpojumu pieejamība Daugavpils cietumā un Rīgas Centrālcietumā.**

113. Apstākļi Rīgas Centrālcietuma *veselības aprūpes telpās*, kā arī kamerās, kurās ir izvietoti tuberkulozes slimnieki¹⁶, pēc 1999. gada vizītes nebija uzlaboti. Vispārējie apstākļi šajās kamerās bija nepiemēroti un nesekmēja slimnieku veselības stāvokļa uzlabošanu. **CPT atkārtoti iesaka veikt pasākumus, lai [Rīgas] Centrālcietumā nodrošinātu pieņemamus, higiēniskus apstākļus, kas varētu sekmēt ieslodzīto veselības uzlabošanu. Proti, ir jāveic steidzami pasākumi, lai uzlabotu dabīgo apgaismojumu un ventilāciju, kā arī jānodrošina, lai ieslodzītie varētu ievērot personīgo higiēnu savam veselības stāvoklim atbilstošā līmenī.**

114. Delegācija guva pozitīvu priekšstatu par Daugavpils cietuma veselības aprūpes telpām (tostarp aptieku un divvietīgo lazareti), izņemot to, ka rentgena iekārta bija novecojusī. **Šī iekārta ir jānomaina pēc iespējas drīzāk.**

ii) medicīniskās pārbaudes un ārstēšana

115. Rīgas Centrālcietumā ieslodzīto *medicīniskās pārbaudes* procedūra uzņemšanas brīdī kopumā tika veikta apmierinoši. Tomēr, veicot medicīnisko kartiņu pārbaudi, delegācijas sastāvā esošie mediķi atklāja, ka traumu apraksts kartiņā ne vienmēr bija pietiekami detalizēts. Piemēram, kāds ieslodzītais bija apgalvojis, ka policijas darbinieki viņu esot situši, taču medicīniskajā kartiņā bija ierakstīts tikai vārds “trauma” bez jebkāda sīkāka paskaidrojuma vai secinājumiem.

CPT atkārtoti iesaka veikt pasākumus, lai panāktu, ka Rīgas Centrālcietumā (kā arī citās brīvības atņemšanas iestādēs Latvijā) medicīnisko datu pieraksti tiktu veikti atbilstoši 1999. gada vizītes ziņojuma 141. punktā sniegtajiem kritērijiem. Turklāt, ja ārsts reģistrē traumu, kas saskan ar ieslodzītā apgalvojumiem par sliktu izturēšanos, šādi pieraksti regulāri jāiesniedz attiecīgajam prokuroram zināšanai.

116. Visiem ieslodzītajiem, kas tika nosūtīti uz Daugavpils cietumu, medicīnisko pārbaudi ārsts vienmēr veica 24 stundu laikā pēc uzņemšanas. Asins analīzes (jo īpaši HIV un sifilisa testi) tika veiktas ar ieslodzītā piekrišanu, kā arī tika uztaisīta fluorogramma. Visu ieslodzīto medicīnisko datu kartes bija labā kārtībā. Vajadzības gadījumā medicīniskie dati tika saņemti no ieslodzītā iepriekšējā ārsta.

Veselības aprūpes nodaļā bija izlikti plakāti, kas sniedza informāciju par vispārējiem veselības aprūpes jautājumiem, un šī informācija tika izplatīta arī ar informācijas lapu starpniecību. Taču šīs informācijas lapas bija pieejamas tikai latviešu valodā. **Būtu ļoti vēlams, lai šīs informācijas lapas būtu sagatavotas arī citās ieslodzīto biežāk lietotajās valodās, tostarp krievu valodā.**

117. **CPT atzinīgi vērtē pasākumus, kas veikti Rīgas Centrālcietumā pēc 1999. gada vizītes, lai uzlabotu *veselības aprūpes normas* šajā iestādē. Piemēram, atbilstošu medikamentu nodrošinājums tagad bija pietiekams. Delegācija atzīmēja arī to, ka visi ieslodzītie, kuru veselības stāvoklis bija pasliktinājies, nekavējoties tika nosūtīti uz cietuma**

---

¹⁶ Šos slimniekus nebija vajadzības ievietot iestādes lazaretē vai cietuma slimnīcā.

---

slimnīcu. Turklāt cietuma slimnīcas medicīniskajam personālam tagad bija pieejami ieslodzīto cietumā esošie medicīniskie dati.

Situācija bija uzlabojusies arī attiecībā uz *tuberkulozes* slimnieku pārbaudēm un ārstēšanu (sal. arī ar 107. punktu). Visiem tikko uzņemtajiem ieslodzītajiem tika uztaisīta fluorogramma, kā arī tika veikts visaptverošs novērtējums, lai noskaidrotu, vai ieslodzītajam nav novērojami kādi tuberkulozes simptomi. Proti, tiem ieslodzītajiem, kuriem ir aizdomas par plaušu tuberkulozi, tagad regulāri tika veikta krēpu uztriepes mikroskopija. Visi ieslodzītie, kuriem krēpu uztriepe izrādījās pozitīva, tika nosūtīti uz cietuma slimnīcu tuberkulozes ārstniecības kursa uzsākšanai un tur palika līdz analīzes uzrādīja negatīvu rezultātu. Ieslodzītie, kuriem krēpu uztriepe bija negatīva, tika atgriezti slimnīcā un turēti kopā ar citiem. Medikamentu pieejamība bija nodrošināta saskaņā ar *DOTS* [Directly Observed Therapy Short-course] (īssais terapijas kurss ar novērošanu) programmu.

Turklāt visās cietuma veselības aprūpes iestādēs bija pieejama informācija (piem., plakāti utt.) par tuberkulozi, *AIDS* un hepatītu.

118. *CPT* konstatēja, ka pēc 1999. gada vizītes ir bijis straujš HIV pozitīvu ieslodzīto skaita pieaugums (no 20 uz 186) Deleģācija bija gandarīta, ka šiem ieslodzītajiem tika nodrošināta atbilstoša ārstēšana. *CPT* atzinīgi vērtē arī faktu, ka šie ieslodzītie vairs netika turēti nošķirti no pārējiem.

119. Deleģācija guva kopumā pozitīvu priekšstatu par ieslodzīto veselības aprūpes kvalitāti Daugavpils cietumā. Tomēr *CPT* ir nopietnas bažas par to, ka medicīnas daļas izolators šajā iestādē tiek izmantots to ieslodzīto nošķiršanai, kas, iespējams, sirgst ar transmisīvajām slimībām. Piemēram, deleģācija satika kādu ieslodzīto, kas tika turēts šādā kamerā 17 dienas pēc kārtas, šķiet, tikai tāpēc, ka bija inficējies ar kašķi. Ieslodzītais sūdzējās, ka viņš ne reizi netika izlaists no kameras, pat lai izietu pastaigā vai nomazgātos dušā.

***CPT* iesaka nekavējoties veikt pasākumus, lai Daugavpils cietumā tiktu izveidotas pienācīgi aprīkotas “karantīnas telpas” to ieslodzīto izvietošanai, kas varētu būt saslimuši ar kādu no transmisīvajām slimībām. Turklāt visiem ieslodzītajiem, kas ievietoti šādā telpā, ir jānodrošina iespēja iziet vismaz uz vienu stundu pastaigā svaigā gaisā un jārada apstākļi, lai šie ieslodzītie varētu ievērot savam veselības stāvoklim atbilstošu personīgo higiēnu.**

120. Abās apmeklētajās iestādēs deleģācija no ieslodzītajiem saņēma daudz sūdzību par ārstēšanas pakalpojumu pieejamību (jo īpaši zobārstniecību). Tāpat kā 1999. gadā zobārstniecības pakalpojumi tika sniegti tikai tādā mērā, lai nodrošinātu neatliekamo palīdzību un zobu raušanu (sal. arī ar 1999. gada vizītes 131. punktu). ***CPT* atkārtoti iesaka Latvijas varas iestādēm veikt pasākumus, lai nodrošinātu atbilstošu ārstniecisko palīdzību – tostarp zobu labošanu – visiem ieslodzītajiem brīvības atņemšanas iestādēs Latvijā; tiem ieslodzītajiem, kas nevar par šo pakalpojumu samaksāt, ārstēšana ir jāveic bez maksas.**

121. Visbeidzot, Rīgas Centrālcietumā deleģācija pamanīja, ka *medicīniskie dati* par vardarbības gadījumiem, kas ir bijuši šajā iestādē, dažreiz bija ierakstīti ļoti īsi. ***CPT* iesaka panākt, lai tad, ja ieslodzītajam pēc vardarbīga starpgadījuma cietumā tiek veikta medicīniskā apskate, medicīniskajā kartiņā tiktu ierakstīti visi objektīvie medicīniskie slēdzieni un ārsta secinājumi, un medicīniskās izziņas kopija tiktu iesniegta šim ieslodzītajam un viņa advokātam.**

---

iii) konfidencialitāte

122. Ciktāl delegācija varēja pārliecināties, pašlaik medicīnisko datu konfidencialitāte Rīgas Centrālcietumā tiek pilnībā ievērota; ja ieslodzītais vēlējās satikt ārstu, viņam bija jāuzraksta uz papīra lapas savs vārds un lapa jāiesniedz cietuma darbiniekam, kurš vispirms to nodeva feldšerim. Ieslodzītajiem nebija jānorāda lūguma iemesls.

Turklāt HIV pozitīvajiem ieslodzītajiem tagad tika nodrošināta medicīniskā konfidencialitāte, un nekāda informācija par viņu veselības stāvokli personālam, kas nav medicīnas darbinieki, vairs nebija pieejama.

123. Daugavpils cietumā delegācija pamanīja, ka ieslodzītajam, kas strādāja palīgdarbus veselības aprūpes nodaļā, bija pieejami ieslodzīto medicīniskie dati. **CPT iesaka novērst šādu stāvokli.**

124. Delegācija devās mērķa vizītēs arī uz Jelgavas un Liepājas cietumu un konstatēja, ka (pretēji situācijai Daugavpils cietumā un Rīgas Centrālcietumā) medicīniskās apskates regulāri tika veiktas cietuma darbinieku klātbūtnē.

CPT atzīst, ka atsevišķos gadījumos, ja medicīniskajam personālam ir kāds apdraudējums, var būt vajadzība nodrošināt īpašus drošības pasākumus medicīniskās apskates laikā. Tomēr šādai *regulārai* cietuma darbinieku uzraudzības kārtībai, veicot medicīniskās apskates, nav nekāda pamatojuma; no drošības viedokļa šāda uzraudzība parasti ir nevajadzīga, un tā neveicina atbilstošu ārsta-pacienta attiecību veidošanos. Ir jāatrod alternatīvi risinājumi, lai likumiskās drošības prasības saskaņotu ar medicīniskās konfidencialitātes principiem. Viena no iespējām varētu būt trauksmes sistēmas ierīkošana, lai ārsts varētu ātri brīdināt cietuma darbinieku par ārkārtas gadījumiem, kad ieslodzītais ir kļuvis uzbudināts vai rada apdraudējumu medicīniskās apskates laikā.

CPT iesaka veikt pasākumus, lai nodrošinātu, ka visas ieslodzīto medicīniskās pārbaudes (gan uzņemšanas brīdī, gan vēlāk) Jelgavas un Liepājas cietumā (kā arī citās brīvības atņemšanas iestādēs Latvijā) tiktu veiktas tā, lai cietuma darbinieki tās nevarētu noklausīties un novērot, izņemot īpašus gadījumus, kad ārsts pieprasa pretējo.

iv) pārbaudes un sūdzību izskatīšanas procedūras

125. CPT atzīmēja, ka cietuma veselības aprūpes pakalpojumu pārbaudes veic Labklājības ministrijas pakļautībā esošā Veselības inspekcija (sal. ar 99. punktu). Delegācija saņēma pēdējā ziņojuma kopiju par pārbaudi, kas tika veikta cietuma slimnīcā, un novērtēja šīs institūcijas veiktā darba kvalitāti.

126. Delegācija tika informēta, ka tiklīdz Veselības inspekcija no ieslodzītā saņem sūdzību, tiek iecelts medicīnas eksperts, kuram jāizvērtē katra saņemtā sūdzība un jātiekas ar sūdzības iesniedzēju personīgi. Tomēr šķiet, ka šādos gadījumos Veselības inspekcijai katru reizi vajadzēja lūgt atļauju tikt ar ieslodzīto, un šīs iestādes ieteikumi attiecībā uz ieslodzīto sūdzībām nebija saistoši ne cietuma priekšniekam, ne arī atbildīgajam ārstam. **CPT gribētu saņemt Latvijas varas iestāžu komentārus šajā jautājumā.**

---

7. Citi jautājumi

a) cietuma personāls

127. *CPT* jau iepriekš norādīja, cik svarīga ir personāla atlase un apmācība, kā arī labu cietuma personāla un ieslodzīto savstarpējo attiecību veidošana (sal. ar 1999. gada ziņojuma 170. punktu). Tas ne tikai mazina sliktas izturēšanās riskus, bet pastiprina kontroli un drošību cietumos, nepiemērojot bieži lietotās sankcijas pret ieslodzīto – ievietošanu soda vai disciplinārajā izolatorā (sal. ar 134. punktu).

128. Diemžēl 2002. gada vizītes laikā apkopotā informācija liecināja, ka šo konkrēto *CPT* ieteikumu ieviešana attiecībā uz personāla/ieslodzīto savstarpējām attiecībām ir pavirzījies pavisam nedaudz (sal. 1999. gada vizītes ziņojuma 173. punktu). Jāpiezīmē, ka ar personāla skaita palielināšanu vien, kā tas tika konstatēts Rīgas Centrālcietumā¹⁷, nepietiek, lai uzlabotu šīs attiecības.

Ja neņem vērā Liepājas cietumu (nepilngadīgo ieslodzījuma nodaļu), kas būtiski atšķīrās, cietuma personāla attiecības ar ieslodzītajiem bija formālas un attālinātas, un nepārsniedza stingri noteiktu minimumu. Turklāt vēl aizvien nav mainīts ieradums ieslodzītajiem likt nostāties ar seju pret sienu brīdī, kad viņiem garām iet personāls vai apmeklētāji, un “kameras dežuranta” iecelšana katrā kamerā.

129. Tāpēc *CPT* ir jāatkārto ieteikums, ka Latvijas varas iestādēm:

- **ir jāuzlabo personāla sākotnējā apmācība un strādājošo apmācība visos līmeņos. Šajās mācībās īpaši ir jāakcentē savstarpējās saskarsmes prasmju attīstīšana un uzlabošana. Par galveno cietuma darbinieka aroda iezīmi ir jānosaka pozitīvu attiecību veidošana ar ieslodzītajiem;**
- **ir jāsekmē pozitīvas un konstruktīvas personāla un ieslodzīto savstarpējās attiecības. Proti, ir jāveicina aktīvāka cietuma personāla loma, nesašaurinot to tikai uz drošības un kontroles uzdevumiem. Šajā saistībā iecelšanas par “kameras dežurantu” prakse ir jāpārskata.**
- **ir jāizbeidz ieradums likt ieslodzītajiem nostāties ar seju pret sienu, kad personāls vai apmeklētāji iet viņiem garām.**

b) Drošības daļas

130. *CPT* ir ļoti nobažījies par drošības daļu lomu Latvijas brīvības atņemšanas iestādēs. Delegācija konstatēja, ka visās apmeklētajās iestādēs drošības daļas darbinieki veica abus uzdevumus – gan apsardzi, gan kriminālizmeklēšanu. Šādā situācijā var ne tikai izveidoties interešu konflikts, bet tiek apdraudēti arī nesen panāktie uzlabojumi, Tieslietu ministrijai pārņemot atbildību par cietuma sistēmu no Iekšlietu ministrijas (sal. ar 63. punktu).

131. Drošības daļas formāli ir pakļautas attiecīgās ieslodzījuma vietas priekšnieka vietniekam drošības jautājumos. Delegācija tika informēta, ka papildu klasiskajiem “drošības pienākumiem” viens no drošības daļu pamatzdevumiem ir ieslodzīto (gan notiesāto, gan pirmstiesas apcietinājumā esošo) noziedzīgu nodarījumu izmeklēšana, pirms viņiem tiek piespriesta brīvības atņemšana, veicot nopratināšanu un vācot pierādījumus, piemēram, atzišanos, pirms pārvešanas uz policiju, kur tiks veikta turpmākā nopratināšana (sal. arī ar

---

¹⁷ No 217 darbiniekiem 1999. gadā uz 278 darbiniekiem 2002. gadā.

---

70. punktu). Turklāt delegācija tika informēta, ka drošības daļām ir sevišķas lēmumu pieņemšanas pilnvaras par ieslodzīto ievietošanu cietumā un ka savas pilnvaras drošības daļas var *de facto* īstenot neatkarīgi no cietuma administrācijas (tostarp cietuma priekšnieka) lēmumiem.

Drošības daļu darbinieki piedalījās ikdienas pārbaudēs pēc saraksta, un šajās reizēs attiecīgais darbinieks varēja izsaukt ieslodzīto uz “interviju”. Tie ieslodzītie, kas bija cietuši no kameras biedru vardarbības vai kas jutās savās kamerā apdraudēti kā citādi, varēja lūgt, lai viņus pārvieto uz citu kameru. Delegācija tika informēta, ka tas, kādā veidā drošības daļas reaģēja uz šiem lūgumiem, bija lielā mērā atkarīgs no kriminālizmeklēšanas darbību interesēm attiecīgajā iestādē.

132. Pēc *CPT* domām, ja cietuma darbinieki tiek iesaistīti noziedzīgu nodarījumu izmeklēšanā un pierādījumu vākšanā, tostarp ar mērķi iegūt ieslodzīto atzīšanos, šāda situācija ir ļoti pretrunīga, jo īpaši, ja šis nodarījums tiek izskatīts pirms personas nonākšanas ieslodzījumā. Turklāt gandrīz visās apmeklētajās iestādēs vairāki ieslodzītie (kas tika intervēti vienatnē) sūdzējās, ka drošības daļu darbinieki no viņiem vēl pirms nosūtīšanas uz cietumu centās piespiestu kārtā iegūt atzīšanos par izdarīto (vai neizdarīto) noziedzīgo nodarījumu. Kā jau tika minēts 70. punktā, delegācija no Daugavpils cietuma ieslodzītajiem saņēma vairākas liecības par to, ka drošības daļas darbinieki esot draudējuši ievietot viņus kamerā, kurā atrodas ieslodzītie ar noslieci uz vardarbību, ja viņi atteiksies sadarboties ar drošības daļu.

Ir skaidrs, ka šāda kārtība neļauj pasargāt ieslodzītos no sliktas izturēšanās (tostarp no kameras biedru vardarbības) izpausmēm un var tikt ļaunprātīgi izmantota. Tas, ka drošības daļām pēc saviem ieskatiem ir tiesības ievietot/pārvietot ieslodzītos no vienas kameras citā kā apbalvojumu (vai sodu) par sniegto (vai nesniegto) informāciju/pierādījumu, ir pilnīgi nepieņemami.

Nemot vērā iepriekš minēto, *CPT* iesaka Latvijas varas iestādēm nekavējoties veikt pasākumus, lai pārskatītu drošības daļām noteiktos uzdevumus visā ieslodzījuma vietu sistēmā.

c) disciplīna

133. Latvijas varas iestādēm nav izdevies īstenot vairākus steidzamus ieteikumus attiecībā uz disciplinārajiem jautājumiem, kurus *CPT* bija izteikusi pēc 1999. gada vizītes. Ieslodzītajiem, kas ievietoti disciplinārsoda kamerās, uz nakti vēl aizvien netiek izsniegts matracis un sega, un (izņemot nepilngadīgos) viņi netiek izlaisti pastaigā. Turklāt vispārējie apstākļi Rīgas Centrālcietuma disciplinārsoda kamerās joprojām ir ļoti slikti. Šāda klaja *CPT* ieteikumu ignorēšana ir pilnīgi nepieņemama.

Turklāt, apmeklējot Jelgavas cietumu, delegācija konstatēja, ka vairākas disciplinārsoda kameras bija tikai kādus 3 m² lielas, tajās neiespīdēja dabīgā gaisma, un mākslīgais apgaismojums bija ļoti vājš. Pat izvērtējot tikai kameru lielumu, tās nav piemērotas ieslodzīto turēšanai uz visu nakti.

***CPT* pieprasa, lai Latvijas varas iestādes nekavējoties veiktu šādus pasākumus:**

- **jānodrošina, lai visiem ieslodzītajiem, kas ievietoti disciplinārsoda kamerās, uz nakti tiktu izsniegts matracis un sega, un būtu nodrošinātas pastaigas svaigā gaisā vienu stundu dienā;**

-
- jāuzlabo Rīgas Centrālcietuma disciplinārsoda kameru vispārējie apstākļi, jo īpaši dabīgais apgaismojums, ventilācija un kameras vispārējais stāvoklis.

Nemot vērā vizītes laikā konstatēto, *CPT* iesaka veikt pasākumus, lai būtiski uzlabotu disciplinārsoda kameru ieslodzījuma vispārējos apstākļus Daugavpils cietumā. Turklāt jāveic pasākumi, lai pārtrauktu to disciplinārsoda kameru izmantošanu Jelgavas cietumā, kas mazākas par 3 m².

134. Daugavpils cietumā un Rīgas Centrālcietumā bieži tika lietota sankcija – ievietošana soda vai disciplinārajā izolatorā¹⁸. Turklāt, šķiet, ka vairumā gadījumu tika piemērots maksimālais sods vai tuvu tam (jo īpaši attiecībā un nepilngadīgajiem). *CPT* nav pārliecināta, ka piemērotās sankcijas vienmēr ir bijušas atbilstošas pārkāpuma smagumam (piemēram, par to, ka ieslodzītais dienas laikā bija nolaidis lejā koka platformu, soda izciešanas laiks soda kamerā tika pagarināts par 15 dienām).

CPT ir nobažījies arī par pieeju, kā tiek risināti ieslodzīto sev nodarītā kaitējuma gadījumi, kas tiek vērtēti kā disciplinārie pārkāpumi, un attiecīgi par to tiek piemērots sods. *CPT* vēlas uzsvērt, ka darbības, kas vērstas uz kaitējuma nodarīšanu sev, bieži vien liecina par psiholoģiskas vai psihiskas dabas problēmām un stāvokli, un tās būtu jārisina ar terapijas metodēm, nevis piemērojot sodus.

Nemot vērā iepriekš minēto, *CPT* aicina Latvijas varas iestādes pārskatīt disciplināro sankciju piemērošanas pieeju Daugavpils cietumā un Rīgas Centrālcietumā. Attiecībā uz maksimālo ieslodzījuma ilgumu soda vai disciplinārajā izolatorā, 39. punktā minētās piezīmes ar vienādu spēku ir attiecināmas arī uz brīvības atņemšanas vietām.

135. Turklāt, ņemot vērā 2002. gada vizītes laikā apkopoto informāciju, *CPT* iesaka veikt pasākumus, lai nodrošinātu lēmuma par disciplinārsoda piemērošanu kopijas iesniegšanu visiem ieslodzītajiem un lai viņi tiktu rakstiski informēti par iespēju cietuma priekšniekam iesniegt apelāciju.

d) saskare ar ārpasauli

136. Pēc 1999. gada vizītes Latvijas varas iestādes nav neko darījušas, lai pārskatītu attiecībā uz pirmstiesas apcietinājumā esošu ieslodzīto apmeklējumu un sarakstes kārtību (sal. ar 1999. gada vizītes ziņojuma 179. – 183. punktu). Visās apmeklētajās iestādēs daudzi ieslodzītie, kas atrodas pirmstiesas apcietinājumā, norādīja, ka viņiem ilgu laiku (atsevišķos gadījumos pat trīs vai četrus gadus) nav bijusi dota atļauja tikt ar saviem radniekiem un draugiem vai sarakstīties.

CPT ir atkārtoti jāuzsver, ka nekādā gadījumā nav pieļaujams ilgstošs aizliegums ieslodzītajiem, kas atrodas pirmstiesas apcietinājumā, tikt ar savu ģimeni. Ja ir aizdomas, ka pastāv slepenas vienošanās risks, apmeklējumi ir jāatļauj, taču tiem jānotiek stingrā uzraudzībā. Arī attiecībā uz saraksti ar radniekiem ir jāpiemēro tāda pati pieeja.

CPT ir arī ļoti nobažījies, ka vēl aizvien netiek garantēta ieslodzītā, kas atrodas pirmstiesas apcietinājumā, un viņa advokāta sarakstes konfidencialitāte (vēstules

---

¹⁸ 2002. gada pirmajos deviņos mēnešos Daugavpils cietumā tika reģistrēti 276 gadījumi un Rīgas Centrālcietumā 247 gadījumi.

---

dežurējošajam cietuma darbiniekam ir jānodod neaizzīmogatās aploksnēs). Šāda kārtība nav pieļaujama.

Nemot vērā iepriekš minēto, CPT aicina Latvijas varas iestādes pārskatīt pašreizējo apmeklējumu un sarakstes kārtību attiecībā uz ieslodzītajiem, kas atrodas pirmstiesas apcietinājumā Latvijas cietumu sistēmā.

137. *Notiesāto ieslodzīto* sarakste ierobežota netika. Turklāt šiem ieslodzītajiem atkarībā no režīma pakāpes (zemākā, vidējā, augstākā)¹⁹ tika pakāpeniski palielināts apmeklējumu biežums. Tas bija robežās no trim ilgstošiem apmeklējumiem (sešas līdz divpadsmit stundas) un četriem īslaicīgiem apmeklējumiem (vienu vai divas stundas) gadā, ja ir piemērota zemākā režīma pakāpe, līdz sešiem ilgstošiem apmeklējumiem (divpadsmit līdz 24 stundas) un sešiem īslaicīgiem apmeklējumiem (vienu vai divas stundas) gadā, ja ir piemērota augstākā režīma pakāpe.

Tā kā ieslodzīto saskarei ar ārpusauli ir ārkārtīgi liela nozīme viņu sociālajā rehabilitācijā (sal. arī ar 1999. gada vizītes ziņojuma 178. punktu), **CPT iesaka palielināt atļauto apmeklējumu skaitu notiesātajiem ieslodzītajiem, kas izcieš sodu Latvijas cietumu sistēmā, nodrošinot, lai viņiem būtu vismaz viens apmeklējums (ilgstošs vai īslaicīgs) mēnesī. Neapšaubāmi, ka nepilngadīgajiem ieslodzītajiem ir jānosaka labvēlīgāki apmeklējumu piešķiršanas nosacījumi.**

138. *Notiesātie ieslodzītie*, kas izcieš sodu Daugavpils cietumā un Rīgas Centrālcietumā, drīkstēja izmantot telefonu no vienas līdz trim reizēm mēnesī (atkarībā no režīma pakāpes). Savukārt *ieslodzītajiem, kas atrodas pirmstiesas apcietinājumā*, saskaņā ar Latvijas tiesību aktiem telefonsarunas nav atļautas.

CPT vēlas uzsvērt, ka ir svarīgi nodrošināt visiem ieslodzītajiem (jo īpaši tiem, kuriem nav regulāru apmeklējumu) tiesības uz telefonsarunām; šādas tiesības, tostarp arī ieslodzītajiem, kas atrodas pirmstiesas apcietinājumā, tagad tiek garantētas daudzās Eiropas valstīs. **CPT aicina Latvijas varas iestādes paplašināt iespējas lietot telefonu, attiecinot to arī uz ieslodzītajiem, kas atrodas pirmstiesas apcietinājumā; ja pastāv slepenas vienošanās risks, konkrēto telefonsarunu varētu īpaši uzraudzīt.**

e) uzgaidāmās telpas

139. Gandrīz visas mazās uzgaidāmās telpas Rīgas Centrālcietumā vēl aizvien tika izmantotas (dažas pat tika izremontētas); šis ir vēl viens 1999. gada vizītes ziņojumā ietvertais ieteikums, kas ir ignorēts. Līdzīgas mazas uzgaidāmās telpas (dažas tikai 0,65 m² lielas, bez jebkāda apgaismojuma un ar vāju ventilāciju) tika konstatētas Daugavpils cietumā.

Pēc CPT domām, telpas, kuru izmērs ir mazāks par 2 m², pat ņemot vērā tikai to izmērus, nav piemērotas pat īslaicīgai personas aizturēšanai. Komiteja atzinīgi vērtē Latvijas varas iestāžu lēmumu 2003. gada pirmajā ceturksnī pārtraukt visu to telpu izmantošanu, kuru izmērs ir mazāks par 2 m² (sal. ar Latvijas varas iestāžu 2003. gada 29. janvāra vēstuli).

CPT iesaka uzgaidāmās telpas, kuru izmērs ir 2 m² vai lielākas, izmantot tikai uz ļoti īsu aizturēšanas brīdi, vienlaicīgi katrā ievietojot ne vairāk kā vienu ieslodzīto, un ar stingru nosacījumu, ka tajās ir pietiekams apgaismojums un ventilācija. Turklāt šādu

---

¹⁹ Sal. ar Latvijas sodu izpildes kodeksa 50.⁴ pants.

---

telpu izmantošana ir īpaši jāreģistrē.

f) sūdzību izskatīšanas un pārbaudes procedūras

140. Viens no efektīvākajiem sliktas izturēšanās apkaršanas līdzekļiem ir rūpīga par cietuma darbinieku sliktu izturēšanos saņemto sūdzību pārbaude un samērīgu sodu piemērošana. Ir jānodrošina, lai ieslodzītie varētu bez šķēršļiem nosūtīt sūdzību gan cietuma sistēmas iekšienē, gan ārpus tās, tostarp, lai ar attiecīgo iestādi varētu sazināties konfidenciali.

Visos apmeklētajos cietumos ieslodzītie varēja iesniegt sūdzību savam cietuma priekšniekam. Turklāt sūdzības varēja iesniegt apgabālprokuroram un Valsts cilvēktiesību birojam.

Tomēr *CPT* ir nobažījies par veidu, kādā notika ieslodzīto sūdzību izskatīšana praksē. Daudzi apmeklētajās iestādēs iztaujātie ieslodzītie norādīja, ka viņi neuzticas pašreizējai sūdzību iesniegšanas sistēmai, jo viņiem bija jāiesniedz sava sūdzība, pat ja tā tika adresēta tiesu iestādēm, cietuma darbiniekam neaizīmogatā aploksnē. Nav pārsteigums, ka apmeklētajās iestādēs bija reģistrētas tikai dažas sūdzības. Ir jāatrod veids, kas nodrošinātu sūdzību nosūtīšanu apgabālprokuroram un Valsts cilvēktiesību birojam patiesi konfidenciali.

Nemot vērā iepriekš minēto, *CPT* iesaka Latvijas varas iestādēm pārskatīt kārtību, saskaņā ar kuru notiek ieslodzīto sūdzību izskatīšana pašlaik.

141. *CPT* jau iepriekš ir uzsvērusi, cik svarīgi ir, lai neatkarīgas organizācijas, kurām ir pilnvaras saņemt un, ja nepieciešams, attiecīgi reaģēt uz ieslodzīto sūdzībām un apmeklēt ieslodzījuma telpas, dotos regulārās vizītēs uz visām brīvības atņemšanas iestādēm (sal. ar 1999. gada vizītes ziņojuma 187. punktu).

Delegācija atzīmēja, ka Latvijas cietumus ir apmeklējusi gan Ģenerālprokuratūra, gan arī Valsts cilvēktiesību birojs. Valsts cilvēktiesību biroja sagatavotie vizītes ziņojumi un ieteikumi tika iesniegti tieši Tieslietu ministrijai.

***CPT* gribētu saņemt sīkāku informāciju (piem., apmeklējumu biežums, secinājumi utt.) par Valsts cilvēktiesību biroja organizētajām vizītēm Latvijas cietumos 2002. gadā un par Latvijas varas iestāžu īstenotajiem pasākumiem, reaģējot uz tām.**

D. Psihiatriskās/sociālās aprūpes iestādes

1. Ievadpiezīmes

142. Delegācija devās vizītē uz Bērnu psihoneiroloģisko slimnīcu “Vīķi”, kas ir pievienota Rīgas psihoneiroloģiskajai slimnīcai. Turklāt *CPT* pirmo reizi Latvijā pārbaudīja dzīves apstākļus un pacientu aprūpi sociālās aprūpes iestādē, proti, Sociālās aprūpes centrā “Ezerkrasti” Rīgā.

143. **Bērnu psihoneiroloģiskā slimnīca “Vīķi”** tika izveidota 1967. gadā bijušās muižas mājā (celta 19. gs. beigās) Vīķu pagastā netālu no Igaunijas robežas. Lai arī tā klasificēta kā psihiatriskā iestāde (Labklājības ministrijas pakļautībā), psihoneiroloģiskā

---

slimnīca “Vīķi” galvenokārt kalpo kā iestāde, kas nodrošina ilgstošu aprūpi un izmitināšanu bērniem/nepilngadīgajiem ar nopietniem uztveres un/vai uzvedības traucējumiem no visas Latvijas. Sasniedzot 16 gadu vecumu, nepilngadīgos parasti pārceļ uz Ainažu garīgās veselības slimnīcu vai uz sociālās aprūpes namu.

Oficiāli slimnīcā ir 64 vietas, un vizītes laikā tajā bija izmitināti 63 bērni (vecumā no trim līdz 16 gadiem). Aptuveni viena trešdaļa bērnu bija bāreņi un viena trešdaļa tādu bērnu, kuru vecākiem ir atņemtas vecāku tiesības. Bērni bija sadalīti piecās grupās atkarībā no uztveres traucējumiem un/vai fiziskās mobilitātes.

Sociālās aprūpes centrs “Ezerkrasti” atrodas Rīgas priekšpilsētā plašā pensionāta teritorijā (7 hektāri), kas 1964. gadā bija uzcelts padomju režīma partijas funkcionāriem. Tajā uzturas bērni ar smagiem uztveres un/vai fiziskiem traucējumiem, kā arī veca gadagājuma cilvēki; abas šīs iemītnieku kategorijas bija izmitinātas atsevišķās ēkās. Bērnu nodaļa atrodas Labklājības ministrijas pakļautībā, bet veco ļaužu pensionāts – Rīgas pašvaldības pārraudzībā. Sociālās aprūpes centrs “Ezerkrasti” neuzņem personas, kurām ir atņemta juridiskā rīcībspēja.

Vizītes laikā bērnu nodaļa bija pilnībā aizpildīta (84 pacienti vecumā no 4 līdz 18 gadiem), bet veco ļaužu pensionātā bija izmitināti 215 pacienti (oficiālais vietu skaits: 360 vietas).

144. *CPT* uzreiz gribētu uzsvērt, ka delegācija nav saņēmusi sūdzības par apzinātu *fizisku ietekmēšanu* no Bērnu psihoneiroloģiskās slimnīcas “Vīķi” un Sociālās aprūpes centra “Ezerkrasti” pacientiem/iemītniekiem, kā arī netika iegūtas citas liecības par šādu izturēšanos. Atmosfēra šajās divās iestādēs bija mierīga, un personāla-pacietu/iemītnieku attiecības bija labas. *CPT* gribētu atzīmēt, ka medicīnas un medmāsu personāls pacientu aprūpi veica ar lielu atdevi.

2. Dzīves apstākļi

145. Katras psihiatriskās/sociālās aprūpes iestādes mērķis ir piedāvāt tādas dzīves apstākļus, kas sekmētu pacientu/iemītnieku aprūpi un viņu labsajūtu; psihiatrijas terminoloģijā – nodrošināt pozitīvu terapeitisko vidi. Lai radītu šādu vidi, pirmkārt, ir jānodrošina pietiekama individuālā dzīvojamā platība, kā arī pietiekams telpu apgaismojums, apsilde un ventilācija, iestādes telpām ir jābūt labā tehniskā stāvoklī un jāatbilst slimnīcas higiēnas prasībām. Jo īpaša uzmanība ir jāpievērš gan pacientu/iemītnieku dzīvojamo telpu, gan atpūtas zonu interjeram, lai radītu viņiem stimulējošu terapeitisko vidi.

146. Bērnu psihoneiroloģiskajā slimnīcā “Vīķi” pacientu dzīves apstākļi kopumā bija vāji. Bērni bija izmitināti divos stāvos piecās pārpildītās guļamistabās (piem., 14 gultas 25 m² lielā telpā), kurās bija tikai gultas un daži krēsli. Tās bija bezpersoniskas, un tajās nebija gandrīz nekādu rotaļlietu. Turklāt arī bērnu higiēna bija neapmierinošā līmenī. Bērniem bija jāvalkā vienas un tās pašas vecas un novalkātās drēbes visu diennakti; viņiem nebija istabas apavu, un daži bērni bija pat basām kājām. Lai arī daudziem bērniem bija nesaturēšanas problēmas, viņiem nebija autiņu. Tāpēc vairāki bērni bija apčurājušies, un dažās istabās uz grīdas bija slapjums no urīna.

Katru rītu no plkst. 9.00 līdz 10.30 bērniem bija izglītojošas nodarbības (zīmēšana, dziedāšana, fiziskās nodarbības), kuras vadīja izglītotāji. Turklāt bērni katru dienu uz vienu vai divām stundām tika izlaisti ārā svaigā gaisā. Tomēr delegācija ievēroja, ka vairākiem

---

bērniem, kuriem ir fiziska invaliditāte, pa trepēm augšā un lejā bija jārāpjas uz rokām vai ceļiem.

Slimnīcas direktors informēja delegāciju, ka kopējais budžets ir tik mazs (līdzvērtīgs apmēram 10 eiro uz bērnu dienā), ka bija nepieciešams lūgt arī nemateriālus ziedojumus no privātpersonām (piem., pienu, apģērbu) un finansiālu atbalstu no starptautiskajām nevalstiskajām organizācijām, lai spētu nodrošināt aprūpi vismaz pamata līmenī.

Ņemot vērā iepriekš minēto, CPT iesaka Latvijas varas iestādēm nekavējoties veikt pasākumus, lai uzlabotu bērnu dzīves apstākļus Bērnu psihoneiroloģiskajā slimnīcā “Vīķi”.

147. Sociālās aprūpes centrā “Ezerkrasti” dzīves apstākļi bija daudz labāki.

Bērnu nodaļā bija septiņas plašas dzīvojamās telpas (katrā bija trīs guļamistabas, ēdamistaba un rotaļu istaba), katra paredzēta divpadsmit bērnu grupai. Visas telpas bija tīras, labi apgaismotas un vēdinātas. Vairums istabu bija glīti dekorētas (augi, zīmējumi utt.), un katram bērnam bija savs aizslēdzams skapītis. Bērnu personīgā higiēna bija atbilstošā līmenī un viņu apģērbs bija tīrs. Turklāt bērniem bija pieejamas rotaļlietas, un viņi varēja brīvi pārvietoties pa visu dzīvojamo telpu. Papildu tam 42 bērniem bija organizēta speciālā skolas programma, ko pasniedza pieaicinātie skolotāji. Iestādē bija sporta zāle un peldbaseins iekštelpās, kurš vizītes laikā bija remonta stadijā.

Veco ļaužu pansionātā notika remontdarbi, kas bija jau gandrīz pabeigti. Izremontēto telpu vispārējais stāvoklis bija labs. Parasti 13 m² istabā tika izmitināti divi iemītnieki, un telpas bija pietiekami mēbelētas un labi apgaismotas. Iemītnieki drīkstēja lietot savu televizoru, turēt augus un dažādas personīgās lietas. Pansionātā bija plaša ēdnīca, koncertzāle un bibliotēka, no kuras varēja paņemt grāmatas, žurnālus un laikrakstus.

148. Delegācija tika informēta, ka Sociālās aprūpes centrā “Ezerkrasti” tiek plānots izveidot speciālu nodaļu, kurā izmitinās iemītniekus, kas sirgst ar demenci. **CPT gribētu saņemt turpmāku informāciju šajā jautājumā.**

3. Personāls

149. Bērnu psihoneiroloģiskās slimnīcas “Vīķi” personālu, kas nodarbojas ar pacientu aprūpi vai ārstēšanu, veido 37 darbinieki (viens psihiatrs, viens pediatrs, divi feldšeri, sešas medmāsas, četri izglītotāji, viens logopēds un 22 palīgi). Viss veselības aprūpes personāls strādāja pilnu darba slodzi (izņemot pediatru, kuram bija 75% slodze). Ja bija nepieciešama kāda cita speciālista palīdzība (tostarp zobārstniecība), pacienti tika nosūtīti pie attiecīgā speciālista ārpus iestādes vai uz ārstniecības iestādi. Delegācija tika informēta, ka budžeta dēļ 1990.-jos gados tika būtiski samazināts veselības aprūpes personāla skaits. Agrāk divas reizes nedēļā iestādi apmeklēja plaša profila ārsts, taču šīs vizītes bija jāpārtrauc. Bija plānots pieņemt darbā psihologu, taču netika nodrošināts nepieciešamais finansējums. Turklāt slimnīca nevarēja nodrošināt fizioterapeita vai ergoterapeita pakalpojumus.

Nepietiekamais personāla skaits negatīvi ietekmēja pienācīgas aprūpes nodrošināšanu (piem., vienam darbiniekam ir jāaprūpē 14 bērni). Ņemot vērā to, ka vairumam pacientu ir nopietni garīgās veselības traucējumi un ka daudzi no viņiem bieži kļūst uzbudināti, medmāsu skaits acīmredzami bija nepietiekams. Turklāt pilnīgi nepietiekams bija rehabilitācijas

---

pakalpojumu nodrošinājums (piem., psihologs, fizioterapeits, ergoterapeits utt.). Turklāt, ja kāds no izglītotājiem bija atvaļinājumā, viņu aizvīstot nācās nekvalificētam palīgam.

150. Sociālās aprūpes centrā “Ezerkrasti” bērnu nodaļas personālu veidoja viens ārsts (plaša profila ārsts), piecas medmāsas, 57 palīgi (daļa no viņiem strādāja nepilnu slodzi) un viens sociālais darbinieks. Turklāt iestādi reizi nedēļā apmeklēja bērnu psihiatrs. Vizītes brīdī bija vakantas psihoterapeita, psihologa un septiņu izglītotāju štata vietas pilnas slodzes darbam. Veco ļaužu pansionātā strādāja tikai viens ārsts (plaša profila ārsts), astoņas medmāsas, divi sociālie darbinieki un 38 palīgi, un viņi visi strādāja pilnu darba slodzi. Turklāt vēl divi sociālie darbinieki strādāja nepilnas slodzes darbu.

Bija skaidri redzams, ka kvalificētu medmāsu un ārstu personāls abās šajās nodaļās ir nepietiekams. Turklāt palīgpersonāls bija ļoti pārslogots savā darbā. Tāpēc katram iemītniekam nebija iespējams veltīt īpašu uzmanību.

151. CPT iesaka Latvijas varas iestādēm veikt prioritārus pasākumus, lai:

- **Bērnu psihoneiroloģiskajā slimnīcā “Vīķi” un Sociālās aprūpes centrā “Ezerkrasti” palielinātu medmāsu un palīgpersonāla skaitu;**
- **nodrošinātu rehabilitācijas pakalpojumus (psihologa, fizioterapeita, ergoterapeita u.c.) un palielinātu izglītotāju skaitu Bērnu psihoneiroloģiskajā slimnīcā “Vīķi”;**
- **atjaunotu pastāvīgu plaša profila ārsta darba vietu Bērnu psihoneiroloģiskajā slimnīcā “Vīķi”;**
- **palielinātu ārstu skaitu un aizpildītu psihologa, fizioterapeita un izglītotāju vakances Sociālās aprūpes centrā “Ezerkrasti”.**

4. Savaldīšanas un nošķiršanas līdzekļi

152. Jebkurā psihiatriskajā/sociālās aprūpes iestādē var būt gadījumi, kad ir nepieciešams savaldīt uzbudinātus un/vai saniknotus pacientus/iemītniekus. Tomēr šī ir joma, par kuru CPT jo īpaši raizējas, jo var radīt pamatu ļaunprātīgai rīcībai vai sliktas izturēšanās gadījumiem.

Ir būtiski, lai pacientu/iemītnieku savaldīšanas politika būtu skaidri definēta. Tajā ir skaidri jāpasaka, ka sākotnējie mēģinājumi savaldīt uzbudinātu vai saniknotu pacientu/iemītnieku ir jāveic pēc iespējas bez fiziska spēka (piem., mutisku aizrādījumu formā), bet, ja tomēr ir nepieciešama fiziska savaldīšana, pielietot vajadzētu tikai roku spēku. Fiziska savaldīšana, izmantojot palīglīdzekļus (siksnas u.c.) un/vai ķīmiskas vielas, ir attaisnojama tikai ļoti retos gadījumos. Katrs pacienta/iemītnieka savaldīšanas gadījums (izmantojot roku spēku, fiziska savaldīšana, pielietojot palīglīdzekļus, nošķiršana, nomierināšana) ir jāreģistrē speciālā šim nolūkam paredzētā žurnālā (kā arī pacienta medicīniskajā kartiņā).

153. Bērnu psihoneiroloģiskajā slimnīcā “Vīķi” fiziskas savaldīšanas līdzekļi (piemēram, kustību ierobežošana) tika pielietoti reti un tikai pēc psihiatra lēmuma. Tomēr CPT ir ļoti nobažījies par to, kādā veidā iestādē tika lietoti psihotropie medikamenti, lai savaldītu/kontrolētu bērnus, kas bija uzbudināti un/vai kuri izrādīja nesavaldīgu uzvedību.

Izvērtējot delegācijas sastāvā esošo mediķu apkopoto informāciju (tostarp pārbaudot

---

medicīniskās kartiņas), tika noskaidrots, ka 50 bērni no 63 regulāri saņēma neiroleptiskus [nervu nomierinošos līdzekļus]. Daudzi bērni vecumā no astoņiem līdz divpadsmit gadiem saņēma (ik dienas) nomierinošos līdzekļus tādās devās, kas radītu nomierinošu efektu pat pieaugušajam; dažos gadījumos devas, kas tika dotas, būtu bijušas pārāk lielas pat pieaugušajam. Piemēram, kāds pie gultas saistīts zēns (15 gadus vecs), kuram bija diagnosticēta pašagresija un dziļa atpalcība, katru dienu saņēma četrus dažādus psihotropos medikamentus ar nomierinošu efektu, tostarp arī 200 mg hlorpromazīna devu 4 reizes dienā.

Lai arī slimnīcā daudziem bērniem bija noteikta psihiatriska diagnoze, tomēr šķiet, ka galvenais medikamentu lietošanas iemesls ir bijis uzvedības traucējumu regulēšana. Dažos gadījumos aprakstītie traucējumi bija uzvedība, kas ir tipiska garīgi atpalikušajiem un nav uzskatāma par psihozes izraisītiem uzvedības traucējumiem. Pēc *CPT* domām, indikācijas šo medikamentu parakstīšanai bija apšaubāmas; lietotās devas daudzos gadījumos noteikti bija pārāk lielas un kaitīgas šo bērnu labsajūtai.

Jāpiebilst, ka nav bijis arī ieviests speciāls žurnāls pielietoto savaldīšanas līdzekļu reģistrēšanai.

154. Sociālās aprūpes centrā “Ezerkrasti” fiziskās savaldīšanas līdzekļi (izņemot gultas redeles) netika lietoti. Tomēr veco ļaužu pansionātā daži iemītnieki, kas sirgst ar demenci, vai tie, kuriem ir tieksme uz alkoholu, tika turēti ieslēgti savā istabā. Vizītes laikā 32. un 33. nodaļā savā istabā bija ieslēgti četri iemītnieki (vieni paši vai kopā ar savu istabas biedru). Divi no viņiem nesen bija pārvesti no psihiatriskās slimnīcas. Nevienu istabu personāls nevarēja novērot no ārpusē (t.i., durvīs nebija ierīkotas novērošanas actiņas vai citi novērošanas līdzekļi), un personāls šos iemītniekus apmeklēja samērā reti. Lēmumu par iemītnieka nošķiršanu pieņēma dežurējošā medmāsa; šie pasākumi netika nekādā veidā īpaši reģistrēti.

Turklāt veco ļaužu pansionātā uzbudinātiem iemītniekiem tika injicēti trankvilizatori. Veselības aprūpes personāla darbinieki informēja delegāciju, ka injekcijas bez attiecīgā iemītnieka piekrišanas oficiāli nav atļautas, tomēr tās bieži tika lietotas praksē (dažiem iemītniekiem regulāri).

155. Ņemot vērā 153. punktā minēto, *CPT* iesaka Latvijas varas iestādēm nekavējoties pārskatīt psihotropo medikamentu lietošanas kārtību Bērnu psihoneiroloģiskajā slimnīcā “Vīķi”.

Turklāt *CPT* iesaka veikt pasākumus, lai nodrošinātu, ka procedūras, saskaņā ar kurām Bērnu psihoneiroloģiskajā slimnīcā “Vīķi” un Sociālās aprūpes centrā “Ezerkrasti” tiek lietoti savaldīšanas un nošķiršanas līdzekļi, atbilstu 152. punktā minētajām prasībām.

CPT vēlētos saņemt arī Latvijas varas iestāžu komentārus par centrā “Ezerkrasti” novēroto praksi injicēt trankvilizatorus bez attiecīgās personas piekrišanas.

5. Drošības pasākumi

156. Ņemot vērā garīgi slimo personu un personu ar attīstības traucējumiem īpašo jūtīgumu, ir jāpievērš liela uzmanība tam, lai netiktu pieļauta jebkāda veida slikta izturēšanās

---

vai nolaidīga attieksme, kas kaitētu viņu labsajūtai. Tas nozīmē, ka ievietojot personu psihiatriskajā/sociālās aprūpes iestādē piespiedu kārtā, ir jānodrošina atbilstoši drošības pasākumi.

a) pirmreizējās ievietošanas un izrakstīšanas kārtība

157. Ir jānodrošina, lai kārtība, saskaņā ar kuru lemj par personas piespiedu ievietošanu psihiatriskajā/sociālās aprūpes iestādē, garantētu tās neatkarību un taisnīgumu, kā arī objektīvu psihiatrisko ekspertīzi. Turklāt šāda piespiedu turēšana iestādē ir jāpārtrauc tiklīdz pacienta/iemītnieka garīgais stāvoklis ir tiktāl uzlabojies, ka tā vairs nav nepieciešama. Tādējādi attiecīgajai iestādei ir regulāri jāpārskata personas piespiedu turēšanas nepieciešamība. Turklāt katrs pacients/iemītnieks pats laiku pa laikam saprātīgā laika intervālā var pieprasīt, lai tiesu iestāde pārskatītu nepieciešamību atrasties attiecīgajā iestādē.

158. Bērnu psihoneiroloģiskajā slimnīcā “Vīķi” bērnu pēc vecāku lūguma var *uzņemt* saskaņā ar kompetentas rajona varas iestādes (pagasttiesas) lēmumu.

Tomēr vairums slimnīcas pacientu ir bāreņi/bez vecāku aprūpes palikušie bērni vai bērni, kuru vecākiem ir atņemtas vecāku tiesības. Šos bērnus slimnīcā var ievietot ar bāriņtiesas vai kompetentas rajona varas iestādes lēmumu. Delegācija ievēroja, ka šo institūciju lēmums ne vienmēr nozīmē, ka bērns ir ievietojams psihiatriskajā iestādē, bet ietver tikai vispārēju rīkojumu ievietot bērnu valsts aprūpes iestādē. Pamatojoties uz šādu lēmumu, bērnu var attiecīgi ievietot sociālās aprūpes centrā (piem., bērnu [sociālās aprūpes] namā), izglītības iestādē (piem., speciālajā internātskolā) vai psihiatriskajā iestādē, vai jebkurā laikā pārcelt bērnu no vienas šādas iestādes uz citu. Nevienā no minētajiem gadījumiem aizbildnis *ex officio* netiek iecelts.

Tādējādi vairums Bērnu psihoneiroloģiskās slimnīcas “Vīķi” pacientu tiek nodoti piespiedu hospitalizācijai, nenodrošinot viņiem attiecīgās tiesiskās garantijas. Uzņemšanas procedūras laikā, ne arī pēc tam, kad bērns uzturas attiecīgajā iestādē piespiedu kārtā, nav neviena pārstāvja, kas aizstāvētu bērna intereses. Šāds stāvoklis nav pieļaujams.

CPT ir nobažījies, ka lēmums par bērna ievietošanu/pārvietošanu [sociālās aprūpes] centrā tiek pieņemts, neiesaistot viņu pašu šajā procesā. Pieņemot lēmumu, ir jāņem vērā bērna viedoklis, un, jo vecāks ir bērns, ņemot vērā viņa garīgās spējas un brieduma pakāpi, jo noteicošāks ir viņa viedoklis (sal. ar Eiropas Konvencijas par bērna tiesību ievērošanu 3. pantu).

159. Sociālās aprūpes centrā “Ezerkrasti” bērnu/nepilngadīgo uzņemšanas kārtība bija tāda pati kā aprakstīts iepriekš.

Pieaugušajam ir jāiesniedz kompetentajai rajona varas iestādei (Rīgas domes Labklājības departamentam) rakstisks pieprasījums bērna uzņemšanai sociālās aprūpes iestādē. Pieteikuma iesniedzējam ir jāparaksta iesniegums un jāiestājas rindā, līdz viņš tiek uzņemts centrā. Bieži bija gadījumi, kad persona tika uzņemta centrā tikai pēc vairākiem mēnešiem (atsevišķos gadījumos pat pēc gada) pēc pieteikuma iesniegšanas. Rīgas domes Labklājības departaments pieņem lēmumu par ievietošanu [sociālās aprūpes iestādē], pamatojoties uz ziņojumu, ko sagatavojis sociālais darbinieks, un pieteikuma iesniedzēja ģimenes ārsta (plaša profila ārsta) un psihiatra izdoto medicīnisko izziņu, kurā norādīts, ka pieteikuma iesniedzēja fiziskā un garīgā veselība atbilst ievietošanas kritērijiem šāda veida

---

sociālās aprūpes iestādē.²⁰

Ierodoties [sociālās aprūpes centrā] “Ezerkrasti”, paraksts uz iesnieguma tika uzskatīts par apliecinājumu tam, ka attiecīgā persona piekrīt uzņemšanai šajā centrā. Turklāt no jauna uzņemtajiem iemītniekiem bija jāparaksta veidlapa par to, ka daļa no viņu pensijas tiks pārskaitīta centram uzturēšanās izdevumu segšanai. Praksē šis paraksts tika uzskatīts par vēl vienu apliecinājumu tam, ka attiecīgā persona uzturas centrā brīvprātīgi. Tomēr vizītes laikā apkopotā informācija liecināja, ka daži centra iemītnieki tika uzņemti kā “brīvprātīgie”, lai arī uzņemšanas brīdī viņi nebija spējīgi sniegt savu piekrišanu uzņemšanai (t.i., veselības stāvokļa pasliktināšanās dēļ).

Kopumā katrs iemītnieks jebkurā laikā drīkstēja brīvi pamest šo iestādi pēc savas gribas. Tomēr šķiet, ka dažiem iemītniekiem, kas sirgst ar demenci, vai kuriem ir tieksme uz alkoholu, nebija ļauts iziet. Šīs personas tika ilgstoši turētas ieslēgtas savā istabā pret pašu gribu (sal. arī ar 154. punktu). Personāls pastāstīja delegācijai, ka Latvijas tiesību akti neparedz šādu līdzekli, taču tas tiek lietots kā vienīgais praktiskais risinājums, lai pasargātu šīs personas no kaitējuma nodarīšanas sev vai citiem.

160. Ņemot vērā 158. un 159. punktā izteiktās piezīmes, CPT iesaka Latvijas varas iestādēm pārskatīt piespiedu ievietošanas kārtību psihiatriskajās/sociālās aprūpes iestādēs Latvijā.

Turklāt ir jāveic pasākumi, lai pārskatītu to personu tiesisko statusu, kurām ir liegts pamest sociālās aprūpes centru “Ezerkrasti”.

161. Attiecīgā persona (vai tās likumīgais pārstāvis) var apstrīdēt lēmumu par tās piespiedu ievietošanu psihiatriskajā iestādē Veselības inspekcijā un administratīvajā tiesā. Tomēr šķiet, ka šai personai netiek piešķirtas tiesības tikt uzklausītai *pārsūdzības* procedūras laikā. Turklāt Latvijas likumdošana neparedz *regulāri pārskatīt* psihiatriskajā slimnīcā/sociālās aprūpes iestādē ievietoto personu uzturēšanos.

CPT iesaka veikt pasākumus, lai nodrošinātu, ka pacientiem/iemītniekiem, kas psihiatriskajā slimnīcā/sociālās aprūpes iestādē ir ievietoti bez viņu piekrišanas, būtu garantētas tiesības tikt personiski uzklausītiem piespiedu ievietošanas pārsūdzības procesa laikā.

Turklāt CPT iesaka veikt pasākumus, lai nodrošinātu, ka vajadzība turēt personu attiecīgajā iestādē tiktu regulāri pārskatīta.

b) pasākumi, kas jānodrošina uzturēšanās laikā

162. Jānodrošina, lai katrs patients/iemītnieks, kā arī viņu ģimenes locekļi uzņemšanas brīdī saņemtu *informatīvu brošūru*, kurā ir aprakstīta iestādes darba kārtība un pacientu/iemītnieku tiesības. Pacientiem/iemītniekiem, kas brošūrā sniegto informāciju nespēj saprast, ir jāsniedz atbilstoša palīdzība. Efektīva *sūdzību izskatīšanas kārtība* ir vēl viens būtisks priekšnoteikums, kas jāievēro, lai nepieļautu sliktu izturēšanos psihiatriskajā iestādē. Ir jāizstrādā īpaša kārtība, saskaņā ar kuru pacienti/pastāvīgie iemītnieki varētu iesniegt oficiālu sūdzību kādai skaidri norādītai institūcijai un konfidenciāli sazināties ar attiecīgo iestādi ārpus slimnīcas.

---

²⁰ Psihiatra iesaistīšana nav noteikta ar likumu, tomēr Rīgā tā ir vispārpieņemta prakse.

---

163. Bērnu psihoneiroloģiskajā slimnīcā “Vīķi” bērniem (un viņu vecākiem) šī informācija tika sniegta mutiski. Taču rakstiski šāda informācija uzņemšanas brīdī sniegta netika.

Sociālās aprūpes centrā “Ezerkrasti” pilngadīgie iemītnieki saņēma iekšējās kārtības noteikumu kopiju, bet bērniem šos noteikumus mutiski izstāstīja sociālais darbinieks.

Abu minēto iestāžu pacienti/iemītnieki (kā arī viņu vecāki) varēja iesniegt sūdzību iestādes direktoram un uzraugošajai iestādei (attiecīgi Labklājības ministrijai un Rīgas pilsētas domei), kā arī Valsts cilvēktiesību birojam. Tomēr pacienti/iemītnieki netika sistemātiski informēti par šādu iespēju.

CPT iesaka izsniegt informatīvu lapu/bukletu katram pacientam/iemītniekam, (un viņa likumīgajam pārstāvim), kas tiek uzņemts bērnu psihoneiroloģiskajā slimnīcā “Vīķi” un sociālās aprūpes centrā “Ezerkrasti”, un vajadzības gadījumā sniegt attiecīgu mutisku paskaidrojumu. Šajā informatīvajā lapā/bukletā ir jābūt informācijai par šo personu tiesībām, kā arī par sūdzību iesniegšanas kārtību.

Turklāt **CPT gribētu saņemt sīkāku informāciju par to, kādas ir Valsts cilvēktiesību biroja pilnvaras un kādas darbības tiek veiktas, reaģējot uz pacientu/iemītnieku iesniegtajām sūdzībām.**

164. *CPT* lielu nozīmi piešķir arī tam, lai neatkarīgas ārējās institūcijas (piem., tiesnesis vai uzraudzības komiteja), kas ir atbildīgas par pacientu/iemītnieku aprūpes [apstākļu] *inspicēšanu*, regulāri apmeklētu psihiatriskās/sociālās aprūpes iestādes. Šīm institūcijām turklāt ir jābūt pilnvarotām runāt ar pacientiem/iemītniekiem vienatnē, nepastarpināti saņemt jebkādas sūdzības, ja tādas ir, un sniegt nepieciešamos ieteikumus.

165. Bērnu psihoneiroloģisko slimnīcu “Vīķi” reizi trijos mēnešos apmeklē Rīgas psihoneiroloģiskās slimnīcas (kurai šis centrs ir administratīvi pievienots) pārstāvis. Tomēr šo iestādi nav inspicējusi neviena neatkarīgā institūcija (piemēram, Veselības inspekcija).

Sociālās aprūpes centru “Ezerkrasti” reizi gadā inspicē Sociālo pakalpojumu pārvalde (bērnu nodaļu) un Rīgas domes Labklājības departaments (vecu ļaužu pansionātu).

CPT iesaka veikt pasākumus, lai nodrošinātu regulāras neatkarīgu ārējo institūciju vizītes uz Bērnu psihoneiroloģisko slimnīcu “Vīķi” (kā arī uz citām šāda veida iestādēm).

Turklāt *CPT* gribētu saņemt sīkāku informāciju (piem., secinājumus, ieteikumus utt.) par Sociālo pakalpojumu pārvaldes un Rīgas domes Labklājības departamenta rīkotajām vizītēm Sociālās aprūpes centrā “Ezerkrasti” 2002. gadā, un kādus pasākumus Latvijas varas iestādes ir īstenojušas, reaģējot uz tām.

166. Abās apmeklētajās iestādēs pastāvošā kārtība *saskarei ar ārpusauli* bija apmierinoša. Pacienti/iemītnieki varēja nosūtīt un saņemt vēstules, bija pieejams telefons, kā arī viņus varēja apmeklēt ģimenes locekļi un draugi.

III. NORĀDES UN SECINĀJUMI

A. Policijas iestādes

167. *CPT* delegācija saņēma daudzas ticamas liecības par to, ka policija visā Latvijā īsteno fiziskas ietekmēšanas darbības. Nepilngadīgie, šķiet, ir jo īpaši pakļauti šim riskam. Lai arī vairumā apgalvojumu runa ir par brutālu apiešanos aizturēšanas brīdī vai tūlīt pēc tās (sūdzības par sišanu ar dūri, spārdīšanu un sišanu ar steku vai citiem priekšmetiem), liela daļa attiecas uz sliktu izturēšanos nopratināšanas laikā, un jo īpaši, ja nopratināšanu veica kriminālpolicijas darbinieki. Atsevišķos gadījumos sliktas izturēšanās formas, par kurām ir saņemtas liecības – smacēšana ar plastmasas maisiņu, žņaugšana, ļoti rupja sišana, elektrošoka pielietošana, aizdomās turētā galvas mērķšana ūdenī – ir tik smagas, ka ir uzskatāmas par spīdzināšanu. Dažos gadījumos tika iegūta medicīniska informācija, kas saskan ar izteiktajiem apgalvojumiem.

Pēc *CPT* 1999. gada vizītes situācija nav manāmi uzlabojusies. Tāpēc Komiteja ir ieteikusi Iekšlietu ministrijai izdot oficiālu paziņojumu, kas tiktu izplatīts visiem tiesībsardzības iestāžu darbiniekiem (tostarp kriminālpolicijas darbiniekiem), un kurā tiktu atgādināts, ka viņiem ir jārespektē savā pārraudzībā esošo personu tiesības un ka sliktas izturēšanās gadījumā pret vainīgajām amatpersonām tiks vērstas visstingrākās sankcijas. Tāpat šiem darbiniekiem būtu jāatgādina, ka personas aizturēšanas brīdī nedrīkst pielietot lielāku spēku, kā tas ir nepieciešams.

168. Vislabākais veids, kā izskaust sliktu izturēšanos, ir panākt, lai to nepārprotami nepieļautu paši policijas darbinieki. *CPT* tāpēc atkārtoti iesaka visaugstāko prioritāti piešķirt policijas darbinieku apmācībai. Komiteja ir arī uzsvērusi pasākumus, kas jāveic kriminālvajāšanas un/vai tiesu iestādēm, lai novērstu policijas sliktas izturēšanās praksi, un ir ieteikusi veikt pasākumus, lai nodrošinātu, ka personas, pret kurām tiesībsardzības iestāžu darbinieki ir slikti izturējušies, netiktu atrunātas no oficiālas sūdzības iesniegšanas.

Turklāt *CPT* ir uzsvērusi, ka no sliktas izturēšanās novēršanas viedokļa daudz vēlamāk būtu, lai policijas darbinieki personu, kurām piemērots pirmstiesas apcietinājums, papildu nopratināšanu veiktu ieslodzījuma vietā nevis policijas telpās. Ieslodzīto atpakaļnosūtīšana uz policijas iestādi jebkādu iemeslu dēļ ir pieļaujama un veicama tikai galējas nepieciešamības gadījumā.

169. *CPT* norādīja uz sliktajiem ieslodzījuma apstākļiem policijas iestādēs. Jo īpaši sliktis stāvoklis bija Daugavpils, Liepājas un Ventspils policijas pārvaldē, kur personas 24 stundas diennaktī tika turētas pārpildītās un ļoti mitrās, netīrās, slikti vēdinātās un vāji apgaismotās kamerās. Atbildot uz tūlītējām piezīmēm, kuras Komiteja bija izteikusi vizītei beidzoties, Latvijas varas iestādes vērsa uzmanību uz to, kādi pasākumi ir īstenoti, lai uzlabotu ieslodzījuma apstākļus šajās trijās policijas iestādēs. Šajā saistībā *CPT* ir lūgusi apstiprināt, ka visām personām, kuras ir aizturējusi policija, tagad uz nakti tiek izsniegts tīrs matracis/sega, kā arī personīgās higiēnas priekšmeti un ka viņiem tiek dota iespēja nomazgāties un brīvi apmeklēt tualeti.

170. Attiecībā uz pamatgarantijām, kas paredzētas, lai nepieļautu sliktu izturēšanos, pēc 1999. gada vizītes situācija nav mainījies jautājumā par to, kādā veidā paziņojums par personas aizturēšanu tiek nodots tuvam radniekam vai trešai personai. *CPT* ir atkārtoti ieteikusi, ka visām personām, kurām jebkādu iemeslu dēļ policija ir atņēmusi brīvību, ir

---

jānodrošina tiesības paziņot tuvam radniekam vai kādai citai trešai personai par savu stāvokli uzreiz pēc aizturēšanas.

Turklāt šķiet, ka daudzos gadījumos tiesības saņemt advokāta pakalpojumus netika īstenotas uzreiz pēc aizturēšanas. *CPT* ir jo īpaši norūpējusies, ka ne vienmēr tika ievēroti nepilngadīgajiem piemērojamie šo tiesību īpašie noteikumi. Komiteja ir ieteikusi Latvijas varas iestādēm veikt pasākumus, lai visām personām, kurām ir jāpaliek policijas iestādē, uzreiz pēc aizturēšanas tiktu nodrošinātas tiesības saņemt advokāta pakalpojumus. Tiesības uz advokātu ir jānodrošina ne tikai par noziedzīgu nodarījumu aizdomās turētajam, bet arī visiem citiem, kuriem ir juridisks pienākums ierasties un palikt policijas iestādē. Komiteja ir ieteikusi arī pārskatīt juridiskās palīdzības sistēmu apcietinātajām personām, lai nodrošinātu tās efektivitāti visos procesa posmos, tostarp sākot jau ar pirmo aizturēšanas brīdi.

CPT delegācija satika vairākas personas, kuras bija aizturējusi policija un kurām acīmredzami bija nepieciešama neatliekama medicīniskā palīdzība, taču tā netika sniegta. Vairākas personas sūdzējās, ka laikā, kad viņas bija aizturējusi policija, viņām tika liegts ārsta apmeklējums, lai arī šāds lūgums tika vairākkārtīgi izteikts. *CPT* ir mudinājusi Latvijas iestādes veikt tūlītējus pasākumus, lai nodrošinātu, ka tiesības saņemt ārsta palīdzību personām, kuras ir aizturējusi policija, tiktu oficiāli garantētas ar likumu un pilnībā īstenotas praksē. Šajā saistībā Komiteja ir uzsvērusi, ka ārsts būtu nekavējoties jāizsauc, tiklīdz persona, kuru ir aizturējusi policija, pieprasa medicīnisko apskati; policijas darbiniekiem nav jāšķiro šie pieprasījumi.

Ņemot vērā vizītes laikā apkopoto informāciju, *CPT* ir arī ieteikusi nekavējoties izstrādāt nopratināšanas rīcības kodeksu policijai.

171. Rīgas [Galvenās policijas pārvaldes] pirmstiesas izmeklēšanas nodaļas un īslaicīgās aizturēšanas izolatora (ĪAI) ieslodzījuma un nopratināšanas telpu vispārējie apstākļi vēl joprojām ir neapmierinoši, lai arī *CPT* pēc 1999. gada vizītes par tiem bija izteikusi piezīmes. Komiteja ir sniegusi virkni ieteikumu ar mērķi šo situāciju novērst. *CPT* ir arī ieteikusi Latvijas varas iestādēm attiecīgi rīkoties, lai nodrošinātu mazāk ierobežojošu pieeju attiecībā uz šajā iestādē apcietināto personu saskari ar ārpusauli un lai visiem ieslodzītajiem, kas izcieš disciplinārsodu, tiktu nodrošinātas pastaigas svaigā gaisā vismaz vienu stundu dienā. Turklāt Komiteja ir atkārtoti uzsvērusi, ka Rīgas *ISO* (un citu līdzīga veida policijas iestāžu) izmantošana nav pieļaujama personu ilgstošai turēšanai apcietinājumā; tas ir pilnīgi nepiemērots šim nolūkam.

B. Olaines nelegālo imigrantu uzturēšanās nometne

172. No aizturētajiem, kas atrodas Olaines [nelegālo imigrantu uzturēšanās] nometnē, sūdzības par robežsardzes personāla apzinātu fizisku ietekmēšanu saņemtas netika. Vairums ieslodzīto raksturoja darbinieku izturēšanos kā diezgan labu vai ļoti labu, un delegācija novēroja, ka personāla un ieslodzīto savstarpējās attiecības bija mierīgas.

173. Ieslodzījuma apstākļi nometnē no materiālā viedokļa kopumā bija apmierinoši. Tomēr *CPT* ir ieteikusi veikt pasākumus, lai personām, kas uzturas nometnē, un jo īpaši tām, kas atrodas tur ilgstoši, tiktu nodrošinātas plašākas nodarbes iespējas. Ir jāizstrādā īpaši pasākumi, lai bērniem/nepilngadīgajiem varētu piedāvāt viņu vecumam atbilstošu nodarbošanos.

---

174. Ieslodzītajiem bija brīvi pieejams veselības aprūpes personāls, un delegācijai izveidojās pozitīvs priekšstats par personāla pūlēm nodrošināt atbilstošu aprūpi. Tomēr ieslodzītajiem bez maksas tika sniegta tikai neatliekamā medicīniskā palīdzība, šādai pieejai var būt kaitīgas sekas. *CPT* ir ieteikusi nodrošināt, lai visiem ieslodzītajiem, kas atrodas nometnē, būtu garantēta medicīniskā palīdzība (tostarp zobārstniecība) un medikamenti atbilstoši katra veselības stāvoklim.

C. Cietumi

175. *CPT* delegācija nesaņēma praktiski nekādas ieslodzīto sūdzības par cietuma darbinieku sliktu izturēšanos ne apmeklētajos cietumos, ne arī citās brīvības atņemšanas iestādēs Latvijā.

Tomēr *CPT* ir izteikusi nopietnas bažas par biežajiem ieslodzīto savstarpējās vardarbības gadījumiem (kautiņi, draudi, izspiešana utt.) Daugavpils cietumā un Rīgas Centrālcietumā. *CPT* ir ieteikusi izstrādāt stratēģijas, lai atrisinātu šo problēmu abās šajās iestādēs.

CPT ir arī uzsvērusi to, ka daudzi ieslodzītie, kas atrodas pirmstiesas apcietinājumā Daugavpils cietumā un Rīgas cietumā, bija pakļauti tādiem ieslodzījuma apstākļiem – pārapdzīvotība, ļoti slikti materiālie un higiēnas apstākļi, nodarbes programmu neesamība – ka tie būtu viegli uzskatāmi par necilvēcīgiem un pazemojošiem. To pašu var teikt par vairumu slimnieku, kas tika turēti un Rīgas Centrālcietuma veselības aprūpes nodaļā un cietuma slimnīcā.

176. *CPT* ir atzinīgi novērtējusi pirmos Latvijas varas iestāžu pasākumus pārapdzīvotības problēmas risināšanai cietumu sistēmā, kas tika īstenoti pēc 1999. gada vizītes. Latvijas varas iestādēm ir ieteikts turpināt strādāt, lai pilnībā novērstu pārapdzīvotības problēmu cietumos. Turklāt tika ieteikts iespējami drīzākā laikā palielināt ieslodzīto dzīvojamās platības juridiskās normas, lai garantētu vismaz 4 m² uz vienu ieslodzīto tajās kamerās, kurās atrodas vairāki apcietinātie.

177. Ļoti slikti ieslodzījuma vispārējie apstākļi bija Daugavpils cietumā un dažās Rīgas Centrālcietuma daļās (piem., neremontētas telpas, sliktā ventilācija, nepietiekams dabīgs apgaismojums). Abās iestādēs sliktos higiēnas apstākļus vēl vairāk pasliktināja fakts, ka ieslodzītajiem netika izsniegti nekādi personīgās higiēnas priekšmeti (piem., ziepes, zobu birste, tualetes papīrs utt.). Ir formulēti detalizēti ieteikumi, kuru nolūks ir novērst konstatētās nepilnības.

178. Daugavpils cietumā notiesātajiem ieslodzītajiem netika piedāvātas gandrīz nekādas nodarbes ārpus kameras. Turklāt ieslodzītajiem, kas atrodas pirmstiesas apcietinājumā Daugavpils cietumā un Rīgas Centrālcietumā, netika piedāvāts nekas, kas liecinātu par režīmu. šie ieslodzītie praktiski visu dienu (t.i., 23 stundas dienā) pavadīja piespiedu bezdarbībā. *CPT* ir ieteikusi abās iestādēs veikt neatliekamus pasākumus, lai visiem ieslodzītajiem – arī tiem, kas atrodas pirmstiesas apcietinājumā – tiktu nodrošinātas atbilstošas nodarbes programmas.

Turklāt *CPT* ir aicinājusi Latvijas varas iestādes nekavējoties veikt pasākumus, lai

---

visiem Rīgas Centrālcietuma ieslodzītajiem nodrošinātu iespēju iziet pastaigā svaigā gaisā vismaz uz vienu stundu dienā.

179. Lai arī 1999. gada vizītes ziņojumā bija sniegti īpaši ieteikumi, pēc šīs vizītes uz mūžu notiesāto stāvoklis Latvijā nav uzlabojies. *CPT* aizvien vēl ir ļoti nobažījiesies par ierobežojošo pieeju, kas tiek īstenota pret šiem ieslodzītajiem, jo īpaši tas attiecas uz režīmu, saskari ar ārpasauli un fiziskās savaldīšanas līdzekļu pielietošanu. Jelgavas cietumā uz mūžu notiesātajiem netika piedāvātas nekādas darba, izglītojošās/profesionālās izglītības vai sporta nodarbības; viņi tika turēti ieslēgti savā kamerā 23 stundas dienā. Ņemot vērā Komitejas noteiktos kritērijus, *CPT* ir aicinājusi Latvijas varas iestādes būtiski pārskatīt uz mūžu notiesātajiem piemēroto režīmu. Tika arī paskaidrots, ka bargajiem drošības pasākumiem, kurus ieslodzītajiem piemēro, tiklīdz viņi tiek izlaisti no kameras, nav nekāda pamatojuma.

180. Nepilngadīgo ieslodzīto stāvoklis Daugavpils cietumā un Liepājas cietumā arī bija neapmierinošs. Proti, fizisko un izglītojošo nodarbību viņiem bija pavisam maz. *CPT* ir ieteikusi abās iestādēs izveidot daudzpusīgu nodarbību programmu nepilngadīgajiem, un darbiniekiem, kas veic nepilngadīgo nodaļu uzraudzību, nodrošināt specializētu apmācību. Turklāt būtu jāveic pasākumi, lai nodrošinātu pastāvīgu sociālā darbinieka un psihologa klātbūtni šajās iestādēs, kā arī iespēju ar viņiem satikties individuāli.

181. Attiecībā uz veselības aprūpi gandrīz neviens *CPT* pēc 1999. gada vizītes sagatavotais ieteikums attiecībā uz [Rīgas Centrālcietuma] slimnīcu nav īstenots. Vispārējie apstākļi, kādos slimniekiem ir jāuzturas, pēc šīs vizītes ir vēl pasliktinājušies; tie ir pilnīgi nepieņemami, jo īpaši ar smagām slimībām sirgstošu slimnieku aprūpei. Daudzas palātas bija pārpildītas, tajās bija nepietiekams dabīgais apgaismojums, un mākslīgais apgaismojums bija ļoti vājš. Turklāt daudzas palātas bija ļoti nolaistas, un sanitārās labierīcības bija atbaidošā stāvoklī. *CPT* ir aicinājusi Latvijas varas iestādes nekavējoties uzsākt vairākkārtīgi atlikto slimnīcas renovāciju.

182. Kā pozitīvs piemērs ir jāmin fakts, ka salīdzinājumā ar 1999. gadu ir uzlabojušās tuberkulozes slimnieku pārbaudes un ārstēšana, un pēdējos gados ir ievērojami samazinājies tuberkulozes slimnieku skaits Latvijas cietumos.

Komiteja ir arī atzinīgi novērtējusi pasākumus, kas veikti Rīgas Centrālcietumā pēc 1999. gada vizītes, lai uzlabotu veselības aprūpes normas šajā iestādē. Tomēr apstākļi veselības aprūpes telpās, kā arī kamerās, kurās uzturas tuberkulozes slimnieki, joprojām bija neadekvāti un neveicināja pacientu veselības stāvokļa uzlabošanu. Delegācija guva kopumā pozitīvu priekšstatu par veselības aprūpes telpām un ieslodzīto veselības aprūpes kvalitāti Daugavpils cietumā.

CPT ir ieteikusi pastiprināt veselības aprūpes personāla resursus Daugavpils cietumā un Rīgas Centrālcietumā un jo īpaši abās iestādēs būtiski palielināt kvalificēta medmāsu personāla skaitu.

183. *CPT* ir sniegusi vairākus ieteikumus un piezīmes attiecībā uz dažiem citiem jautājumiem (cietuma personāls, drošības daļas, disciplīna, saskare ar ārpasauli, uzgaidāmās telpas, sūdzību izskatīšanas un pārbaudes kārtība). Nopietnas bažas tika izteiktas par drošības daļu pašreizējo lomu brīvības atņemšanas iestādēs Latvijā. Tās veic gan uzraudzības, gan kriminālizmeklēšanas uzdevumus, tas ir stāvoklis, kas var neapšaubāmi veicināt interešu konflikta rašanos un mazināt iespēju pasargāt ieslodzītos no darbinieku sliktas izturēšanās izpausmēm. Komiteja ir aicinājusi Latvijas varas iestādes nekavējoties veikt pasākumus, lai

---

visiem ieslodzītajiem, kas tiek ievietoti disciplinārsoda kamerās, uz nakti tiktu izsniegts matracis un sega un tiktu nodrošinātas pastaigas svaigā gaisā vienu stundu dienā. Turklāt ir būtiski jāuzlabo Daugavpils cietuma un Rīgas Centrālcietuma disciplinārsoda kameru vispārējie apstākļi.

D. Psihiatriskās iestādes

184. Delegācija nav saņēmusi Bērnu psihoneiroloģiskās slimnīcas “Vīķi” un Sociālās aprūpes centra “Ezerkrasti” pacientu/iemītnieku sūdzības par personāla sliktu izturēšanos. Atmosfēra abās iestādēs bija mierīga, un *CPT* vēlas atzīmēt ārstu un medmāsu profesionalitāti un atdevi, ar kādu tie rūpējās par saviem pacientiem.

185. Pacientu dzīves apstākļi Sociālās aprūpes centra “Ezerkrasti” bija nodrošināti labā līmenī. Savukārt Bērnu psihoneiroloģiskajā slimnīcā “Vīķi” dzīves apstākļi kopumā bija slikti. Bērni bija izmitināti pārpildītās guļamistabās, kurās ir novietotas tikai gultas un daži krēsli. Turklāt bērnu personīgā higiēna bija ļoti sliktā līmenī, un viņiem nācās valkāt vienu un to pašu veco un novalkāto apģērbu visu diennakti. *CPT* ir ieteikusi nekavējoties veikt pasākumus, lai uzlabotu bērnu dzīves apstākļus Bērnu psihoneiroloģiskajā slimnīcā “Vīķi”.

186. Abās iestādēs nepietiekamais personāla skaits nopietni apdraudēja atbilstošas aprūpes nodrošināšanas iespējas. *CPT* ir ieteikusi veikt prioritārus pasākumus, lai palielinātu medmāsu un palīgpersonāla skaitu. Turklāt tā ir ieteikusi uzlabot rehabilitācijas pakalpojumu (psihologa, fizioterapeita, ergoterapeita utt.) pieejamību, kā arī palielināt izglītotāju skaitu Bērnu psihoneiroloģiskajā slimnīcā “Vīķi”.

187. Attiecībā uz savaldīšanas līdzekļiem *CPT* ir ļoti nobažījies par to, kādā veidā Bērnu psihoneiroloģiskajā slimnīcā “Vīķi” tika lietoti psihotropie medikamenti, lai savaldītu/kontrolētu bērnus, kas bija uzbudināti un/vai kuri izrādīja nesavaldīgu uzvedību. Daudzi bērni vecumā no astoņiem līdz divpadsmit gadiem katru dienu saņēma nomierinošos līdzekļus tādās devās, kas radītu nomierinošu efektu pat pieaugušajiem. *CPT* ir ieteikusi steidzami pārskatīt psihotropo medikamentu lietošanas kārtību šajā iestādē.

188. *CPT* ir izteikusi vairākus apsvērumus arī attiecībā uz pasākumiem, kas jānodrošina, ieviejojot personas psihiatriskajās slimnīcās un sociālās aprūpes namos piespiedu kārtā, piem., regulāri pārskatīt nepieciešamību turēt personu šādā iestādē piespiedu kārtā; informēt par pacientu/iemītnieku tiesībām; sūdzību izskatīšanas kārtība; ārējā uzraudzība. Jo īpašas bažas tika izteiktas par faktu, ka bāreņiem/bez vecāku aprūpes palikušajiem bērniem vai bērniem, kuru vecākiem ir atņemtas vecāku tiesības, *ex officio* netika iecelts aizbildnis.

D. Rīcība, reaģējot uz *CPT* ieteikumiem, piezīmēm un informācijas pieprasījumiem

189. *CPT* formulētie ieteikumi, piezīmes un informācijas pieprasījumi ir apkopoti I papildinājumā.

190. Attiecībā uz konkrētajiem *CPT* ieteikumiem, kas attiecas uz Konvencijas 10. pantu, Komiteja pieprasa Latvijas varas iestādēm **sešu mēnešu** laikā sniegt detalizētu atbildi par to, kādi pasākumi ir veikti, reaģējot uz šiem ieteikumiem.

CPT cer, ka Latvijas varas iestādes savā atbildē varēs sniegt arī informāciju par pasākumiem, kas veikti, reaģējot uz šajā ziņojumā izteiktajām piezīmēm, kā arī uz informācijas pieprasījumiem.

I PAPILDINĀJUMS

CPT FORMULĒTO IETEIKUMU, PIEZĪMJU UN INFORMĀCIJAS PIEPRASĪJUMU SARAKSTS

CPT un Latvijas varas iestāžu sadarbība

informācijas pieprasījums

- pilnīgs visu to vietu saraksts, kurās Latvijas valsts varas iestādes personai var atņemt brīvību (5. punkts).

Policijas iestādes

Ievadpiezīmes

informācijas pieprasījums

- informācija par Kriminālprocesa kodeksa jauno redakciju, kas ir iesniegta izskatīšanai Saeimā, un šā tiesību akta kopija, tiklīdz tas tiks pieņemts (9. punkts).

Spīdzināšana un citas sliktas izturēšanās formas

Ieteikumi

- oficiāls Iekšlietu ministrijas paziņojums, kas ir jānosūta visiem tiesībsardzības iestāžu darbiniekiem (tostarp kriminālpolicijas darbiniekiem) un kurā tiktu atgādināts, ka viņiem ir jārespektē savā pārraudzībā esošo personu tiesības un ka sliktas izturēšanās gadījumā pret vainīgajām amatpersonām tiks vērstas visstingrākās sankcijas; šiem darbiniekiem ir arī jāatgādina, ka pret personu tās aizturēšanas brīdī nedrīkst pielietot lielāku spēku, kā tas ir nepieciešams (12. punkts);
- piešķirt augstu prioritāti visu rangū un kategoriju policijas darbinieku profesionālajai apmācībai un panākt, lai saskarsmes spējas ar citām personām kļūtu par būtisku darbinieku atlases faktoru (13. punkts);
- tad, ja aizturētā persona, kas stājas prokurora vai tiesas priekšā, apgalvo, ka policija pret viņu ir slikti izturējusies, prokuroram/tiesnesim ir nekavējoties jāpieprasa attiecīgās personas tiesu medicīniskā ekspertīze un jāveic nepieciešamie pasākumi, lai šie apgalvojumi tiktu rūpīgi izmeklēti. Pat tad, ja apgalvojumi par sliktu izturēšanos netiek izteikti, prokuroram/tiesnesim ir jāpieprasa tiesu medicīniskā ekspertīze un jāinformē attiecīgās iestādes, ja ir cits pamatojums uzskatīt, ka aizturētā persona, kas stājas viņa priekšā, varētu būt cietusi no sliktas izturēšanās (piem., redzami miesas bojājumi; par to liecina personas ārējais izskats vai uzvedība); šāda pieeja ir jāsteno neatkarīgi no tā, vai attiecīgai personai ir redzami miesas bojājumi vai nav (16. punkts);

-
- jāveic atbilstoši pasākumi, lai nodrošinātu, ka personas, kas varētu būt cietušas no tiesībaizsardzības iestāžu darbinieku sliktas izturēšanās, netiktu atrunātas no oficiālas sūdzības iesniegšanas (16. punkts);
  - pirmstiesas apcietinājumā esošo ieslodzīto atpakaļnosūtīšanai uz policijas iestādi ir jāsaņem prokurora vai tiesneša atļauja. Pirmstiesas apcietinājumā esošo ieslodzīto atpakaļnosūtīšana uz policijas iestādi jebkādu iemeslu dēļ ir pieļaujama un veicama tikai galējas nepieciešamības gadījumā (18. punkts);
  - pirmstiesas apcietinājumā esošu personu pārvešana no ieslodzījuma vietas uz policijas iestādi un atpakaļ ir precīzi jāreģistrē abās attiecīgajās iestādēs. Kad persona, kas atrodas pirmstiesas apcietinājumā, tiek nosūtīta atpakaļ uz policijas iestādi, tai ir jānodrošina visas 24. punktā minētās pamattiesības (19. punkts).

piezīmes

- pirmstiesas apcietinājumā esošo ieslodzīto atpakaļnosūtīšana uz policijas iestādi ir pieļaujama un veicama tikai galējas nepieciešamības gadījumā (18. punkts).

informācijas pieprasījums

- informācija par 2001. un 2002. gadu:
  - par policijas darbinieku sliktu izturēšanos iesniegto sūdzību skaits, un šajā saistībā ierosināto krimināllietu/disciplinārlietu skaits;
  - sīks pārskats par to, kādi konkrēti kriminālsodi/disciplinārie sodi tika piemēroti, izvērtējot katru saņemto sūdzību par sliktu izturēšanos (15. punkts);
- sīka informācija par policijas sūdzību izskatīšanas un disciplinārajām procedūrām, tostarp kādi drošības pasākumi ir izstrādāti, lai nodrošinātu to objektivitāti (15. punkts);
- informācija par to, cik bieži kriminālvajāšanas/tiesu iestādes, Policijas inspekcija [Iekšlietu ministrijas Galvenā inspekcija] un Valsts cilvēktiesību birojs ir apmeklējuši policijas apcietinājuma telpas 2002. gadā, kā arī kādi pasākumi tikuši īstenoti pēc šādām vizītēm (17. punkts).

Ieslodzījuma apstākļi

ieteikumi

- ir nekavējoties jāizbeidz visu savaldīšanas krēslu, kas ir tādi paši kā Ogres īslaicīgās aizturēšanas izolatorā atklātie, izmantošana (23. punkts);
- ir jāveic pasākumi, lai tad, ja apcietinātā persona ir kļuvusi viegli uzbudināta, policija nekavējoties varētu izsaukt ārstu un rīkoties saskaņā ar viņa norādījumiem (23. punkts).

informācijas pieprasījums

- kāda ir plānoto Daugavpils, Liepājas un Ventspils policijas pārvaldes ēku būvniecības darbu virzība, kā arī apstiprinājums, ka visām personām, kas atrodas apcietinājumā šajās

---

iestādēs (kā arī citās policijas iestādēs), patlaban uz nakti tiek izsniegts tīrs matracis/sega, kā arī personīgās higiēnas priekšmeti un tiek dota iespēja nomazgāties un brīvi apmeklēt tualeti.

Pamatgarantijas, kas paredzētas, lai nepieļautu sliktu izturēšanos

Ieteikumi

- ir jāveic pasākumi, lai panāktu, ka visām personām, kurām jebkādu iemeslu dēļ policija ir atņēmusi brīvību, tiktu nodrošinātas tiesības paziņot tuvam radniekam vai kādai citai trešai personai par savu stāvokli uzreiz pēc aizturēšanas (26. punkts);
- ir jāveic pasākumi, lai nodrošinātu, ka visām personām, kurām ir jāpaliek policijas iestādē, tiesības uz advokātu, kā minēts 28. punktā, tiktu piešķirtas uzreiz pēc aizturēšanas. Tiesības uz advokātu ir jānodrošina ne tikai par noziedzīgu nodarījumu aizdomās turētajam, bet arī visiem citiem, kuriem ir juridisks pienākums ierasties un palikt policijas iestādē (28. punkts).
- ir jāpārskata juridiskās palīdzības sniegšanas sistēma apcietinātajām personām, lai nodrošinātu tās efektivitāti visos procesa posmos, arī uzreiz pēc aizturēšanas (29. punkts);
- nekavējoties ir jāveic pasākumi, lai nodrošinātu, ka tiesības saņemt ārsta palīdzību personām, kuras ir aizturējusi policija, tiktu oficiāli garantētas ar likumu un pilnībā īstenotas praksē (32. punkts);
- jāveic pasākumi, lai:
  - visas aizturēto personu medicīniskās apskates tiktu veiktas bez policijas darbinieka klātbūtnes un ārpus dzirdamības robežām, ja vien attiecīgais ārsts konkrētajā gadījumā nepieprasa citādi; ir jāveic arī pasākumi, lai nodrošinātu medicīnisko datu konfidencialitātes pilnīgu ievērošanu visās policijas iestādēs Latvijā;
  - medicīniskajā izziņā, ko sagatavo pēc policijas iestādē aizturētās personas medicīniskās apskates, ir jāietver i) apcietinātās personas apgalvojumi, kas ir būtiski medicīniskajai apskatei (tostarp veselības stāvokļa apraksts pēc personas pašas vārdiem un visi apgalvojumi par sliktas izturēšanās gadījumiem), ii) pamatojoties uz vispārējo apskati sagatavotie objektīvie medicīniskie slēdzieni un iii) ārsta secinājumi, ņemot vērā i) un ii) apakšpunktu; turklāt apcietinātajam un viņa advokātam šie ieraksti un ārsta secinājumi ir jādara zināmi;
  - ja persona, kuru ir aizturējusi policija, vēlas, viņai ir tiesības pieprasīt, lai papildu policijas iestādes norīkotā ārsta medicīniskai apskatei viņu varētu izmeklēt arī paša izvēlēts ārsts (32. punkts);
- visām personām, kuras ir aizturējusi policija, uzreiz pēc aizturēšanas vienmēr ir jāizsniedz veidlapa, kurā viegli saprotamā veidā ir izklāstītas viņu tiesības; šī informācija ir jā sagatavo visās attiecīgi lietotajās valodās, un attiecīgajai personai uz šīs veidlapas ir jāparakstās, tādējādi apliecinot, ka ir iepazinusies ar savām tiesībām (33. punkts);
- nekavējoties ir jāizstrādā policijas nopratināšanas rīcības kodekss (34. punkts);

-
- nekavējoties ir jāveic pasākumi, lai nodrošinātu visu policijas iestādē apcietināto personu pienācīgu reģistrēšanu (35. punkts).

piezīmes

- Latvijas varas iestādes tiek aicinātas izveidot vienotu un visaptverošu aizturēto personu reģistrēšanas kārtību visās policijas apcietinājuma iestādēs (35. punkts).

Pirmstiesas izmeklēšanas nodaļa un īslaicīgās aizturēšanas izolators (ĪAI), Rīga

ieteikumi

ir jāveic šādi pasākumi:

- jāuzlabo apgaismojums un ventilācija Rīgas ĪAI kamerās;
- jānodrošina, lai visas personas, kas ir apcietinātas Rīgas ĪAI, būtu apgādātas ar nepieciešamajiem pamata personīgās higiēnas priekšmetiem, un tām tiktu dota iespēja nomazgāties katru dienu un izmantot dušu vismaz reizi nedēļā;
- ĪAI uzraugošajam personālam ir jādod skaidri norādījumi, ka apcietināto personu lūgums iziet no kameras, lai apmeklētu tualeti dienā, ir nekavējoties jāizpilda, izņemot gadījumus, ja to nevar izpildīt būtiskāku drošības apsvērumu dēļ;
- jānodrošina, lai ĪAI tualetes/dušas telpas vienmēr būtu tīras (37. punkts);
- jāveic atbilstoši pasākumi, lai īstenotu mazāk ierobežojošu pieeju attiecībā uz Rīgas ĪAI apcietināto personu saskari ar ār pasauli (38. punkts);
- jāveic pasākumi, lai visiem apcietinātajiem, kas izcieš disciplinārsodu, būtu nodrošinātas pastaigas svaigā gaisā vismaz vienu stundu dienā (39. punkts);
- nekavējoties jāpārtrauc 10. kameras izmantošana (39. punkts);
- pašreizējo nopratināšanas telpu izmantošana Rīgas ĪAI ir nekavējoties jāpārtrauc un ir jāpārskata visu policijas iestāžu nopratināšanas telpu apstākļi, lai pārliecinātos par to atbilstību 40. punktā minētajiem kritērijiem (40. punkts);
- jānodrošina, lai visām personām, kuras ir aizturējusi policija, tiktu piedāvāts viņu veselības stāvoklim atbilstošs ēdiens (41. punkts);
- jāpieliek patiesas pūles, lai personām, kuras ilgstoši atrodas apcietinājumā Rīgas ĪAI, tiktu nodrošināta atbilstoša nodarbes programma (42. punkts).

piezīmes

- Latvijas varas iestādes tiek aicinātas izdarīt grozījumus attiecīgajos tiesību aktos, lai būtiski samazinātu maksimālo ieslodzījuma laiku soda vai disciplinārajā izolatorā (39. punkts);
- jāpanāk, lai Rīgas ĪAI (un citas līdzīga veida policijas iestādes) netiktu izmantotas

---

personu ilgstošai turēšanai apcietinājumā; tās ir pilnīgi nepiemērotas šim nolūkam (42. punkts).

Olaines nelegālo imigrantu uzturēšanās nometne

Ievadpiezīmes

informācijas pieprasījums

- papildu informācija par Imigrācijas likuma projektu, kas iesniegts apspriešanai Saeimā (43. punkts).

Ieslodzījuma apstākļi

ieteikumi

- “karantīnas kamerās” jāuzlabo apsilde un apgaismojums (48. punkts);
- “karantīnas kamerā” vienlaicīgi nedrīkst turēt vairāk par trim ieslodzītajiem (48. punkts);
- Olaines [nelegālo imigrantu] uzturēšanās nometnē esošajiem ārvalstniekiem jānodrošina plašākas nodarbošanās iespējas; jo ilgāku laiku persona atrodas apcietinājumā, jo plašākam ir jābūt piedāvāto nodarbību klāstam. Ir jāizstrādā īpaši pasākumi, lai bērniem/nepilngadīgajiem varētu piedāvāt viņu vecumam atbilstošu nodarbošanos (49. punkts).

piezīmes

- Latvijas varas iestādes tiek aicinātas organizēt regulārus sociālā darbinieka apmeklējumus (49. punkts).

Veselības aprūpe

ieteikumi

- jāveic pasākumi, lai nodrošinātu atbilstošu medicīnisko aprīkojumu šajā iestādē (51. punkts);
- Latvijas varas iestādēm ir jānodrošina, lai visiem ieslodzītajiem būtu garantēta medicīniskā palīdzība (tostarp zobārstniecība) un medikamenti atbilstoši katra veselības stāvoklim; - nometnei ir jāpiešķir pietiekams finansējums, lai nodrošinātu bezmaksas ārstēšanu un medikamentus tiem ārvalstniekiem, kuriem pašiem nav pietiekamu finanšu līdzekļu, lai apmaksātu šos pakalpojumus (52. punkts);
- jānovērš konstatētās nepilnības attiecībā uz medicīnisko datu konfidencialitāti (54. punkts).

---

piezīmes

- Latvijas varas iestādes tiek aicinātas organizēt regulāras psihologa un psihiatra vizītes nometnē (53. punkts).

Saskare ar ārpasauli

piezīmes

- Latvijas varas iestādes tiek aicinātas apsvērt iespēju piedāvāt vienu telefona zvanu mēnesī bez maksas tiem ieslodzītajiem, kuriem nav naudas līdzekļu, lai to apmaksātu (57. punkts).

Disciplīna/drošība

ieteikumi

- ņemot vērā 59. punktā minētās piezīmes, jāpieņem īpaši noteikumi attiecībā uz ieslodzītajiem, kuriem piemēro nošķiršanu no citiem ieslodzītajiem drošības apsvērumu dēļ (59. punkts).

piezīmes

- *CPT* cer, ka, izstrādājot nometnes oficiālos disciplināros noteikumus, Latvijas varas iestādes ņems vērā 58. punktā minētās piezīmes (58. punkts).

Sūdzību izskatīšanas un pārbaudes kārtība

informācijas pieprasījums

- sīkāka informācija (piem., apmeklējumu biežums, secinājumi utt.) par Valsts robežsardzes Galvenās pārvaldes inspekcijas organizētajām vizītēm uz Olaines nelegālo imigrantu uzturēšanās nometni 2002. gadā un par to, kādus pasākumus atbilstošās iestādes ir īstenojušas, reaģējot uz šīm vizītēm (61. punkts).

Cietumi

Ievadpiezīmes

ieteikumi

- ņemot vērā 64. punktā minētās piezīmes, Latvijas varas iestādēm ir jāturpina pielikt pūles, lai beidzot pilnībā atrisinātu pārapdzīvotības problēmu (64. punkts);
- iespējami drīzāk jāpaaugstina dzīvojamās platības juridiskās normas, garantējot vismaz 4 m² uz vienu ieslodzīto tajās kamerās, kurās atrodas vairāki apcietinātie, un attiecīgi

---

pārskatīt oficiālo kameru ietilpību un vietu skaitu Latvijas cietumos (65. punkts).

Slikta izturēšanās

ieteikumi

- ņemot vērā 71. punktā minētās piezīmes, *CPT* iesaka izstrādāt stratēģijas, kas palīdzētu atrisināt ieslodzīto savstarpējās vardarbības jautājumu Daugavpils cietumā un Rīgas Centrālcietumā (un attiecīgi arī citās ieslodzījuma iestādēs) (71. punkts).

informācijas pieprasījums

- Latvijas varas iestāžu veiktie pasākumi, reaģējot uz ieslodzīto sūdzībām par cietuma darbinieku apzinātu fizisku ietekmēšanu Jelgavas cietumā (67. punkts);
- šāda informācija par laika posmu no 1999. līdz 2002. gadam:
  - iesniegto sūdzību skaits par cietuma darbinieku sliktas izturēšanās gadījumiem un, pamatojoties uz šīm sūdzībām ierosināto disciplinārlietu un/vai krimināllietu skaits;
  - pamatojoties uz šīm sūdzībām piemēroto disciplinārsodu un/vai kriminālsodu uzskaitījums (68. punkts).

Vispārēja rakstura ieslodzīto ieslodzījuma apstākļi

ieteikumi

- ņemot vērā 76. punktā minētās piezīmes, kā arī 65. punktā minētos ieteikumus, ir būtiski jāuzlabo Daugavpils cietuma un Rīgas Centrālcietuma vispārējie apstākļi;
- nekavējoties ir jāveic pasākumi, lai:
  - visās ieslodzīto izmitināšanas telpās garantētu pietiekamu dabīgo apgaismojumu un ventilāciju;
  - visiem ieslodzītajiem būtu nodrošināts tīrs matracis un tīra gultasveļa;
  - visiem ieslodzītajiem būtu pietiekams nepieciešamo personīgās higiēnas priekšmetu daudzums, kā arī tīrīšanas līdzekļi savas kameras tīrīšanai, un visiem būtu nodrošināta iespēja izmantot karstu dušu vismaz reizi nedēļā;
  - trūcīgajiem ieslodzītajiem būtu nodrošināts laika apstākļiem atbilstošs apģērbs;
  - tiktu pārtraukta Rīgas Centrālā cietuma kameras Nr. 400A izmantošana;
  - tiktu pārtraukta kameru Nr. 405 un 406. lietošana, līdz tās pilnībā tiek izremontētas (76. punkts);
- princips – viena gulta vienam ieslodzītajam – tiktu vienmēr ievērots (77. punkts);
- Daugavpils cietumā un Rīgas Centrālcietumā ir nekavējoties jāveic pasākumi, lai izstrādātu un īstenotu vispusīgu režīmu, nodrošinot atbilstošas nodarbes programmas visiem ieslodzītajiem, tostarp arī pirmstiesas apcietinājumā esošajiem. Ar šiem pasākumiem ir jāpanāk, lai visi ieslodzītie varētu ievērojamu dienas daļu pavadīt ārpus kameras sienām un būtu nodarbināti, veicot dažādas mērķtiecīgas darbības (aktīva

-
- atpūta/biedrošanās; darbs, vēlams ar profesionālu ievirzi; izglītība; sports) (81. punkts);
  - nekavējoties jāveic pasākumi, lai nodrošinātu iespēju iziet pastaigā svaigā gaisā vismaz uz vienu stundu dienā visiem Rīgas Centrālcietuma ieslodzītajiem (81. punkts);
  - Daugavpils cietuma un Rīgas Centrālcietuma pastaigu laukumi ir jāpaplašina, lai ieslodzītajiem būtu iespēja veikt fiziskus vingrinājumus (81. punkts).

Uz mūžu notiesātie

ieteikumi

- ņemot vērā 87. un 88. punktā minētās piezīmes, ir būtiski jāpārskata uz mūžu notiesātajiem piemērojamais režīms (88. punkts);
- ņemot vērā 89. punktā minētās piezīmes, nekavējoties ir jāpārskata drošības pasākumi, kas tiek piemēroti uz mūžu notiesātajiem Jelgavas cietumā (89. punkts);
- nekavējoties ir jāizbeidz prakse uz mūžu notiesātos, kas atrodas Jelgavas cietumā, medicīniskās apskates laikā ievietot krātiņam līdzīgā būrī (90. punkts);
- 137. punktā minētais ieteikums par tiesībām uz apmeklējumiem tāpat ir attiecināms arī uz mūžu notiesātajiem (91. punkts).

informācijas pieprasījums

- komentāri par Jelgavas cietuma vadības paziņojumu par to, ka tai trūkst sīkāk izstrādātu instrukciju par vairākiem jautājumiem attiecībā uz mūžu notiesātajiem (piem., precīzi kāds režīms ir piemērojams katrā no trim režīma pakāpēm, vai ir iespējama nosacīta pirmstermiņa atbrīvošana no soda utt.) (83. punkts);
- kāds progress ir sasniegts attiecībā uz plāniem uzbūvēt jaunu Jelgavas cietuma ēku uz mūžu notiesāto izvietošanai (85. punkts).

Nepilngadīgie ieslodzītie, kas atrodas Daugavpils un Liepājas cietumos

ieteikumi

- ieteikumi, kas tika sniegti attiecībā uz ieslodzījuma vispārējiem apstākļiem Daugavpils cietumā (sal. ar 76. punktu) ir vienādi attiecināmi arī uz nepilngadīgajiem (93. punkts);
- Daugavpils cietumā un Liepājas cietumā ir jāizstrādā pilnīgas nepilngadīgo nodarbes programmas (97. punkts);
- ir jānodrošina specializēta apmācība tiem darbiniekiem, kas veic nepilngadīgo nodaļas uzraudzību Daugavpils un Liepājas cietumā (98. punkts);
- ir jāveic pasākumi, lai nodrošinātu pastāvīgu sociālā darbinieka un psihologa klātbūtni Daugavpils un Liepājas cietuma nepilngadīgo nodaļā, kā arī iespēju ar viņiem satikties individuāli (98. punkts).

piezīmes

-
- dzīvojamā platība Liepājas cietumā ievietotajiem nepilngadīgajiem (apmēram 3 m² uz vienu ieslodzīto) bija nepietiekama (93. punkts);
  - *CPT* cer, ka plānam Daugavpils cietumā ieviest vidusskolas izglītības programmu, kas tika iesniegts [Latvijas] Ieslodzījuma vietu pārvaldei un Izglītības ministrijai, tiks piešķirta augsta prioritāte (94. punkts);
  - Latvijas varas iestādes tiek aicinātas paplašināt pieejamās lasāmvielas klāstu Daugavpils un Liepājas cietumā (96. punkts).

informācijas pieprasījums

- komentāri par *CPT* piezīmi, ka nepilngadīgajiem brīvības atņemšanas sods būtu piemērojams tikai kā galējais līdzeklis un uz iespējami īsāku laiku posmu (92. punkts);
- apstiprinājums, ka datorapmācības projekts, kas Daugavpils cietumā bija jāuzsāk 2002. gada oktobra vidū, patiešām ir īstenots (94. punkts);
- kādas nodarbības tiek piedāvātas Liepājas cietumā klasē, kuras ierīkošana bija jāpabeidz neilgi pēc vizītes (95. punkts).

Veselības aprūpe

ieteikumi

- nekavējoties ir jāīsteno [Rīgas Centrālcietuma] slimnīcas renovācijas programma. Īpaša uzmanība ir jāpievērš, lai tiktu veikts slimnieku izmitināšanas telpu remonts (102. punkts);
- cietuma slimnīcā nekavējoties ir jāveic pasākumi, lai:
  - slimnieku skaits palātā tiktu samazināts;
  - nepilnības attiecībā uz dabīgās gaismas/mākslīgā apgaismojuma un ventilācijas nodrošināšanu tiktu novērstas;
  - gultas, gultas veļa un pārējais aprīkojums būtu labā stāvoklī un tīrs;
  - sanitārās labierīcības, tostarp tualetes un dušas telpas, tiktu turētas atbilstoši tehniskajām un higiēnas prasībām;
  - ja medicīniskais personāls iesaka, slimniekiem tiktu nodrošināta iespēja biežāk izmantot dušu (102. punkts);
- tiem slimniekiem, kas ilgstoši uzturas cietuma slimnīcā, tiktu piedāvātas plašākas nodarbošanās iespējas, īpašu uzmanību pievēršot nepilngadīgajiem. Proti, visiem skolas vecuma slimniekiem, kas ilgstoši uzturas slimnīcā, ir jānodrošina izglītojošas nodarbības (103. punkts);
- ir jāpārskata to slimnieku aprūpes līmenis, kuriem ir noteikta stacionārā psihiatriskā ārstēšana cietuma slimnīcā. Jāpieliek īpašas pūles, lai uzlabotu psihosociālās terapijas pasākumus un pielāgotu tos katra pacienta individuālajām vajadzībām (108. punkts).
- jāveic pasākumi, lai nodrošinātu pastāvīgu psihologa klātbūtni cietuma slimnīcā (108. punkts);

-
- jāveic prioritāri pasākumi, lai:
    - tiktu būtiski palielināts kvalificētu medmāsu personāls Daugavpils cietumā un Rīgas Centrālcietumā;
    - Daugavpils cietumā vienmēr būtu pieejama kvalificēta medmāsa, tostarp arī nakts laikā un brīvdienās;
    - tiktu uzlabota psihiatra un psihologa pakalpojumu pieejamība Daugavpils cietumā un Rīgas Centrālcietumā (112. punkts);
  - jāveic pasākumi, lai Rīgas Centrālcietuma veselības aprūpes telpās un kamerās, kurās ir ievietoti tuberkulozes slimnieki, tiktu nodrošināti pieņemami higiēniskie apstākļi, kas sekmētu pacientu veselības stāvokļa uzlabošanos. Proti, ir jāveic steidzami pasākumi, lai uzlabotu dabīgo apgaismojumu un ventilāciju, kā arī jānodrošina, lai ieslodzītie varētu ievērot personīgo higiēnu savam veselības stāvoklim atbilstošā līmenī (113. punkts);
  - pēc iespējas drīzāk ir jānomaina novecojusī rentgena iekārta, kas atrodas Daugavpils cietumā (114. punkts);
  - ir jāpanāk, lai Rīgas Centrālcietumā (kā arī citās brīvības atņemšanas iestādēs Latvijā) medicīnisko datu pieraksti tiktu veikti atbilstoši kritērijiem, kas uzskaitīti 1999. gada vizītes ziņojuma 141. punktā. Ja ārsts ir reģistrējis traumu, kas saskan ar ieslodzītā apgalvojumiem par sliktu izturēšanos, šādi pieraksti regulāri jāiesniedz attiecīgajam prokuroram zināšanai (115. punkts);
  - nekavējoties ir jāveic pasākumi, lai Daugavpils cietumā tiktu izveidotas pienācīgi aprīkotas “karantīnas telpas” to ieslodzīto izvietošanai, kas varētu būt saslimuši ar kādu transmisīvo slimību. Visiem ieslodzītajiem, kas ievietoti šādā telpā, ir jānodrošina iespēja iziet vismaz uz vienu stundu pastaigā svaigā gaisā un jārada apstākļi, lai šie ieslodzītie varētu ievērot savam veselības stāvoklim atbilstošu personīgo higiēnu (119. punkts);
  - ir jāveic pasākumi, lai nodrošinātu atbilstošu ārstniecisko palīdzību – tostarp zobu labošanu – visiem ieslodzītajiem Latvijas brīvības atņemšanas iestādēs. Tiem ieslodzītajiem, kas nevar par šo pakalpojumu samaksāt, ārstēšana būtu jāveic bez maksas (120. punkts);
  - ja ieslodzītajam pēc vardarbīga starpgadījuma cietumā tiek veikta medicīniskā apskate, medicīniskajā kartiņā ir jāieraksta visi objektīvie medicīniskie slēdzieni un ārsta secinājumi, un medicīniskās izziņas kopija ir jāiesniedz attiecīgajam ieslodzītajam un viņa advokātam zināšanai (121. punkts);
  - jāveic pasākumi, lai ieslodzīto medicīniskie dati vairs nebūtu pieejami cietuma darbiniekiem un palīgpersonālam, kas strādā Daugavpils cietuma veselības aprūpes nodaļā (123. punkts);
  - jānodrošina, lai visas ieslodzīto medicīniskās apskates (gan uzņemšanas brīdī, gan arī turpmāk) Jelgavas un Liepājas cietumā (kā arī citās brīvības atņemšanas iestādēs Latvijā) tiktu veiktas tā, lai cietuma darbinieki tās nevarētu noklausīties un novērot, izņemot īpašus gadījumus, kad ārsts pieprasa pretējo (124. punkts).

piezīmes

- Latvijas varas iestādes tiek aicinātas apsvērt palielināt Labklājības ministrijas lomu veselības aprūpes jomā brīvības atņemšanas iestādēs (99. punkts);
- Latvijas varas iestādes tiek aicinātas palielināt psihiatru skaitu [Rīgas Centrālcietuma]

---

slimnīcā (104. punkts);

- Latvijas varas iestādes tiek aicinātas nodrošināt atsevišķu jaunāko medikamentu pieejamību, kas pašlaik [Rīgas Centrālcietuma] slimnīcā nav pieejami (106. punkts);
- Latvijas varas iestādes tiek mudinātas iespēju robežās paredzēt neārstējami slimo ieslodzīto atbrīvošanu no turpmāka soda izciešanas humānu apsvērumu dēļ slimības beigu stadijā (109. punkts);
- būtu ļoti vēlams, lai Daugavpils cietumā sagatavotās veselības aprūpes informatīvās lapas būtu pieejamas arī citās ieslodzīto biežāk lietotajās valodās, tostarp krievu valodā (116. punkts).

informācijas pieprasījums

- precīzs laika grafiks, kādā tiks pabeigta [Rīgas Centrālcietuma] slimnīcas renovācijas programma (102. punkts);
- kāds progress ir panākts ar Olaines jaunās tuberkulozes slimnīcas atvēršanu (107. punkts);
- komentāri attiecībā uz vairāku cietuma slimnīcā ievietoto tuberkulozes slimnieku sūdzībām par to, ka viņiem pastaigas svaigā gaisā bija ļautas tikai vienu stundu dienā (107. punkts);
- komentāri par 126. punktā minētajiem jautājumiem (126. punkts).

Citi jautājumi

ieteikumi

- ir jāveic pasākumi, lai:
  - uzlabotu personāla sākotnējo apmācību un strādājošo apmācību visos līmeņos. Šajās mācībās īpaši ir jāakcentē savstarpējo saskarsmes prasmju attīstīšana un uzlabošana. Par galveno cietuma darbinieka profesionālo iezīmi ir jānosaka spēja veidot pozitīvas attiecības ar ieslodzītajiem;
  - sekmētu pozitīvas un konstruktīvas personāla un ieslodzīto savstarpējās attiecības. Proti, ir jāveicina aktīvāka cietuma personāla loma, nesašaurinot to tikai uz drošības un kontroles uzdevumiem. Šajā saistībā ir jāpārskata iecelšanas par “kameras dežurantu” prakse;
  - izbeigtu ieradumu likt ieslodzītajiem nostāties ar seju pret sienu brīdī, kad personāls vai apmeklētāji iet viņiem garām (129. punkts);
- ņemot vērā 132. punktā minētās piezīmes, nekavējoties ir jāpārskata drošības daļām noteiktie uzdevumi visā Latvijas cietumu sistēmā (132. punkts);
- nekavējoties ir jāveic pasākumi, lai:
  - visiem ieslodzītajiem, kas ievietoti disciplinārsoda kamerās, uz nakti tiktu izsniegts matracis un sega un būtu nodrošinātas pastaigas svaigā gaisā vienu stundu dienā;
  - tiktu būtiski uzlaboti disciplinārsoda kameru vispārējie apstākļi Rīgas Centrālcietumā, jo īpaši dabīgais apgaismojums, ventilācija un kameru vispārējais stāvoklis (144. punkts);
- ir būtiski jāuzlabo ieslodzījuma vispārējie apstākļi Daugavpils cietuma disciplinārsoda kamerās (133. punkts);
- ir jāizbeidz visu 3 m² disciplinārsoda kameru izmantošana Jelgavas cietumā (133. punkts);
- jāveic pasākumi, lai nodrošinātu lēmuma par disciplinārsoda piemērošanu kopijas iesniegšanu visiem ieslodzītajiem un lai viņi tiktu rakstiski informēti par iespēju cietuma priekšniekam iesniegt apelāciju (135. punkts);
- ņemot vērā 136. punktā minētās piezīmes, ir jāpārskata pašreizējā apmeklējumu un sarakstes piešķiršanas kārtība attiecībā uz ieslodzītajiem, kas atrodas pirmstiesas apcietinājumā brīvības atņemšanas iestādēs Latvijā (136. punkts);
- ir jāpalielina atļauto apmeklējumu skaits notiesātajiem ieslodzītajiem, kas izcieš sodu Latvijas cietumu sistēmā, nodrošinot, lai viņiem būtu vismaz viens apmeklējums (ilgstošs vai īslaicīgs) mēnesī. Neapšaubāmi, ka nepilngadīgajiem ieslodzītajiem ir jānosaka labvēlīgāki apmeklējumu piešķiršanas nosacījumi (137. punkts);
- uzgaidāmās telpas, kuru izmērs ir lielāks par 2 m², izmantot tikai uz ļoti īsu aizturēšanas brīdi, vienlaicīgi katrā ievietojot ne vairāk kā vienu ieslodzīto, un ar stingru nosacījumu, ka tajās ir pietiekams apgaismojums un ventilācija. Turklāt šādu telpu izmantošana ir īpaši jāreģistrē (139. punkts);
- ņemot vērā 140. punktā minētās piezīmes, ir jāpārskata kārtība, saskaņā ar kuru notiek ieslodzīto sūdzību izskatīšana pašlaik (140. punkts).

piezīmes

-
- ņemot vērā 134. punktā minētās piezīmes, Latvijas varas iestādes tiek aicinātas pārskatīt disciplināro sankciju piemērošanas pieeju Daugavpils cietumā un Rīgas Centrālcietumā (134. punkts);
  - Latvijas varas iestādes tiek aicinātas izdarīt grozījumus attiecīgajos tiesību aktos, lai būtiski samazinātu maksimālo ieslodzījuma laiku soda vai disciplinārajā izolatorā (134. punkts);
  - Latvijas varas iestādes tiek aicinātas paplašināt iespējas lietot telefonu, attiecinot to arī uz ieslodzītajiem, kas atrodas pirmstiesas apcietinājumā; ja pastāv slepenas vienošanās risks, konkrēto telefonsarunu varētu īpaši uzraudzīt (138. punkts).

informācijas pieprasījums

- sīkāka informācija (piem., apmeklējumu biežums, secinājumi utt.) par Valsts cilvēktiesību biroja organizētajām vizītēm Latvijas cietumos 2002. gadā un par Latvijas varas iestāžu īstenotajiem pasākumiem, reaģējot uz tām (141. punkts).

Psihiatriskās/sociālās aprūpes iestādes

Dzīves apstākļi

ieteikumi

- ņemot vērā 145. un 146. punktā minētās piezīmes, nekavējoties ir jāveic pasākumi, lai uzlabotu bērnu dzīves apstākļus Bērnu psihoneiroloģiskajā slimnīcā “Vīķi” (146. punkts).

informācijas pieprasījums

- informācija par plāniem izveidot speciālu nodaļu ar demenci sirgstošu pacientu izmitināšanai Sociālās aprūpes centrā “Ezerkrasti” (148. punkts).

Personāls

ieteikumi

- ir jāveic prioritāri pasākumi, lai:
  - Bērnu psihoneiroloģiskajā slimnīcā “Vīķi” un Sociālās aprūpes centrā “Ezerkrasti” tikt palielināts medmāsu un palīgpersonāla skaits;
  - nodrošinātu rehabilitācijas pakalpojumus (psihologs, fizioterapeits, ergoterapeits u.c.) un palielinātu izglītotāju skaitu Bērnu psihoneiroloģiskajā slimnīcā “Vīķi”;
  - Psihoneiroloģiskajā slimnīcā “Vīķi” atjaunotu pastāvīgu plaša profila ārsta praksi;
  - palielinātu ārstu skaitu un aizpildītu psihologa, fizioterapeita un izglītotāju vakances Sociālās aprūpes centrā “Ezerkrasti” (151. punkts).

Savaldīšanas un nošķiršanas līdzekļi

Ieteikumi

- ņemot vērā 153. punktā minētās piezīmes, ir steidzami jāpārskata psihotropo medikamentu lietošanas kārtība Bērnu psihoneiroloģiskajā slimnīcā “Vīķi” (155. punkts);
- ir jāveic pasākumi, lai nodrošinātu, ka kārtība, saskaņā ar kuru Bērnu psihoneiroloģiskajā slimnīcā “Vīķi” un Sociālās aprūpes centrā “Ezerkrasti” tiek lietoti savaldīšanas un nošķiršanas līdzekļi, atbilstu 152. punktā minētajām prasībām (155. punkts).

informācijas pieprasījums

- komentāri attiecībā uz Sociālās aprūpes centrā “Ezerkrasti” novēroto praksi injicēt trankvilizatorus bez attiecīgās personas piekrišanas (155. punkts).

Drošības pasākumi

ieteikumi

- ņemot vērā 158. un 159. punktā izteiktās piezīmes, ir jāpārskata piespiedu ievietošanas kārtība psihiatriskajās/sociālās aprūpes iestādēs Latvijā (160. punkts);
- ir jāpārskata to personu tiesiskais statuss, kurām ir liegts pamest Sociālās aprūpes centru “Ezerkrasti” (160. punkts);
- ir jānodrošina, lai pacientiem/ iemītniekiem, kas psihiatriskajā slimnīcā/sociālās aprūpes iestādē ir ievietoti bez viņu piekrišanas, būtu garantētas tiesības tikt personīgi uzklautiem piespiedu ievietošanas pārsūdzības procesa laikā (161. punkts);
- ir jānodrošina, lai vajadzību turēt pacientu/iemītnieku psihiatriskajā slimnīcā/sociālās aprūpes iestādē piespiedu kārtā attiecīgās iestādes regulāri pārskatītu (161. punkts);
- katram pacientam/iemītniekam, (un viņa likumīgajam pārstāvim), kas tiek uzņemts Bērnu psihoneiroloģiskajā slimnīcā “Vīķi” un Sociālās aprūpes centrā “Ezerkrasti”, ir jāiedod informatīva lapa/buklets un vajadzības gadījumā jāsniedz attiecīgs mutisks paskaidrojums. Šajā informatīvajā lapā/bukletā ir jābūt informācijai par šo personu tiesībām, kā arī par sūdzību iesniegšanas kārtību (163. punkts);
- jānodrošina, lai neatkarīgas ārējas institūcijas regulāri apmeklētu Bērnu psihoneiroloģiskās slimnīcu “Vīķi” (kā arī citas šāda veida iestādes) (165. punkts).

informācijas pieprasījums

- informācija par to, kādas ir Valsts cilvēktiesību biroja pilnvaras un kādas darbības tiek veiktas, reaģējot uz pacientu/iemītnieku iesniegtajām sūdzībām (163. punkts);
- sīkāka informācija (piem., secinājumi, ieteikumi utt.) par Sociālo pakalpojumu pārvaldes un Rīgas domes Labklājības departamenta rīkotajām vizītēm Sociālās aprūpes centrā “Ezerkrasti” 2002. gadā, un kādus pasākumus Latvijas varas iestādes ir īstenojušas, reaģējot uz tām (165. punkts).

II PAPILDINĀJUMS

VALSTS IESTĀŽU SARAKSTS, AR KURĀM *CPT* DELEGĀCIJA RĪKOJA APSPRIEDES

Tieslietu ministrija

Ingrīda LABUCKA	tieslietu ministre
Irēna GRANATEKA	Tieslietu ministrijas Ārējo sakaru nodaļas vadītāja
Vitolds ZAHARS	Ieslodzījuma vietu pārvaldes priekšnieks
Dailis LŪKS	Tieslietu ministrijas ģenerālinspektors

Iekšlietu ministrija

Raimonds BLUĶIS	Valsts sekretāra vietnieks
Juris REKŠŅA	Valsts policijas priekšnieks
Ivars STŪRAINIS	Drošības policijas priekšnieks
Ārijs JANSONS	Valsts robezsardzes priekšnieka vietnieks
Jānis ZEPS	Valsts robezsardzes Galvenās pārvaldes Imigrācijas pārvaldes priekšnieks

Labklājības ministrija

Rinalds MUCIŅŠ	Veselības ministrijas Veselības departamenta direktora vietnieks
----------------	---

Latvijas Valsts cilvēktiesību birojs

Olafs BRŪVERS	Valsts cilvēktiesību biroja direktors
---------------	---------------------------------------
